

בסיוע תא ד'טמ'ו

קונטרס
ב'ים
דרכך

דרכי הנפשות לפי שרשם
רחל ולאה

מהדורה שלישית
בני ברק
אלול תש"פ

הקונטרס שגורם להדרכה לומדים
להבין את מה שעובר עליהם

המאמרים מבוססים על ספרי "ים החכמה"

**למידע היכן ניתן להשיג את
הספרים והקונטרסים
ניתן להתקשר לקו' ביים דרכך': 0722-549-687**

**ניתן לשלם על הקונטרסים והספרים
בעמדות 'נדרים פלוס'.
או בטלפון מס' 0799-691-842.
וכן בקו' ביים דרכך' שלוחה 7.**

**ניתן להאזין לשיעורים
בקו' ביים דרכך', או ב'קול הלשון'
מס' 03-6171111 להקיש *7
ולאחמ"כ את הקוד 924651**

-מפני מה יש בני אדם שההרגשה שלהם משתנה
מהר, ואילו אחרים יציבים בהרגשתם?

-מה יעשו אנשים שכאשר 'אין להם חשק', אינם
מצליחים לעשות כלום?

-מהו הטעם שישנם שנהנים מעצם הלימוד או
העבודה, ולעומתם יש כאלו שמיד כשהם מתחילים
מסכת, הם כבר חושבים מתי יזכו לסיים אותה?

-למה לפעמים אני עולה מאוד, ולפעמים יורד
מאוד, ומאבד את כל החשק?

-מדוע ישנם אנשים הקרובים אלי, ואף על פי כן
יש לנו חילוקי דעות כמעט בכל דבר, אף
שבהשקפה הכללית אנו קרובים בדעותינו מאוד?

-מפני מה יש אנשים שכדי שיהיה להם חשק
לעבוד, הם צריכים לקחת על עצמם דברים גדולים,
ויש כאלו שגם במעט מרגישים טוב?

-מה גורם לבחורים ואברכים, טובים ומוכשרים,
שקשה להם לקבל על עצמם עול מסגרת?

תוכן עניינים

רחל ולאה

א	בשער
ה	פתיחה – ב' סוגי נשמות
ז	לתשומת לב הלומד
פרק א' – ההגדרות היסודיות של	
ט	ב' הסוגים
א.	שורש החילוק - מהו תפקיד
ט	הנברא בעולם
ב.	לאה - הבנה (ידיעת השכל),
	רחל - הרגשה (השגת
	הלב)
יא	
ג.	אנשי לאה חיותם מהיגיעה,
יג	ואנשי רחל מהאור
יד	ד. נפש האדם חייבת חיות
ה.	חשיבות הבנת דרכי
טו	הנפשות
ו.	המחלוקת
טז	ז. 'והיו לאחדים בידך'
יח	
פרק ב' – הבחנות בין אנשי רחל	
כא	לאנשי לאה
כא	א. לרחל קשה לקבל עול
כב	ב. רחל נלחצים לגמור
ג.	רחל נוטים אחרי מצבי
כג	רוח
ד.	התנהגות אנשי לאה בשכל,
כד	ואנשי רחל ברגש
ה.	לאה מכסים רחל מגלים
ו.	הרגשת וודאות או ספק
ז.	עולים ויורדים
ח.	לא למכור את פנימיות הלב
כח	למי שלא מבין
פרק ג' – מה יעשו אנשי רחל	
כט	כשאין להם אור
א.	הקושי לעבוד בלי אור
כט	ב. כלי לאה
לא	ג. אנשי רחל מוכרחים לקנות
לא	את כלי לאה
לב	ד. צריך להכניס אור בכלים
לה	ה. להאיר את קבלת העול
לו	ו. להאיר את הקטנות
ז.	להאיר ולמתק את
לז	התאונות
מא	ח. לקחת את ב' הצדדים יחד ...
מב	ט. או הכל או כלום
י.	הקושי כשמתעלם האור אחרי
מג	חג וכדו'
יא.	איך לזכות לדבקות כשאין
מד	אור

תוכן עניינים

ע	ב. השתוקקות	כוז	יב. דבקות עצם
עב	ג. שמירת ההלכה	מז	פרק ד' – איך אנשי לאה יקנו את האור
עה	ד. חומרות והידורים	מח	א. הסכנה של דרך לאה - לא לשכוח את הבורא
עז	ה. דבקות - לאה בהתבוננות רחל באור	מח	ב. אנשי לאה צריכים להשלים את עצמם, על ידי קבלת אור רחל
עט	ו. השתדלות ובטחון וביטול	נ	ג. ההתמודדות עם העולם הזה היא רק בדרך רחל
פ	ז. ענווה	נא	ד. הכרה שיש אור גבוה יותר
פא	ח. תשובה	נה	ה. ההכנה לאור - השתוקקות והתבוננות
פב	ט. צניעות ומלכות	נו	ו. להרגיש את האור במקיף
פג	י. עזות דקדושה	נז	ז. בסופו של דבר האור נכנס פנימה
	נספח ב' – דרכי הלימוד של רחל ושל לאה	נח	ח. להנצל מהגאווה
פה	א. להכניס סיפוק ודבקות בלימוד	סב	ט. קבלת עול בצורה מאירה
פז	ב. להזהר מגאווה בלימוד	סג	י. חקירות
פח	ג. ללמוד עם קבלת עול ולא רק כשיש חשק	סו	נספח א' – דרכי עבודת ה', רחל ולאה
פט	ד. דרכי העיון והבקיאות של רחל ושל לאה	סח	א. העסק בענייני גשמיים
צ	ה. מעלת החזרה	סח	
צב			
צד	נספח ג' – ביאורי סוגיות		

רחל וזלֵאָה

בשער

בזאת המחברת, באנו לפתוח פתח ליסוד עצום, שהשלכותיו נוגעות לכל שטחי החיים.

הרבה שמחה וסיפוק, ושקט נפשי, ועבודת ה' מתוך חיבור פנימי, יכולים להשיג על ידי ידיעת יסוד זה. והרבה צער ועוגמת נפש, ונפילות, יכולים להחסך על ידי ידיעתו. כמו גם הרבה חיכוכים ותרעומת ואי הבנות, בין אדם לחברו, ובעיקר בחינוך ובשלוּם בית.

והוא יסוד עמוק, חילוק יסודי ושרשי, בין ב' סוגי נפשות שיש בעם הקודש, שלכל אחת מהן יש מבנה אחר, הפוך ממש. ולכל אחת יש צרכים שונים לגמרי, שרק כאשר נפשם תקבל אותם, היא תבוא על סיפוקה ואל מקומה.

הכנסנו את ראשנו בהר הגדול הזה, כי ידענו נאמנה, שידיעת יסוד זה הוא מפתח גדול, להרבה מעובדי ה', שיוכלו להבין על ידו, בעז"ה, מה, ולמה, עובר עליהם מה שעובר, ואיך לעלות בהר ה', ובעיקר איך לקום במקום קדשו.

כי בתוך עמי אנכי יושבת, וראיתי בני עליה, משתוקקים לעלות בהר ה', אלא שעומדים בפניהם קשיים עצומים בנפשם פנימה, עליות ומורדות והרגשות, עד שאינם מבינים מה קורה להם, ולא מצאו מדרך באופן המתאים להם, ובעז"ה בידיעת יסוד זה יפתחו להם שערי אורה¹.

1. ובאמת, ברחמי ית', קיבלנו אחר יציאת קוני' זה, במהדורתו הראשונה - ריבוי עצום

יסוד זה הוא שרשי מאוד, ומי שאינו יודע אותו, מאבד הרבה, ולפעמים מאבד חיים ממש. ואילו מי שיודע ומבין אותו, יוכל לנתב נכון את הנהגות חייו, ואת דרכי עבודתו, ולהתעלות מאוד, בעז"ה, כיוון שיודע את הדרך בעבודה לפי כוחות נפשו².

ובל שכן בהנהגתו עם אחרים, בחינוך וכדו', אם יפעל עימם בדרכים שאינם מתאימות לנפשם, עלול להיות שיעשה נזק, ולפעמים נזק חמור ח"ו³, ואילו אם יידע ויבין מהי דרכה של נפש חניכו, יוכל בעז"ה לדעת איך להתנהג עימו, לרוממו ולבנותו.

וזאת הסיבה השנית שנכנסנו בעובי הקורה, כי יש ביסוד זה, כוח, לפתוח את ההבנה בין היהודים, כי על ידי ידיעת יסוד זה, וכל שכן על ידי הבנתו, יוכל כל אחד להבין את השני⁴, בלב אהב, ולהתנהל נכון מול נפש זולתו, ובעיקר לחנך את הנער על פי דרכו באמת.

של תגובות, מיהודים יקרים, שהודיעונו שבס"ד הקוני שינה להם את החיים ממש, ומתוכו נפתחו בפניהם שערי אורה - לחיים בהירים, ולעבודה פנימית.

ומכוח תגובותיהם מחממות הלב, קיבלנו עוז להוציאו במהדורה נוספת, מתוך תקווה ותפילה, שיזכנו השי"ת שיועילו הדברים לנפשות נוספות, הצמאות להשי"ת באמת.

2. הרבה פעמים אדם רואה שיש לו איזה בעיה בעבודת השי"ת, והוא מנסה לפתור אותה, ומתייעץ, וגם מעיין בספרים, אבל אינו מצליח, ובליבו הוא מתיאש לאמור 'אין מה לעשות', והוא תמה על חבריו שכן מצליחים.

שידע נאמנה - שאין דבר שאין לו פתרון בתורת ה', אלא שצריך כל אחד ללכת בדרך המתאימה לנפשו.

וממילא אם הרב או הספר, אינם בדרך זו, שלא יתפלא למה הוא אינו מצליח על פי דבריהם, ואילו חברו כן מצליח, 'חברך שרשו בזה ואתה באופן אחר'.

3. והרבה מאותם נשמות יקרות הנקראים 'נושרים', היו יכולים להיות עובדי ה' אמיתיים, אם רק היו מכוונים אותם בדרך הנכונה לנפשם. לכן חובה עלינו להחלץ חושים, להבין את הענין היטב, שנוכל בעז"ה לחנך בצורה המתאימה לנפש כל אחד.

4. המתבונן בעין אמת על הנעשה בתוך ציבור יראי ה', בכלל ובפרט, והמשקיף לאחור

הדברים נחצבו מהררי קודש, הספה"ק, ומבוססים על הספר 'ליקוטי
ים החכמה', ונערכו באופן זה בהורמנא דמלכא ובעידודו.

ברצותנו לקצר ככל האפשר, העמדנו בגוף הקונ' את יסודות
הדברים, ואת הרחבת ביאורם בהערות, כך שההערות אינם עניינים נספחים,
אלא הרחבת הענין המדובר.

התמקדנו רק ביסודות מצד אחד, ובפרטים הנוגעים למעשה מצד
שני. ולכן אף שידענו, שבלי ספק יהיו ללומד הערות וקושיות, מכמה סוגים,
לא יכלנו במסגרת מצומצמת זו להאריך במו"מ, וגם לא בראיות ומראי
מקומות, ולא בפרטים.

אבל, בהשי"ת בטחנו שהלומד ירגיש בנפשו את אמיתת הדברים, כי
האמת עדה לעצמה, ותקוותנו להשי"ת, שנוכה להרחיב בכל הנצרך,
במסגרת אחרת.

ולד השי"ת נקווה ונתפלל, שלא יצא מכשול מתחת ידינו, ויתקבלו
הדברים לתועלת, להוסיף חיילים בעבודת השי"ת, כל אחד לפי הדרך שייעד

על דברי הימים, וכן כל המתבונן בספרי מוסר ומחשבה מכל שבטי ישראל, כמו גם
המעייין בדברי חז"ל בגמ' ומדרשים, רואה חילוקים גדולים בין האישים ובין הדברים,
ולעיתים בהפכיות גמורה. (הבאנו מעט דוגמאות בסוף הקו').

ובעז"ה על פי המתבאר כאן, מתבאר הכל כמין חומר, כי באמת הענין הזה
הוא מיסודות התורה ממש, והוא עמוק ושרשי, ומקיף את הבריאה כולה,
מתחילתה ועד סופה.

ובו גם מתבאר שורש כל המחלוקות שבעולם, קין והבל, יוסף ואחיו הק', שאול
ודוד, מלכות יהודה ואפרים, וכך בכל הדורות, עד שיושלם הענין על ידי משיח בן יוסף
ומשיח בן דוד, שאז יהיה האיחוד השלם. ומי שיזכה לקנותו יראה נפלאות אי"ה.

ואתה דע את אשר לפניך.

ביום דרכך - רחל ולאָה

ד

לו הבורא, עד שנוכה בקרוב ל'והיו לאחדים בידך', בביאת משיח צדקנו
במהרה.

פתיחה - ב' סוגי נשמות

הרבה שינויים ישנם בין האנשים, בטבעם ובמידותיהם, והם נובעים מחילוקים בשורשי הנשמות, או מהרכבת יסודותיהם.

אמנם, מתוך כל החילוקים מתיחד חילוק עמוק, והוא, שישנן בעולם ב' סוגי נשמות, הנקראות בלשון האריז"ל - 'רחל ולאה'. (עיין בהערה טעם השמות האלו⁵).

5. כל נפש מישראל היא חלק אלו"ה ממעל, חלק מכנסת ישראל, השכינה הק'. והנה, ענין השכינה הק' הוא, גילוי מציאותו ית' בעולם, לגלות שהוא ית' שוכן כאן בעולם הזה, ושהוא הפועל את הכל.

וזהו תפקידה ותכליתה של כל נפש מישראל, שהיא חלק מהשכינה, לגלות את מציאות השי"ת בעולם, 'לעשות לו דירה בתחתונים'. וכל יהודי מקבל כוחות, לפי פרטי תפקידו, לפי מה שהוא צריך לגלות את השי"ת, בפרטי התחתונים.

והנה, השכינה הק' נקראת על שם אמותינו הק' רחל ולאה. כי כמו שאברהם אבינו הוא מרכבה למידת החסד, ויצחק אבינו למידת הגבורה, כך רחל ולאה הן מרכבה לשכינה הק'. (ובזה מובן מה שאמר הגר"א ש'עיקר השראת השכינה בזמן הזה הוא בקבר רחל').

כי הן בצדקתן ובעמלן ובמעשיהן הטובים, זכו להיות מרכבה לגילוי השכינה בעולם, ולכן השכינה הק' נקראת על שם רחל ולאה.

והנה, כל נפש של יהודי מישראל, היא חלק מהשכינה, וממילא היא שייכו לדרכי העבודה של רחל ולאה, שהם ב' סוגי גילויי השכינה בעולם. שביחד הן משלימות את הכוונה של הבורא - שיכירוהו התחתונים.

אמנם דרך פעולתן ואופן עבודתן, של רחל ולאה, בגילוי כבוד ה' בעולם, שונה מאוד. וכל אחת, פועלת ענין אחר לגמרי, ובאופן אחר לגמרי.

וזה יוצר חילוק עמוק עמוק, בין הנשמות שנוטות באופן חזק לרחל, ובין אלו הנוטות חזק ללאה. דבר שהתבטא כבר בחילוק בין יוסף לאחיו הק', ונמשך בכל

וב' סוגי נשמות אלו, נקודת החיים שלהן, דהיינו, המטרה של החיים, תפקיד האדם בעולמו, שונה ואף הפוכה. וכמו שיתבאר בעז"ה בפרק א'.

והנה, חילוק זה הוא החילוק השרשי ביותר שישנו. דהיינו, שהוא אינו דבר פרטי, הגורם למידה או התנהגות כזו או אחרת, ולטבע כזה או אחר. אלא הוא המניע הפנימי של האדם, והוא הגורם לנפש לפעול, כי הוא התפקיד שבשבילו הוא חי.

ומכיון שזה הענין נוגע בסיבת חייו, סיבת מציאותו, של האדם, אזי כל חיות נפשו תלויה בזה. ומובן מאליו שמשמעותו רחבה מאוד, עד שכמעט אין דבר שהוא אינו משפיע בו.

וממילא, הבנת ענין שרשי זה, של רחל ולאה, הבנת מהות ב' סוגי הנפשות, וצורת חיותם ופעולתם, היא מפתח עצום לאדם, להבין את עצמו ואת סביבתו. ובפרט הוא בונה הבנה בין בני זוג⁶, וכן בין אב

הדורות. עד שיתגלו משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, שאז יתקיים הייעוד 'והיו לאחדים בידך', ויושלם הכל.

6. התבאר בהערה הקודמת, ששורש רחל ולאה הוא אחד - השכינה הק'. אלא, שנחלקו בדרכי העבודה, באופן שכל אחד עובד לפי דרכו, **וצריך להשתלם מחברו,** עד שיתאחדו 'לאחדים בידך'.

ולכן, מצוי מאוד ששני בני זוג, יהיו כל אחד מסוג אחר. כי אף על פי שבני זוג הם נשמה אחת, כידוע מהזוה"ק, מכל מקום, גם הם נחלקים לב' בחינות אלו, ברמה מסוימת, כי תפקידם להתאחד ולהשתלם.

ורואים פעמים רבות, שאדם מנסה לשנות את בן זוגו, בכל מיני ענינים שאינם נראים לו, ולא עולה בידו, והרבה בעיות נובעות מזה. ואילו אדם שידע שבן זוגו הוא סוג נפש אחרת, זה יועיל לו מאוד.

ראשית - שלא יעמול לריק לשנותו. שנית - שידון אותו לכף זכות, במה שנראה לו שאינו ראוי. ושלישית - שיידע איך כן להתנהג עימו. דהיינו, איך לקבל ממנו ואיך לתת לו, באופן שיצא הכל על הצד הטוב, ויתאחדו.

לבנו⁷ ובין מחנך לתלמידו, שיוכלו לקיים 'חנוך לנער על פי דרכו'.

כי רק אם אדם הולך על פי דרך נפשו, הוא 'חי' באמת, וכמו כן, רק אם האדם יודע את צורת פעולת נפשו, יוכל לדעת איך להתנהג, בלי ליפול.

לתשומת לב הלומד

לפני תחילת דברינו, צריכים אנו להדגיש הדגשה חשובה מאוד.

בקונ' זה, העמדנו את דרכי 'רחל ולאה', כב' סוגי נשמות. אבל, חובה עלינו להדגיש, שבאמת בוודאי שבכל אדם מישראל יש גם מזו וגם מזו⁸. ואדרבה, רוב האנשים, יש בהם מזה ומזה, במידה שוה, פחות או יותר.

והנה, ומי שיש בו את ב' הצדדים בשווה, אין לו כל כך קושי בזה, אף שגם הוא, בעז"ה, תהיה לו תועלת מהדברים. אמנם, יהודים רבים, יש להם נטיה חזקה לאחד מהצדדים. וזה גורם להם קושי גדול, להסתדר עם החלק השני. וליהודים יקרים אלו, מובטחים אנו ברחמינו ית', שיהיה להם תועלת מרובה מאוד מהבנת הענין.

וזו הסיבה, שבדברינו אנו מדברים על 'אנשי רחל' ו'אנשי לאה'. כי עיקר הצורך המוכרח בדברינו אלה, הם לאלו הנוטים באופן חזק לצד אחד.

7. כל אדם לפי שרשו ומקומו בשכינה הק', ולפי תפקידו, כך צורת פעולת נפשו, אם רחל ואם לאה, ואין זה תלוי במשפחה.

ובפרט שבזמן הזה כל הנשמות מעורבות, כך שמצוי, כמעט בכל משפחה, שאיש ובנו יהיו מב' הסוגים, באופן קיצוני, כל אחד לפי תפקידו.

ובפרט שעיקר הקשר בין אב לבנו הוא ה'לבוש' לנשמה, שהאב נותן לבנו, כמבואר בדברי האריז"ל. אבל בעצם הנשמה, יתכן שאין שייכות ממש.

8. כי אף שלכל אחד מישראל, יש נטיה למידה מסוימת יותר מאחרות, והיא עיקר עבודתו, מכל מקום, כל יהודי הוא מרכבה לכל מידות העליונות, וצריך לפעול בכולן.

נים דרכך - רחל ולא

ח

גם טעם נוסף יש לזה, והוא, שעל ידי שמעמידים את ב' הצדדים בצורה קיצונית, אזי מתברר ביותר בהירות, מה ענינו של כל צד.

פרק א' - ההגדרות היסודיות של ב' הסוגים

א. שורש החילוק - מהו תפקיד הנברא בעולם

תפקיד הנבראים בעולם הוא - לגלות את כבודו ית'. וכמו שכתוב 'כל הנקרא בשמי, ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו'.

ובעצם, כל הבריאה, כמו שהיא נראית לעינינו, מורכבת משני 'חלקים': חלק הבורא, שהוא חיות הכל ופנימיות הכל. וחלק הנברא, שבחיצוניות הוא הפועל כאן בעולם המעשה, ועושה נחת רוח ליוצרו.

והנה, השי"ת ברא את הנבראים, ונתן להם כוח לפעול פעולות בעולם. כי הנהגת השי"ת היא, שאין הוא 'מתערב' בגלוי בעניני הבריאה, אלא אנחנו השליחים שלו לפעול. אבל באמת כל כוחנו וחיותנו היא רק מהשי"ת, והוא העושה האמיתי, אלא שהוא מסתתר.

והנה, הנשמות של לאה, במבען, מרגישות את החלק השייך לנברא. ולכן המבט שלהם על כל ענין בחיים, הוא 'מה אני צריך לפעול כאן, לקיים את שליחותי'. ועיקר העסק שלהם הוא - לעשות ולפעול, בתוקף ועוז, את מה שציווה הבורא.

וממילא, תפקיד הנברא הוא כפול. מצד אחד -

ואילו הנשמות של רחל, במבען, מרגישות את החלק הפנימי של הבריאה, ומחפשות לגלות את חלק הבורא, את אור העליון. והמבט שלהם בכל דבר

הוא צריך לפעול ולעשות, שזו שליחותו. ומצד שני - הוא צריך לגלות, שהעושה האמיתי הוא הבורא ית', ושהוא ית' הוא בעל הכוחות כולם, והוא המציאות האמיתית.

ימים דרכך - רחל ולאיה

הוא - איפה ואיך מתגלה כאן אור העליון, ועיקר העסק שלהן להרגיש את מציאות העליון, ולגלות את אורו, והן אינן גותנות כל כך חשיבות לנברא ולמעשיו⁹.
נִיתָן להגדיר, שאנשי לאה הולכים בדרך של 'עבד',

9. וביותר ביאור.

מטרת שתיהם היא - לחבר את התחתון עם העליון. דהיינו, לחבר את החיצונית, שהיא הבריאה, עם הפנימיות, שהוא אור הבורא, שמחיה ומהוה את הכל. אלא, שדרך לאה היא - שהנברא צריך להסתכל על הבריאה, כמו שהיא נראית בחיצונית, ולפעול לפי מה שהוא רואה. וממילא, כיוון שהוא רואה שיש כוח לנבראים, אזי תפקידו לעשות ככל יכלתו, עם הכוחות שהוא קיבל.

ואף שבוודאי הוא יודע, שהכוח הפנימי של הבריאה, הוא רק אור הבורא. מכל מקום, תפקיד הנברא לעבוד בכל כוחו, כפי שניתן לו על ידי הבורא. ואחרי שהנברא יעשה ככל יכלתו, אז הבורא יגלה את עצמו, דהיינו, יגלה לו את האור הפנימי, שהוא הכוח האמיתי. אבל הגילוי הזה, הוא בגדר 'שכר' העבודה, ולא העבודה עצמה. אלא בדרך לאה, העבודה היא לפעול.

כך שלפי דרך זו, צריך להסתכל על כל ענין במבט של נברא, מה אני רואה שצריך לפעול במצב הזה, ומה דורשים ממני. כי השי"ת ברא את העולם, וברא אותי, והוא נתן לי כוחות ותפקיד, ועכשיו אני צריך לעשות ככל יכלתי.

ואין זה מוכרח שיעשה דווקא מעשים. אלא אם, למשל, יש מצב שהוא מבין שאין בכוחו לעשות, אזי תפקידו הוא להתפלל, כי זה גם חלק מהמבט של הנברא, שאם אינו מסתדר הוא צריך לבקש עזרה.

ודרך רחל היא - לעסוק בפנימיות, ולהאיר את החיצונית באור הפנימי. דהיינו שתפקיד הנברא הוא לגלות ולהרגיש את האור הפנימי, ולהשיג שהכל בידו ית', ושרק הוא המציאות האמיתית.

ולפי דרך זו, צריך להסתכל על כל ענין מהמבט של הבורא, כביכול. דהיינו, לראות את יד השי"ת שבכל דבר, ולהתבונן מעבר למה שנראה לעינינו. לא לתת חשיבות למציאות החיצונית, אלא להבין ולראות ולהשיג, את אור הבורא שמסתתר בכל דבר, שהוא זה שעושה הכל, ומחיה ומהוה הכל.

פרק א' - ההגדרות היסודיות של ב' הסוגים יא

שעושה בכל כוחו מה שאדונו בדרך של 'בן', שמחפש להרגיש מצווה. ואילו אנשי רחל הולכים את קרבת אביו, ולהתחבר אליו¹⁰.

ב. לאה - הבנה (ידיעת השכל), רחל - הרגשה (השגת הלב)

והנה, כיון ששורש חיותם של הוא, שיש להם 'חיות' וסיפוק אנשי לאה, הוא, בחלק ותנאה, רק מדברים המובנים של עבודת הנברא. לכן, טבעם¹¹ בשכל. כי רק דברים שהנברא יכול

10. כך שהנשמות של לאה, הולכות בדרך של 'מלמטה למעלה'. דהיינו, מבטם ועיסוקם הוא ב'למטה', בחלק של הנברא, החלק שנתן השי"ת לתחתון לפעול. מתוך אמונה, שאחרי שהם ישלימו את חלקם, אזי השי"ת יאיר להם את חלקו, ויאיר להם אור העליון. אבל זה אינו בתחום אחריותם.

ואילו הנשמות של רחל, הולכות בדרך של 'ממעלה למטה'. דהיינו, עיקר עיסוקם הוא למשוך את אור העליון למטה, ולגלותו ולהרגישו. ואילו המעשים, הם רק כדי שיהיה מקום, שבו יכנס אור העליון. וניתן דוגמא לדבר.

כתוב 'סור מרע ועשה טוב'. ויש בזה ב' דרכים.

שיטת אנשי לאה היא, מלמטה למעלה. דהיינו, שתחילה יש לעמול לסור מעשיית רע, כי זה מה שביד התחתון, ואז ה'עשה טוב', אור העליון, יבוא אחר כך מלמעלה.

ואילו דרך רחל היא, מלמעלה למטה. דהיינו, שיש לעסוק בעשה טוב, ולחפש להשיג את האור העליון, ועל ידי זה ממילא יסור הרע.

והנה, חיצוניות לשון הפסוק, היא כדעת לאה. ואילו אנשי רחל דורשים אותו באופן פנימי (וכמורגל ב'זוה"ק), והוא, איך 'תסור מהרע', על ידי 'עשה טוב'.

11. הטבע הזה קיים, גם אצל אדם שרחוק מכל ההבנות העמוקות האלו. כי שורש הנשמות הוא במקום עליון, והשורש העמוק, הוא הגורם לטבעי הנפש. והטבע הזה מתגלה בכל מדרגה לפי ענינה.

וממילא, אין קשר בין מדרגת האדם והשגתו בשרשי הדברים, לבין הטבע, כי

להבינם בשכל, הוא מרגיש שהם הפנימו, דהיינו גילוי אור הכורא. שייכים אליו. ולכן הגישה של לאה לכל ענין, היא לפי הבנת השכל¹². רק מדברים המורגשים בלב, כי תפקידם הוא לגלות את הנקודה ואילו אנשי רחל, שורש חיותם הפנימית, והנקודה הפנימית הוא בגילוי החלק מתגלית בתבונות הלב^{13,14}.

אין הדבר תלוי בהשגה, אלא מוטבע בכל אדם, ובא לידי ביטוי, אצל כל אחד לפי מדרגתו.

12. ואין הכוונה שאין לאנשי לאה רגש, כי בוודאי יש. אלא הכוונה היא, שהגישה שלהם לכל ענין היא בשכל. ורק אחרי שהשכל מורה לקבל את הדבר, אז נכנס ליבם להרגיש את הענין.

דהיינו, נקודת המוצא בכל ענין, וכן תכלית כל דבר, הוא בשכל. ואילו הרגש יש לו תפקיד לפעול, במקום ובמידה ובצורה שהשכל קובע. כי אצלם השכל הוא המוביל והמכריע.

13. שהיא הרגשה דקה ופנימית, בנקודת לב הענין. ונקודה זו, לא תמיד אפשר להגדירה במילים ולהסבירה בשכל, וכלשון הכתוב 'כי אין מילה בלשוני הן אתה הו"ה ידעת כולה'.

והלב מסוגל להרגיש דברים דקים, אף אם אין להם הבנה גמורה בשכל, ואף אם הם דברים שמעל יכולת הקיבול של השכל. וכמו האמונה, שמקומה בלב. כי אף שהשכל מכריח באופן כללי את האמונה, מכל מקום, עצם האמונה היא בלב, כי האמונה היא בדברים שמעבר לשכל האנושי.

והנה, מורגל בפי אנשי לאה, שכל דבר שאין האדם יכול להסבירו במילים, סימן הוא שחסר לו בהבנה, עד שמספרים על אחד הגדולים זיע"א, שהיה מחביא את ידיו בשעת שיעורו, כדי שכל ההסבר יהיה במילים, ולא על ידי תנועות הידים.

אמנם זו היא דרך אנשי לאה, שמטרתם להגיע להבנת השכל. אבל דרך אנשי רחל היא להגיע להבנת הלב והרגשתו, וזה דבר שלפעמים מוסבר דווקא על ידי תנועות היד ושפת הגוף.

כי יש דברים דקים, המועברים רק על ידי תנועות ושפת הגוף של הרב, ואין להם מילים שכליות. ובשביל לקבל את זה, צריך 'והיו עיניך רואות את מורך'. וכמו

ג. אנשי לאה חיותם מהיגיעה, ואנשי רחל מהאור

חילוק נוסף, יוצא מכך שאנשי לאה מחפשים לעמול בחלק עבודת הנברא, ואילו אנשי רחל רוצים להשיג את השראת אור הבורא.	להם חיות, רק כאשר הם מרגישים אור ותענוג.
והוא, שבגלל זה, נפש אנשי לאה בנויה, באופן, שהיא מקבלת חיות סיפוק ושמחה, מעצם היגיעה והעבודה. ואילו אנשי רחל, נפשם מסופקת, ויש	זדה מוטבע בנפש אנשי רחל, בכל מדרגה שהיא. כי אף ששורש הצורך באור, הוא כדי לגלות את האור האלקי, אבל אם אין האדם בדרגה גבוהה, אז חיפוש האור האלוקי מתלבש בדברים אחרים ¹⁵ .

שפירשו בספה"ק על הפסוק 'נטיתי ידי ואין מקשיב', ופירש רש"י 'נטיתי ידי - היינו רמזים', שיש דברים שאי אפשר לבאר בפה, ורק על ידי הרמזים בידיים מבינים את הכוונה.

14. וכמו כן, אנשי לאה נהנים מדבר שהבינו אותו בשכל, אף אם אינם מבינים את פנימיותו וטעמו. ואילו אנשי רחל לא יהיה להם בזה כל כך הנאה, כיוון שלא הבינו את הענין בפנימיותו.

וכן להפך, אנשי רחל נהנים מדבר המורגש ומושג בלב, גם אם פרטי השכל אינם ידועים. ואילו אנשי לאה לא יתחברו לזה כל כך.

וכמו כן, אנשי לאה נהנים להתעסק ולהשתוקק לדבר שאינו מושג להם, אם הם מבינים בשכל שיש כזה דבר. ואילו אנשי רחל, אינם נהנים לעסוק בדברים שאינם מורגשים בליבם.

והטעם בזה הוא – כי אפשר להבין שיש איזה דבר רחוק שאינו מושג, אבל אי אפשר להרגיש דבר רחוק. ולכן, אנשי רחל לא מתחברים לזה, ואילו אנשי לאה נהנים מזה.

15. דהיינו, פנימיות החיפוש הוא, שהוא מחפש את האור האלקי, אבל ככל

ביום דרכך - רחל ולאח

זזה יסוד גדול בדרכי רחל, שנפשם בנויה באופן שחיותה מהאור. אמנם, מהו האור? ומהי המטרה בהשגתו? זה דבר המשתנה לפי מדרגת האדם.

כי יש מי שמחפש אור של הנאות, ויש שמחפש שכר, ויש שמחפש אור סיפוק נפשי. ויש מי שזוכה לחפש אור של דבקות, או אור אלקי להיות מרכבה לשכינה הק'.

וכן הוא בלאה, שאף ששורש החיות מהיגיעה והעבודה, הוא מעבודת השי"ת. מכל מקום, בהשתלשלות, כל אחד, יהנה ותהיה לו חיות, מיוגיעה ועבודה לפי מדרגת נשמתו.

ד. נפש האדם חייבת חיות

וזהנה, לכל אדם יש מניע פנימי לפעולותיו, ואם חלילה אין לו 'סיבה לחיות', הוא ייפול בדכאון ולא יוכל להתקיים.

וממילא, יסוד היסודות בהצלחת נפש האדם, היא - לדעת מה שורש הדבר שמחיה אותו, ומה גותן לו חיות וכוח לפעול. כי צריך, שבכל ענין שהוא מתעסק, יהיה לו בו חיות, כי אחרת לא יצליח להחזיק בזה.

ולעניננו, אדם שחיותו מהלב, אם יפעל, או שמחנכיו יפעילוהו, בדרכי שכל, לא יהיה לנפשו כוח וחיות, ולא יהיה לו חיוניות וחשק וכוח דוחף לפעול. וכן מי שחיותו מהשכל, אי אפשר להוליכו רק בדרכי הלב, כי לא יהיה לו טעם וחיות בזה.

וענין ה'חיות', הוא חשוב במיוחד, בעבודת ה'. כי

שהאדם נמוך יותר, זה מתכסה, ומתלבש בדברים אחרים, כגון סיפוק או הנאות, עד שבמדרגות נמוכות, הוא עצמו אינו יודע בכלל מה הוא באמת מחפש, כי הוא רואה ומרגיש רק את הלבושים.

בעבודת ה' יש נסיונות וקשיים שום חיות, הוא עלול לחפש את מצד היצר, ואם אין לאדם חיות, החיות בבורות נשברים רח"ל, יחסר לו כוח נפשי לפעול, וכוח וכאדם הצמא באופן נורא, שעלול להתגבר. ובמקרים שממש אין לו לשתות אפילו מים רעים.

ה. חשיבות הבנת דרכי הנפשות

ולכן נצרך מאוד לכל אחד, להבין דרכי עבודת ה' באופן שיתאים את מבנה נפשו, וללמוד את לחיות נשמתו, לפי שרשו¹⁶.

16. והנה, יש לשאול, הרי בוודאי יתכנו סיבות נוספות לכל דבר, ויתכן שדבר מסוים המוגדר אצלנו כענין השייך לרחל ולאה, נמצא אצל האדם בגלל שורש או יסוד אחר. גם יתכן, שאין זה מעצם טבעו, אלא שנקנה לו מתוך חינוכו, והרגלי אנשי מקומו, או שעמל וקנה בעבודתו.

עוד זאת, שבוודאי יש מדרגות אמצעיות, ויתכן שאדם מסוים, ביחס לאדם אחד, יראה את עצמו כאיש רחל, למשל, כאיש רך ורגיש, וביחס לאיש אחר הרגשן יותר ממנו, הוא יחשב כאיש לאה.

וכל זה גורם, שיתכן, שיש דברים שאדם יראה את עצמו בהם כאיש לאה, ובדברים אחרים יראה את עצמו בהם כאיש רחל, וזה גורם לו שאינו יודע את הגדרתו.

והנה, באמת ההגדרה אינה משנה כל כך, כי העיקר הוא ה'למעשה', דהיינו, שמי שרואה שיש לו או לחניכו נטיה מסוימת, הגורמת קושי מסוים, יידע בעז"ה את הסיבה ואת דרך הפעולה. ואין כל כך צורך להתעסק מהיכן בא לו טבע זה.

אמנם, בכל זאת לא נמנע, מלומר יסוד אחד. והוא - שהענינים הנוגעים לרחל ולאה, סימנם הוא שהם נוגעים עד עומק הנפש, וממש מחיים או מכבים אותה. ואילו ענינים שאינם מגיעים עד עומק כזה, אלא הם עדיפויות כאלו ואחרות, סימן הוא שאינם נובעים מ'רחל ולאה'.

כי הדברים ששייכים לענין רחל ולאה מתיחדים בכך, שהם מורגשים כמשהו שרשי ביותר, ממש בעצם חיות הנפש.

והטעם בזה הוא, כי הם נוגעים בשורש סיבת מציאות האדם בעולם, ואינם רק

כי על ידי זה, תהיה לו חיות מעבודתו, ויוכל להצליח בעז"ה. וכמו כן, על ידי שיידע את צורת פעולת נפשו, יוכל בעז"ה להצליח לקנות קנינים ולעלות בעבודת ה', כי בכל דבר האדם מוכרח לפעול לפי טבע וכוחות נפשו, ורק באופן זה יצליח.

ו. המחלוקת

והנה לפי המתבאר, אזי כל מטרת החיים, המטרה והתפקיד של האדם, שנויה במחלוקת זו. כי אנשי לאה מרגישים שתפקיד האדם הוא לעשות את השייך לתחתונים, ואילו אנשי רחל מרגישים שאין חשיבות לתחתון, אלא התכלית והמטרה היא רק לגלות את העליון.

וכן להפך, אם תפקיד הנברא הוא לבטל את עצמו, ולגלות את אור ה', לגלות שהוא הכל, אם כן מי שעוסק רק במעשי הנברא, הוא מחמיץ את העיקר¹⁷.

וכל דרך, סותרת, ובעצם 'מוחקת', את השניה. כי

כלי עבודה כאלו או אחרים, אלא ענין זה הוא בשורש סיבת ומציאות הנפש, ולכן הוא יורד עד עומק הנפש ממש.

וזו הסיבה לגודל החשיבות של ידיעת היסודות האלו, והבנת דרכי הנפשות. כי בנפשנו ובנפש חניכנו הדבר הזה.

17. ובוה מתבאר, עומק מה שאמר קין להבל, 'פרח באויר'. כי הבל הלך בדרך רחל, של גילוי מציאות ה', ואילו קין היה עובד אדמה, ועמל בחלק התחתון. וטען קין להבל, אתה מחריב את העולם, 'לא תהו בראה', אתה בדרך שלך צריך לפרוח לשמים, ששם מתגלה שהכל זה רק אור ה', אבל כאן, יש תפקיד לתחתון, ואסור לבטל את זה.

18. אמנם בהתבוננות נראה, שההתנגדות של אנשי לאה לאנשי רחל, גדולה יותר מההתנגדות של אנשי רחל לאנשי לאה.

והחילוק העצום הזה, מלבד מה שאנשי לאה מתבוננים בכל דבר שהוא נוגע בכל דרכי וענין, על החלק החיצוני, ואילו עבודת ה'¹⁹, בכל המדרגות, הוא אנשי רחל מסתכלים על החלק מתבטא גם בענינים ארציים. הפנימי, וזה גורם שינויים עצומים

כי לדעת אנשי לאה, אזי אנשי רחל מסכנים את העולם, כי דרכם נוגדת את תפקיד התחתון, ובכללות נראה להם שהכל דמיון וכדו'. אבל לדעת אנשי רחל, אמנם אנשי לאה מפסידים את העיקר, אבל אי אפשר לומר שמה שהם עושים אינו נצרך.

והביאור בזה הוא - שבהגדרה כללית, אנשי רחל צריכים את אנשי לאה לעניני חיצוניות, ואילו אנשי לאה צריכים את רחל לעניני פנימיות.

והנה, לצורך הפנימי, שהוא ענין נעלם, ניתן להתכחש, כי הרי הדבר קיים בחיצוניותו, וניתן להסתפק בזה, ולהתעלם ולבטל את החלק הפנימי.

אמנם לצורך החיצוני אי אפשר להתכחש, כי אי אפשר להכניס פנימיות אלא בתוך חיצוניות, בתוך כלי. ולכן רחל אינם יכולים לבטל את לאה, ואילו לאה יכולים לבטל את רחל.

ולכן בכל מחלוקת, אנשי לאה רודפים את אנשי רחל, (מכירת יוסף). עד שניתן לקבוע בבירור, בכל מחלוקת, שהצד הנרדף הוא בחינת רחל.

ואילו אנשי רחל אינם רודפים את אנשי לאה, ואינם מבטלים את זכות קיומם, אלא רק מעמידים את הצד שלהם. כי גם הם מסכימים וצריכים את לאה, אלא שטוענים שיש יותר.

19. ולמשל בדרכי הענווה. בענווה יש ב' חלקים, חלק א' הוא להתבונן בגדלות הבורא, והחלק הב' הוא להתבונן בשפלות הנברא.

אנשי לאה, שמבטם על התחתון, יעסקו בעיקר בהתבוננות בשפלות הנברא. ואילו אנשי רחל, שמבטם על העליון, יעסקו בעיקר בהתבוננות בגדלות ה'.

וכן בענין העסק בגשמיות. אנשי לאה שבמדרגה גבוהה, נוטים לפרוש מן הגשמיות עד קצה היכולת, כי כיוון שהם במדרגה גבוהה, והם מבינים את פחיתות עניני הגשמיות, אזי הם עושים כל שביכולתם לפרוש מזה.

אבל אנשי רחל במדרגה גבוהה, פחות עוסקים בפרישה, אלא בעיקר עוסקים להכניס את האור העליון בתוך הגשמיות, ולהרגיש בתוך הגשמיות את דבר ה' שבכל דבר, שזה ענין עונג שבת. וכדלקמן בנספח א'.

בין האנשים, בדרכי פעולת נפשם מהו תפקיד הנברא? אזי קשה
 והנהגתם. מאוד, לכל צד, 'להכיל' את השני,
 ולתת לו הערכה, ולהבין את
וכיוון ששורש השינויים האלו הקשיים שלו, ואת הצרכים שלו.
 הוא בשאלה הקיומית - ומזה נוצרים קרעים עמוקים, ה"י²⁰.

ז. 'והיו לאחדים בידך'

ולכן צריך להשריש, שב' הדרכים **בית** ישראל בנוי משתיהם יחד
 נכונות. וכמו שאומר הפסוק דווקא! כי כל דרך יש בה
 'רחל ולאיה אשר בנו שתיהם את מעלות שאין בשניה²¹, ורק על
 בית ישראל'. ידי שמתאחדים, ומקבלים

20. נ.ב. אמנם תמיד צריך לזכור, שהכל מכוון מלמעלה, ולכן, איש רחל שרואה
 שיש מעליו אנשי לאה, שאינם מתיחסים אליו כפי נפשו, ישתדל לא להפגע, אלא
 יזכור היטב, שכך הוא רצון השי"ת, וזה הכי טוב, ולא יתלונן עליהם. כי אין האדם
 יודע מה באמת טוב לו, ורק השי"ת שרואה את כל 'התמונה', הוא יודע בדיוק
 מה טוב לאדם, ואם הוא עשה כזה מצב, בוודאי שזה הכי טוב בשבילו להשלים
 את נפשו.

21. בכל דרך יש מעלות רבות, כמו שיתבאר באריכות בעז"ה בפרקים הבאים.
 ולמשל, אנשי לאה, כוח פעולתם גדול הרבה יותר, ועובדים בתוקף ועוז, חזקים
 כעמוד ברזל, בחריצות ועקביות, ויש להם ענווה ושפלות, ועבודת ה' לשמה, והם
 עמלים ביגיעה לשם שמים, בנאמנות לעבוד בבחי' עבד.

ויש להם כוח השתוקקות ותפילה ותחנונים, וכוח ההתבוננות ומחשבות
 קדושות. וכוח דבקות עצם, שהוא להיות בדבקות ללא הרגשת אור הדבקות.

גם הכל עומד על לאה, כי דרך לאה היא גם הבסיס שבתוכו מכניסים את אור
 רחל, וגם השומרת על אור רחל. ואי אפשר לאנשי רחל בלי אנשי לאה. וזה בין
 בגשמיות שלאה פועלים ועושים ובונים, ובין ברוחניות וכמו שיתבאר.

ובאמת, דרך לאה היא עיקר בנין ועבודת התחנות למעשה, ולכן רוב השבטים

ולומדים זה מזה, יכולים להגיע לשלמות. התחתון עם העליון. באופן שהתחתון יודע וחי שבאמת הכל מהעליון, והוא נדבק ונכלל בו מצד אחד, ומוציא לפועל את שליחותו מצד שני²³.

כי ב' הדרכים נכונות, אלא שכל אחת מהן היא רק חצי דבר²². ורק על ידי חיבורם יחד, מגיעים לתכלית, שהיא 'יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה', דהיינו, חיבור וכל אחד צריך להשלים את חלקו,

היו מלאה. אלא, שאנשי לאה צריכים לרומם את עבודתם, על ידי שיקבלו מרחל את ענין גילוי והשראת אור העליון, כדלקמן, ואז יגיעו לשלימות.

כך, שמצד אחד רחל היא עקרת הבית, ומאידיך, עיקר תכלית הבריאה היא דוקא בלאה אלא שצריך שתהי כלולה ברחל. ובאמת, שלימות הבריאה תהיה דוקא על ידי בחינת משיח בן דוד, שהוא מלאה, באופן שנכללת ברחל לגמרי. ולכן, אף שלכאורה נראה, שדרך רחל גבוהה יותר, ודרך לאה נמוכה יותר, שזה נקרא 'שנואה לאה', באמת אין זה כך, אלא ב' הדרכים אמת, ושתיים אהובות בשווה לפני השי"ת, וכל דרך משלימה בחינה אחרת בגילוי השכינה בעולם. ויחדיו יגיעו לשלימות.

22. העיסוק בחלק התחתון לבד אינו התכלית, כי רצון ה' להיות לו דירה בתחתונים, ואילו בדרך זו חסר בגילוי כהן.

והעיסוק באור העליון לבדו, גם הוא אינו התכלית, כי רצון ה' להיות לו דירה בתחתונים, ואילו בדרך זו חסר במציאות התחתון.

והשילוב הוא הנכון. שמצד אחד, התחתון, יעמול בכל כוחו ועבודתו וכליו, ומצד שני, לא ירגיש את עצמו כמשהו עצמי, אלא ככלי לאור העליון, זהו 'להיות לו דירה בתחתונים'.

23. דהיינו, שצריך שהאדם יגיע למדרגה כזו, שבחיצוניות, יעשה ככל יכלתו, בתוקף וכוח, בעבודת ה', ומאידיך, בפנימיותו יהיה מבוטל לה' לגמרי, בהכרה שהכל ה' עושה.

ואילו אנשי רחל מגיעים מלמעלה
למה, ותמיד מבטם על האור.
וממילא יש לכל אחד דרכי עבודה
שונים, כל אחד לפי שרשו. וצרכים
לכבד זה את זה.

ושלימות תיקון הדבר יהיה
בביאת המשיח,
בב"א, שעל הזמן הוא התנבא
יחזקאל - 'והיו לאחדים בידך'. אחד
ממש.

וגם לקנות את חלק חברו, עד
שיהיו אצלו כאחד. וכמו שנאריך
לקמן בעז"ה.

אמנם, אף שצריך שכולם יגיעו
בסופו של דבר לאותה
מדרגה, מכל מקום, דרכי תנועת
הנפש ישארו שונות, וזה דבר
שכמעט אי אפשר לשנותו. כי אנשי
לאה מגיעים מלמטה למעלה,
ותמיד תחילת מבטם על המעשה,

פרק ב' - הבחנות בין אנשי רחל לאנשי לאה

א. לרחל קשה לקבל עול

התבאר בפרק הקודם, שאנשי לאה חיותם מהיגיעה והעשיה, ואילו רחל חיותם מהאור. מרגישים קצת פחות טוב, כאשר לא 'מאיר' להם. מכל מקום, זה לא מכבה אותם, כי בטבעם הם נהנים מקבלת עול.

והחילוק הזה גורם, שאיש לאה אינו מבין, למה איש רחל נשבר, ולמה כל כך קשה לו לעמול בקבלת עול. והוא אומר לו, תלמד ממני, 'מתאמצים אף כשלא מאיר!' אבל הוא אינו צודק בדרישתו, כי אין ההרגשה של המאמץ שיש לו, דומה כלל, להרגשת איש רחל והקושי שיש לו.

ולכן, אף שבוודאי אנשי רחל צריכים ומוכרחים לקבל

מזה נוצר שינוי עצום בין האנשים, כי בעוד שאנשי לאה נהנים לקבל עול ולעשות ולהתייגע, ורואים בזה את עיקר ענינם. לאנשי רחל קשה מאוד לעשות דברים, שאין להם בהם הרגשת אור וחיות²⁴.

וזה גורם להם קושי גדול ועצום בעבודת ה'. כי כשיש זמנים שאין לאדם חשק לעבודה, או ענינים שאין לו חשק ואור בהם - אזי איש רחל מאוד קשה לו לעמוד בזה. ואילו אנשי לאה, אף שגם הם

24. ובמיוחד שהרי אנשי רחל חיותם מהרגשת האור, וממילא, כשלא מאיר להם, הם מרגישים מאוד רע, וממילא בזמן שלא 'מאיר', שאז בעיקר צריך לעשות מתוך קבלת עול, אזי מלבד הקושי מכך שבטבעם אינם נהנים מקבלת עול, נוסף להם הקושי שלא מאיר להם כעת, ואין להם חיות, וממילא הם נתונים בקושי גדול מאוד.

עול, כי בלא זה לא יכולים צריכים להבין את נפשם, ואת להצליח. אמנם צריך שזה יהיה גודל הקושי שיש להם, ולהתנהג בדרך המתאימה לנפשם, עימם בחכמה, ובאופן וכדלקמן בעז"ה. ואנשי לאה המתאים²⁵.

ב. רחל נלחצים לגמור

והנה, כיוון שאנשי רחל חיים מהאור, אז גם כאשר הם מקבלים עול, ועושים ופועלים. מכל מקום, הם לחוצים לגמור. וכבר בהתחלה הם מחפשים את הסוף.

כי חשוב להם התוצאה למעשה, כי בה יש אור²⁶, ואין להם כל כך טעם בעצם העשייה בפועל, **ואילו** אנשי לאה, נהנים מעצם התכנון ומעצם היגיעה והעשייה, בלי קשר לתוצאה. ולפעמים נהנים מהעשייה יותר מהתוצאה עצמה²⁷.

25. ובפרט איש לאה שמחנך נפש מאנשי רחל, צריך להזהר בזה מאוד. ראשית - להבין את גודל הקושי, ולא לראות בזה עצלות או שאר מידות רעות. שנית - לדרוש מאמץ במידה המתאימה, ולא באותה דרגה כמו שהיה דורש מאיש לאה. ושלישית - ללמד את חניכו למצוא את האור שבתוך העמל, וכדלקמן בעז"ה בפרק הבא, אבל לא להתעלם מהקושי הגדול שיש לחניך.

26. ואף שרחל מחפשים את הפנימיות, ולאיה את החלק שעושה הנברא, מכל מקום ה'תוצאה למעשה', שייכת בעיקר לרחל.

וזה, כיוון שבזה מתגלית הפנימיות ביתר שאת, כי ב'סוף מעשה' מתגלית ה'מחשבה תחילה', ויש בזה אור וסיפוק. וכיוון שלזה הם נושאים את נפשם, אז חשוב להם לראות את התוצאה למעשה.

27. והעומק בזה הוא, כי התוצאה למעשה אינה ביד האדם, רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום', 'לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון'.

פרק ב' - הבחנות בין אנשי רחל לאנשי לאה כג

ואם כן, עשיית כל דבר מורכב משניהם יחד, כי העשיה עצמה בישוב הדעת, שייכת בעיקר לאנשי לאה. כי אנשי רחל מחכים לאור של התוצאה למעשה, ולכן הם מוכנים ל'עגל פינות', כדי למהר להגיע לסוף.

ומאידך, אנשי רחל הם שידחפו את הענין כדי שיגמר, כי בגמירתו יש להם חיות. ואילו אנשי לאה, פחות דחוף להם לסיים. כי כיוון שאינם חיים מהאור, אין להם כל כך דחיפה פנימית לגמור לעשות, כדי לקבלו.

ג. רחל נזמים אחרי מצבי רוח

ומכך שחיות נפשם של אנשי רחל היא מההרגשה הפנימית, יש עוד תוצאה, והיא - שאנשי רחל נזמים מאוד אחרי מצבי רוח והרגשות. ונפשם נוטה מאוד אחר ההרגשה הפנימית, כי היא חיותם. וכמו אדם שנמצא באור, ופתאום יכבה, שבוודאי יבהל מאוד.

ולא רק הרגשת מצב רוחם, אלא הרבה פעמים גם מעשיהם משתנים מאוד, כפי הרגשתם באותו רגע. וזה נותן תחושה של חוסר יציבות,

וכאילו אין מעשיהם אמיתיים, כי אינם מצליחים לעמוד בדרך אחת בהירה.

ואילו אנשי לאה אין חיותם מהאור, ולכן לא מבהיל אותם כל כך כיבוי, ולכן הם מצליחים, ביתר קלות, להחזיק מעמד בזמני קטנות וקושי, שבהם האדם לא מצליח להרגיש כמו שהוא רוצה. ולכן אנשי לאה לא נזמים לשנות את הנהגתם על פי מצב רוחם.

ולכן, מכיוון שעיקר ענינם הוא חלק התחתון, אזי המחשבה והעשיה הם העיקר אצלם, כי זה בידיהם, (אף שהכל בידי שמים, מכל מקום לעינינו הם החלקים שיש בהם חלק לתחתון). ואילו התוצאה למעשה, כבר יותר מעורבת עם מעשי העליון.

ד. התנהגות אנשי לאה בשכל, ואנשי רחל ברגש

אינו יודע שזה מה שאיש רחל מצפה ממנו. ואפילו אם יידע, לפעמים אינו יכול, או שאינו מבין באמת על מה מדובר. וכך נוצרת אכזבה עמוקה, שפוצעת את נפש איש רחל.

וכמו כן, הרבה פעמים, אנשי רחל מוצאים את עצמם נפגעים מדיבורי אנשי לאה, או משתקתם, (שציפו לדיבור שיבוא מאיש לאה והנה איננו).

זזה בגלל, שאנשי לאה מתיחסים לדיבור ככלי של השכל, ובעיניהם הדיבור הוא רק אמצעי להעברת מסרים. ואילו אנשי רחל מתיחסים אליו גם ככלי של הלב, ואצלם הדיבור משמש גם כמטרה לעצמה, שעל ידו הם חווים היטב את ההרגשות שלהם²⁸.

והנה, כיוון שאנשי לאה מבטם על כל דבר הוא מבט שכלי, לכן גם בקשר בין בני אדם ובדיבור עימם, הם חושבים בצורה שכלית. וידברו רק מה שיראו תועלת, לפי הוראת שכלם. ויקשרו את נפשם בנפש חברים, רק בכמות רגש הנתפסת ומוסכמת בשכל.

אמנם, אנשי רחל מקשרים את נפשם בצורה רגשית למעלה מהשכל. וכמו כן, צורת דיבורם ותכליתו היא ההרגשה, ולא רק התועלת המעשית.

ותוצאת החילוק הזה, היא חמורה. כי אם איש רחל משקיע רגש נפשי עמוק באיש לאה, אזי הוא מצפה ממנו בחזרה להשקעה והתקשרות כזאת. אבל איש לאה אינו בנוי לכך. והוא כלל

28. כל הנאמר בחלק זה, החילוק בין רגש לשכל, נודע כאחד החילוקים בין גברים לנשים, ואכ"מ. רק נציין שעל פי קבלה, רחל נחשבת בחינת נוק', לעומת לאה שנחשבת מעט בבחינת זכר.

פרק ב' - הבחנות בין אנשי רחל לאנשי לאה

והרבה משברי נפש עוברים על תחילה באדם השני, ואם הוא נפשות רחל, בגלל מאנשי לאה ישקיע בו רק לפי קשרים הנעשים בצורה לא השכל, ואם הוא מאנשי רחל, נכונה, עם נפשות לאה. ולכן, יוכל להשקיע בו רגש עמוק צריך איש רחל להתרגל להתבונן יותר.²⁹

ה. לאה מכסים רחל מגלים

ועוד ענין יוצא מהחילוק בין אינם רואים צורך לגלות את השכל לרגש, והוא, עניניהם, ויותר מכך את רגשותיהם, שאנשי לאה ההולכים אחר השכל, אלא מה שמוכרח לצורך הענין.

ועומק הענין הוא, שאשה, כל בריאתה היא כדי לגלות את אור בעלה, ולהוציאו אל הפועל, 'עזר כנגדו', וזה עצמו עומק ענינה של רחל, שתפקידה לגלות את אור ה' בעולם.

אמנם לאה היא יותר בבחינת זכר, כי זכר ענינו הוא, שיש לו אור וכוח עצמי, כך לאה תפקידם לפעול בכוח שיש לתחתון, וכאילו יש לתחתון אור עצמי.

וזה הטעם שאשה רגישה ודמעתה מצויה כמו שאמרו חז"ל, כיוון שכל בריאתה הוא כדי להיות 'עזר כנגדו', ממילא, אם מרגישה שאינה עושה את תפקידה, או שהיא חושבת שבעלה חושב כך, היא מיד מרגישה נורא, כי בעומק נפשה היא מרגישה שאין לה סיבה לחיות.

וזהו הטעם שאשה מוכרחת שתהיה לה הכרה והערכה דווקא מבעלה, כי זהו טעם וסיבת חייה, והבן.

וזה ביאור במה שאחז"ל 'טב למיתב טן דו', דהיינו, שאשה מעדיפה בעל כל שהוא, העיקר לא להיות לבד, כי אם היא לבד, אזי הרגשתה שאין לה סיבה לחיות. וכך הוא אצל איש רחל, אם אינו מצליח לגלות את האור, כל אחד לפי ענינו, מה שמוגדר אצלו אור, אזי פנימיות נפשו מרגישה שאין לו סיבה לחיות, ולכן הוא מגיב בקיצוניות.

29. וכל אב ומחנך צריך להבין את הענין, וכשיידע שיש בין הניכיו נשמות של רחל, יתאמץ מעבר לטבעו, לספק להם את הרגש העמוק שהם צריכים, כי הדבר

ואילו אנשי רחל הרגשותיהם מרגישים, ובכל מה שקורה עימם³⁰.
 בווערות בהם, ומרגישים (ובאמת עצם השיתוף במקום שאין צורך לשתף אחרים במה שהם בו תועלת שכלית, הוא ענין רגשי).

ו. הרגשת וודאות או ספק

אחד החילוקים הנובעים מכך, שלאה מתעסקים בעיקר בעבודת התחתון, ואילו רחל רוצים להשיג ולגלות את אור הבורא, הוא - שהנשמות של לאה סוכרות, שדרך העבודה היא, דרך הענווה, שהנברא צריך להכיר את שפלותו, ביחס לבוראו.

ובהמשך למהלך הזה, ישנו הבדל ניכר בין הנשמות, והוא שאנשי רחל הולכים במהלך של 'ודאי', ואילו לאה נקראת בחינת 'ספק'.

והיינו, אנשי לאה שמסתכלים מצד התחתון, אינם

בטוחים בעצמם, בין במעשיהם ובין בדרכם, וגם בהשגותיהם, והם מדברים וגם חושבים בדרך אפשר, ונוקמים בדרך שמרנית, ובהסתמכות על הקודמים להם, ובמקום שאין להם על מי לסמוך, יטו להחמיר, כי חיים הם את

אמנם הנשמות של רחל סוכרות, שדרך העבודה היא - להכיר בגודל רוממות השי"ת, וברוב חסדיו עלינו, ולדעת שאנחנו המרכבה לגילוי אורו בעולם, והאור שלנו הוא בעצם שלו.

בנפשם ממש, ואם לא יעשה כן, אזי יבוא יום, והם יתנתקו רגשית ממנו, כי נפשם לא תוכל לשאת את הקושי.

30. וממילא, כאשר איש רחל רואה שבן זוגו או חברו, מאנשי לאה, אינו משתפו בענייניו כמו שהוא מצפה שיהיה, ידון אותו לכף זכות, ולא יפגע מכך, כי אין זה מבטא משהו שלילי, שאין הוא רוצה לשתף אותו, אלא זה טבעו.

ומאידך, אנשי רחל שטבעם לשתף בכל דבר, צריכים להזהר שלא לעשות זאת עם כל אחד, אלא לבדוק טוב עם מי הם עוסקים, שלא ינקו מזה.

פרק ב' – הבחנות בין אנשי רחל לאנשי לאה

ישׁוֹב, אף שזו מדרגה גבוהה, מכל מקום זה דבר מוטבע בנפש, כי זהו תפקידה ויעודה. ולכן גם איש רחל שאינו מתוקן עדיין, ואינו אוהו ב'השראת אור העליון עליו', מכל מקום יש במבוע להיות במוח יותר בהרגשותיו³¹.

וצריכים אנשי לאה להזהר, שלא לשכור את חניכיהם מאנשי רחל, לומר להם 'אל תהיה במוח' וכדו'. כי הוודאות של רחל, נובעת מכך שהם חיים את הדבר בהרגשה גמורה. וממילא, אם יכניסו לו ספק, תתקלקל כל ההשגה, כי ההרגשה מתכהה. וזה בשונה מאנשי לאה שהשגתם בנויה על שכל, והשכל נשאר עומד גם אם ישנו איזה ספק.

שפלות התחתון ומיעוט כוחו והשגתו.

ואילן אנשי רחל, שמתרכזים בהשראת אור העליון על התחתון, בטוחים ומשוכנעים בכל ליבם, בדרכם ובמעשיהם ובהשגתם, ונוקטים בחידושים עצמיים כפי שהעלו בהשגתם. [והיינו, כל אחד לפי מדרגתו, ואיזהו חכם המכיר את מקומו].

כי הם מרגישים וודאות פנימית, והוודאות הזאת נובעת מכוח ה'יש' דקדושה, ששורשה בכך שעיקר מבטם אינו על התחתון אלא על העליון, וכיוון שמרגישים את השראתו אצלם, יש להם תחושה חזקה לסמוך על הרגשתם.

ז. עולמים ויורדים

ולאחר זמן, הם נופלים מזה. ואנשי לאה המסתכלים בהם, חושבים שהכל דמיון, כי איך יתכן שאדם יעלה באמת, ואח"כ יפול כל כך.

ומכל זה מובן, מה שמצוי מאוד אצל בני העליה מאנשי רחל, שבעלייתם הם מטפסים גבוה, והם בטוחים מאוד במדרגתם,

31. ויש לזה טעם נוסף. והוא, כיוון שאנשי לאה הולכים אחר השכל, כנ"ל, והשגת השכל היא מוגבלת, ואדם תמיד עלול לטעות, לכן אינם סומכים לגמרי על דבר שרק מובן בשכל.

אבל אין זה נכון, כי במבע אנשי רחל, שכאשר מאיר להם, והם מרגישים משהו, אזי הם חיים אותו, עם הרגשה והשגה אמיתית, ולכן הם כל כך בטוחים בזה. ואילו מה שנפלו אחר כך, זה לא נובע מחסרון באמיתת ההשגה, אלא מחוסר כוח לעמוד בקשיים.

ה. לא למכור את פנימיות הלב למי שלא מבין

ולפעמים, מרגיש איש רחל שהבין משהו עמוק, בדברי רבו או באיזה ענין בתורה ובדרכי העבודה, וזה מאיר לו, אבל חבריו מזלזלים בדבר, ומבטלים את רעיוני ליבו, והוא מצד אחד נפגע ומצטער, ומצד שני לא יודע, אולי הם צודקים ויש לו טעות, כי הלא מצוי שאדם יטעה.

הקדושה הזאת לא רואים להדיא. וממילא אין לו מה לבדוק את אמיתת דבריו, אם הוא צודק או לא, עם אנשי לאה, אלא רק עם אנשי רחל. אמנם, כדאי שיחפש אנשי רחל שקנו את כלי לאה, כי הם יוכלו בעז"ה לבקר בין טוב לרע, בשלימות.

דע, כי רחל היא המקבלת את אור הפנימי, וממילא פחות מבינים אותה, כי היא מקושרת בפנימיות, בהרגשה הפנימית, ואת **וכמו** שבשביל לבדוק יהלום, צריך ללכת אל מי שמבין בזה, כך יזהר שלא ימכור את עומק ליבו, למי שלא מבין בזה³². בינה נא זאת.

אבל איש רחל, כשמשיג ומרגיש בליבו את נקודת האמת, הוא יודע בבירור שזה אמת לגמרי, והולך עם זה בודאות גמורה, עד הסוף.

32. ויכול לומר את דבריו לאנשי לאה, רק כשהם באמת רוצים לשמוע ולקבל, ורק

פרק ג' - מה יעשו אנשי רחל כשאין להם אור

א. הקושי לעבוד בלי אור

הבעיה הגדולה, אבן הנגף השורש העליון של הענין, הוא גילוי האור האלקי, מכל מקום רחל, היא, שקשה להם מאוד לעסוק בדברים שהם לא מרגישים בהם אור וחשק³³. כי כיוון שנשמתם מחפשת אור, היא אינה מוצאת כוח, לעסוק בדבר שאין לה אור ממנו.

וכגון, בזמנים שאין לאדם הצלחה, וחשק³⁴, אנשי רחל היא מהאור, ואם כי וסיפוק וחיות מעבודתו, אזי

עם זהירות גדולה שלא יפצעו את ליבו, ושלא יסיטוהו מהנקודה הפרטית שלו, הפנימית, בעבודת השי"ת.

ועל דרך זה, בדברי הרב, התלמידים האמיתיים משמשים את רבם, כדי לראות ולשמוע ולהרגיש, מהי פנימיות התכלית המכוון, בעומק המעשים והדיבורים והמחשבות של הצדיק, ויזהרו שלא למכור זאת למי שמסתכל רק על חיצוניות הדיבורים.

33. ענין החשק הוא ביטוי ברור של האור, כי כשיש לאדם, אור, תועלת, וסיפוק, מאיזה ענין, אזי יש לו משיכה נפשית לעשותו, ומשיכה זו נקראת חשק.

אבל כאשר האדם מרגיש שהוא לא מצליח, או שמרגיש שלא יצא לו כלום מעבודתו, לא יגיע לשום תוצאה, לא יקבל שום אור, אזי אין לו חשק.

34. ואיבוד החשק נובע מכמה סיבות, או בגלל שחושב שאינו מצליח בפועל, כגון שאינו מבין או אינו זוכר את לימודו, או בגלל שהיצר הכניס לו יאוש

אינם מצליחים 'לעמוד במקום קדשו'. וכאשר באים הנסיונות והקשיים, והאור והחשק נעלמים, הם נופלים בלא כוח, ומפסידים את המדרגה שכבר עלו.

כי כך היא דרך העבודה, אחרי עליה באה ירידה, אחרי 'גדלות' באה 'קטנות'. ורק אם האדם מצליח לעמוד בנסיונות הירידה, ומגלה בזה שקנה היטב את אור העליה הזו, רק אז הוא זוכה לעלות לגדלות הבאה.

אבל מי שלא עמד בקטנות, אוי הגדלות שתבוא לו אחר הקטנות, היא אותה גדלות שהיתה קודם, כי הלא עדיין לא קנה אותה כראוי. וממילא אינו מתקדם³⁵.

העבודה, הלימוד או התפילה וכו', קשים לו מאוד³⁵.

כי איש רחל נמשך אחר האור והסיפוק, ובאותה מידה שכשיש לו סיפוק והצלחה, הוא מתלהב ומעצים את עבודתו. כך כשנכבה האור, והוא אינו מרגיש הצלחה וסיפוק, קשה לו לעשותה.

והדבר הזה, מלבד שהוא הפסד לעצמו, אם לא עושים בזמנים אלו מה שהיה צריך לעשות. עוד הפסד גדול יש להם מזה.

והוא - שאפילו אם הצליחו 'לעלות להר השם', ולקבל איזה אור, ואיזו מדרגה,

מהעבודה, בכללות או בפרטות, או שנמצא בזמן 'קטנות' שאז נפשו יבשה, והוא לא מרגיש חשק.

35. וזה גם בענינים גשמיים, שאנשי רחל יכולים לעבוד רק בדברים שיש להם חשק לעשותם, ענינים שנותנים סיפוק, ותחושת עשייה או חשיבות. ואינם יכולים להחזיק מעמד, בעבודות שאין בהם סיפוק ותחושת עשייה, או לעבוד עם אנשים שגורמים להם להרגיש רע. כי נפשם נמשכת תמיד רק לאור ולתענוג ולתחושה טובה.

וזו בעיה, כי יש הרבה דברים בעולם, שמוכרחים לעשותם גם בלי חשק.

36. וזו בעיה גדולה מאוד, כי כיוון שקשה להם לעמוד בקטנות ובקושי שאחרי האור, הם אינם מצליחים לקנות את האור בקנין.

פרק ג' - מה יעשו אנשי רחל בשאין להם אור לא

ב. כלי לאה

והנה, לאנשי לאה אין כל כך את הקשיים האלו, כי נפשם בנויה על פי השכל, וחיותה היא מעצם העבודה והעשייה, גם בלי לקבל תוצאה שתאיר.

ומטבעם יש להם 'כלים' חזקים, והם - קבלת עול, שהוא הכוח לעבוד בלי לחפש את המטרה עצמה, אלא כי כך צריך. ועוד כלי יש להם, והוא, שמעשיהם נעשים על פי השכל, בלי לערב את הרגשות הלב.

וממילא, אין להם כל כך קושי לעסוק בענינים שהם ללא אור, והם מצליחים ביתר קלות לעמוד בנסיון הקטנות, כי יש להם כוח לעשות מה שצריך, לפי השכל. והם אפילו נהנים לעשות את מה שציוו אותם, ואינם שמים לב כל כך, אם הם מקבלים מזה אור או לא.

ג. אנשי רחל מוכרחים לקנות את כלי לאה

והנה, כלי לאה, הם הפתרון היחיד לבעיה של אנשי רחל. ולכן אנשי רחל מוכרחים להתרגל להשתמש בכלי לאה,

כי הכלל הוא, שכל אור צריך כלים, שהם המעשים בנאמנות מתוך קטנות וקושי וקבלת עול, ובלי כלים האור נופל ונאבד. ואנשי רחל, כיוון שקשה להם לעסוק בדברים שאינם מקבלים מהם אור, אזי אינם משקיעים בבניית כלים, וממילא האור נאבד להם שוב ושוב.

עד שלפעמים הם כמעט מתיאשים, כי הם רואים שבכל פעם שהשיגו איזה אור, כגון באיזה חג, או איזה תפילה שהאירה להם, אזי אחר כך כשהאור נעלם, הם שוב נופלים לכל התאוות, וכאילו לא הייתה כאן שום עליה, וכאילו לא נקנה כלום בעצמות האדם.

שאנשי רחל ישימו לב לקחת את כלי לאה לעבודתם, בסוד משיח בן דוד המתפלל על משיח בן יוסף שלא ימות, (כמבואר בסוכה דף נב).

כי זהו הפתרון היחיד - שמוכרחים להתרגל לעבוד בדרך קבלת עול, ומכוח השכל שאומר שכך צריך לעשות, ולא להפסיק בעבודה אפילו כשנראה שאין אור, ואין תקוה ומטרה.³⁷

שעיקרם - התבוננות השכל, וקבלת עול. דהיינו, להתרגל לעבוד ולהתייגע בעקשנות, גם בלי אור וגם בלי חשק, אלא רק כי כך צריך, כי כך רצון ה', ואני הנברא חייב לעשות את רצונו.

ולכן עשה השי"ת שנשמות רחל מסובכות באנשי לאה, ואי אפשר להם להתעלם מנוכחותם, ולפעמים אנשי לאה ממש דוחקים באנשי רחל. וכל זה מכוון, כדי

ד. צריך להכניס אור בכלים

רחל לגלות את האור שנעלם בו, ואז יצליחו לעסוק בו.

זו נקודת ולב הענין - למצוא אור בכל דבר. ועל ידי שימצא בו אור, תהיה נפשו מסוגלת לעסוק בו.

והנה, יש כמה דרכים למצוא את האור.³⁸

אמנם פתרון זה אינו מועיל לבדו כלל, כי הלא נפשות רחל אינם יכולות לעסוק בדבר שאין בו אור, ואיך יעבדו בקבלת עול.

ולכן, בתוך קבלת העול, שהוא דרך לאה, צריך להאיר בתוכו אור, כדרך רחל. ובכל עסק בדבר שאין בו אור, צריכים אנשי

37. וההתבוננות וקבלת עול ויגיעה למעשה בפועל, הם הבונים את חיצוניות רחל. אף שפנימיות תשוקתה ודביקותה היא, להסתכל כל עת באור האלקי ובגדלות הבורא.

38. האור הזה, שאנשי רחל מחפשים, אף ששרשו הוא לגלות ולהרגיש את נקודת

פרק ג' - מה יעשו אנשי רחל בשאין להם אור לֵג

הדרך הפשוטה למצוא את האור **כי** אף שעדיין אינו מרגיש אור שבכל דבר, היא להבין את תכליתו וחשיבותו של הדבר. מאיר לו בשכלו באופן כללי שזה כי על ידי זה יקבל אור לעסוק בדבר. כדאי, והרגשה זו נותנת לו כוח שיוכל לעמוד בקבלת עול³⁹.

האלקות שטמון בכל דבר, מכל מקום, בהשתלשלותו למטה, הוא - הרגשת סיפוק ותחושת עשייה, או תחושת ערך עצמי.

ולכן, והדבר נוגע בפרט לילדים, אם רוצים שאנשי רחל יעשו ויפעלו איזה ענין, שבעצם אין להם סיפוק ואור ממנו, כגון לסדר את הבית, צריך לעשות את זה בצורה שיהיה להם מזה אור וסיפוק, ואז יצליחו בקלות. אבל אם זה יהיה בדרך יבשה, בלי שרואים תוצאה, ובלי סיפוק, ותחושת עשייה, יקשה מאוד להם. עוד יש לשים לב, שבמקום זמן או אדם, שאי אפשר להגיע לאור פנימי, צריך לייצר לו אור חיצוני, ואז יוכל לעבוד.

כגון, ילד מאנשי רחל, שלא רוצה לעשות מה שאינו מרגיש אור, אם אי אפשר להסבירו פנימיות הענינים, אזי יש ליצור לו אור חיצוני, כגון שעל ידי שיעשה את הדבר יקבל איזה פרס, ואז יש לו אור בכלי, כי יש איזה תוצאה ורווח, והוא מרגיש שאין עבודתו סתם אלא מקבל משהו ממנה, וזו התחושה נותנת לו כוח לפעול.

כי יש הרבה הרבה מדרגות, מה נחשב אור וסיפוק, החל ממדרגת פרס ורווח גשמי, דרך סיפוק והרגשת עשייה וחשיבות.

ולמעלה בקודש, אור אמיתי יותר, הוא הרגשת סיפוק רוחני. ויותר מזה הוא אור הדבקות והרגשת קרבת אלקים. ויותר מזה היא תחושת הביטול באור ה', להיות מרכבה לגילוי אור השכינה בעולם. וכן עוד מדרגות למעלה בקודש.

אבל הרעיון בכלום הוא אחד, שהנפש צריכה אור, דהיינו שהיא צריכה שהמעשה יתן לה משהו בהרגשתה.

39. ובזו הדרך ינצל מקליפת 'עמלק מחר', שמצויה אצל אנשי רחל. והוא יצר מיוחד שמנסה תמיד לדחות את העבודה למחר. אם מחמת שקשה עכשיו, או מכל סיבה אחרת.

ועל ידי שיקבל עול, ביחד עם הארת הענין, והיינו, על ידי שיבין, שדווקא אם

היא, שמכוח האמונה שהכל רק השי"ת עושה, נבין שהדבר טוב וחשוב.

כי אם כל דבר ודבר שקורה לו, הוא יחבר אותו אל השי"ת ויבין שהשי"ת מסתתר בתוך הענין, והוא זה שעושה אותו, ולטובה - על ידי זה ימצא מנוח לנפשו, וכוח להחזיק מעמד⁴⁰.

והלך גדול וחשוב בכל זה, הוא, לדבר עימו ית', ולהסיח את הרגשותיו לפניו, וגם יבקש ממנו את אורו ועזרתו, וע"י הדיבור עם השי"ת, יקבל תוספת אור, וממילא תוספת כוח להצליח לעמוד, כי הדיבור הישיר עם השי"ת, הוא המעורר החזק ביותר של האור.

אמנם, האור הפנימי שבכל דבר, הוא אור האמונה. דהיינו, להאיר את הדבר, על ידי הידיעה שהשי"ת הוא זה שצווה אותי על זה, וזה בוודאי הכי טוב לי.

ובענינים גשמיים - להבין שהשי"ת הוא זה שגלגל את הענינים, עד שהביא אותי לעסוק בזה, ולהיות במצב הזה. וכאשר ברור לו שמהשי"ת יצא הדבר, והרי כל מה שעושה השי"ת הכל רק לטובה, ממילא ברור שהדבר הזה הוא טוב מאוד מאוד. ואזי, אפילו שאינו יודע מה טוב בזה, נעשה לו קל ומאיר.

הכלל הוא - הדרך למצוא אור בכל דבר, היא להבין את חשיבותו. ופנימיות מציאת האור,

יעמוד עכשיו בנסיון יוכל להתעלות, ואם ידחה למחר יפסיד, בכוח זה יוכל בעז"ה לעמוד בנסיון.

40. ולמשל, אדם המתקשה בלימודו, הנה בפשטות לא יהיה לו חשק ללמוד, כי לא רואה מזה תוצאה ואור וסיפוק, וצריך לקבל על עצמו עול, ללמוד, כי כך ה' צווה, ומאידך, להאיר לעצמו, על ידי שיבין, שעצם הלימוד ועצם המאמץ להבין, הם החשובים בעיני ה', וממילא לא ישבר מכך שאינו מבין כראוי, אלא יאיר לעצמו בכך שעושה דבר גדול.

אמנם פנימיות ושלימות ההארה, היא, על ידי גילוי אור ה' שבדבר, דהיינו, שיבין

פרק ג' - מה יעשו אנשי רחל בשאין להם אור לה

ה. להאיר את קבלת העול

וזזהו הפתרון, לבעיה הכי גדולה של אנשי רחל, שהיא - שקשה להם לקבל עול, כיוון שהם מחפשים אור וחיות, ואילו קבלת עול נראית כדבר בלי חיות. וזה הגורם להם כמעט את כל הבעיות בחייהם, בין ברוחניות ובין בענייני העולם הזה.

ראשית - על ידי שיבין את החשיבות שמוכרח שיהיה לאדם קבלת עול, ואחרת לא יוכל להגיע לשום מדרגה ולשום תכלית, לא בעולם הזה, וכל שכן שלא בעניינים רוחניים.

והפתרון לזה הוא - לעמול ולהכריח את עצמו להתרגל בעבודה בקבלת עול⁴¹, ויחד עם זה, להבין ולהפנים את האור שיש בקבלת עול⁴².

ועל ידי שיודע ומפנים את חשיבות קבלת העול,

שעיקר תכלית כל הלימוד הוא כדי להדבק באורו ית', שנמצא בתוך התורה, ואם כן את זה יש לו בשלימות, ואדרכה בבחינה מסוימת הוא לומד יותר לשמה מאחרים.

41. אמנם אף אם מצליח למצוא אור בתוך הקושי, עדיין נצרכת קבלת העול, כי האורות האלו, שנמצאים בתוך הקושי, הם לא מאירים באור המורגש ממש בכלי הרגשה הרגילים, וממילא, מי שרק רוצה להתענג כמו בזמני גדלות והצלחה, לא יועילו לו האורות האלו.

אלא תועלתם היא רק למי שמכופף את ראשו, וכן רוצה לקבל עול, אלא שבלי אור לגמרי, אי אפשר לו, כי כך טבעו, לאדם כזה יועיל האור הזה, שאינו אור מורגש, אלא אור כללי, הנקרא אור מקיף.

כי אור מורגש לא צריך לחפשו, וכל דברינו הם בזמן וענין שהאור נעלם, וצריך לחפשו בתוך הקושי.

42. ובכלל קבלת העול. הוא החיוב לקבל על עצמו, לשמוע לצדיקים, באמונת חכמים אמיתית, בלי לבדוק אם זה נראה לי ואם זה 'מאיר' לי, או לא.

וחשיבות ההתגברות על רגשות הקושי, זה עצמו גותן לו אור, כי מבין שיש בעצם ההתגברות חשיבות ויפוי והצלחה.

ישננות, ביתר עומק - אם ישקיע בלימוד דרכי הנפש על פי האמת, ובהבנת והפנמת האמת

האלקית, שכל הטוב הוא רק השי"ת. ויברר לעצמו את גודל השקר של היצר, אזי יקבל עול מתוך ידיעה והרגשה, שאף שאיני מבין, אבל זה בוודאי הכי טוב לי, וממילא יהיה לו אור בעצם הקבלת עול. וקבלת עול מלכותו ית' תהיה מתוך אור ותענוג⁴³.

ו. להאיר את הקטנות

וזזהו הפתרון, לכללות הקושי של זמני הקטנות, שהם מאוד קשים לאנשי רחל. והדרך להאירם היא כנ"ל, על ידי שיבין את חשיבות ימי הקטנות, וגודל מעלתם⁴⁴, שעל ידי זה יוכל לקבל אור.

ובעיקר, על ידי שיעמיק למצוא את השי"ת בתוך

43. ובמדרגה עמוקה יותר - יתבונן שבתוך כל קושי נמצא השי"ת, וממילא כשמצליח לעבוד בקושי, בקבלת עול, הוא מקבל לתוכו את אורו ית' באופן מיוחד. כי אור ה' מתגלה ומתחזק, על ידי שהאדם עומד בגלות והסתרות, ונשאר בקבלת עול מלכות שמים פשוטה, ובכל המקומות ובכל המצבים, ובכל החלישות הדעת וייסורי הנפש והגוף, שעוברים עליו, הוא ממשיך להיות עבד נאמן לפניו ית'. נמצא שדוקא מתוך היגיעה בעבודת ה', בחינת לאה, בא להתגלות אלקות, ומכוח זה תהיה הקבלת עול שלו מתוך אור וחיות.

ובאמת עיקר הקושי בנפש האדם היא, כאשר אינו רואה את הדרך אשר ישכון בה אור, שעל ידה הוא יצא וימצא תיקון לנפשו, ואינו רואה שום התקרבות, ואינו יודע כיצד יתעלה במעלות הרוחניים.

ודווקא אז צריך לעורר סוד העבודות האמיתית לבורא כל עולמים, להיות משמש ומשרת פשוט לפני האדון ה', להיות עבד פשוט לפני המלך.

44. וכמו שהארכנו בס"ד בספר 'ביום דרכך' - דרכי עבודה למעשה'.

פרק ג' - מה יעשו אנשי רחל כשאין להם אור לז

שאינ מצב שאני לבד. וישנן לעצמו שוב ושוב, שבאמת השי"ת עמי ואיתי תמיד.

וזה יאיר לו את הקטנות, ואף שאין זה אור מורגש בכלי הרגש, מכל מקום, הוא מורגש באופן 'מקיף'⁴⁵, ויתן לו כוח להתאמץ ולהצליח בקטנות.

המצב הזה, ויחדיר לעצמו במוח ובלב, שאף שעכשיו איני מרגיש חשק לעבוד, ונראה לי שאין תכלית לעבודתי, וכל מיני מחשבות שהאדם מרגיש בזמני קטנות, שגורמות לו שלא יהיה לו חשק. מכל מקום, האמת היא, שהאור אף פעם לא נסתר כלל, ומה שנראה לי כך, זה רק דמיון, אבל האמת היא

ז. להאיר ולמתק את התאוות

כיוון שמטען להמשך אחר אור ותענוג.

ובל שכן בזמני קושי וקטנות, שהנסיון כפול. כי כיוון שנפשות אנשי רחל חיותם

וזו הדרך, היא הפתרון, לאחד מהנסיונות הגדולים והקשים ביותר לאדם, והם - כלל התאוות.

ובאמת, לנפשות רחל יותר קשה להתמודד עם תאוות⁴⁶,

45. אור 'מקיף', הוא אור שהאדם מבין שהוא קיים, מכיר ורואה שיש כזה דבר, אבל עדיין לא נקלט ונרגש בפנימיותו, וזה כמו נמצא סביבו, והוא חש אותו בכלליות, ולא בתוכו ממש באופן מורגש בכלי ההרגשה, אלא חוצה לו בהכרה כללית.

אור המקיף נותן לאדם תחושה שיש כזה דבר, ואף שהוא לא נכנס בתוך כלי ההרגשה, מכל מקום, כיוון שהוא חש אותו בכלליות, הוא מתחיל להיות שייך אליו, וזה נותן לו מעט חיות.

46. אבל מאידך, עיקר הכוח להתגבר באמת על התאוות, הוא בדרך רחל - הדרך של גילוי אור השי"ת, כי גילוי אור ה', מפיל ממילא את אור התאוות המדומה. וכשבאה תאוות איסור, אם האדם יכנס להתענג באור הבורא, ובתענוג הדבקות בו, עזי מרוב התענוג הרוחני, תבטל התאוה הגשמית.

מהאור, אזי כשאין להם אור, הם לתאוות⁴⁷, כי היצר מרמה אותם נמצאים בקושי גדול, כמו אדם ששם יהיה להם אור. וכיוון שהם שבמעט אין לו אוויר לנשימה. וזה מאוד זקוקים לזה, אינם מצליחים גורם שהם נמשכים מאוד לברור בין שקר לאמת⁴⁸.

וזו הדרך גם להתמודד עם תאוות היתר, הנצרכת, כגון אכילה. והיא שיאיך את הנקודה הפנימית שבאוכל, שהוא הניצוץ האלקי שבאוכל, שהוא הוא התענוג, וידבק בו בלבד, וכך יצא מהתאוה הגשמית הנמוכה. וכמו שהארכנו בס"ד, במאמר על עניני אכילה, שנדפס בספר 'ביום דרכך - דרכי עבודה למעשה'.

47. זה קורה גם לנפשות לאה, אבל ככל שהנפש היא יותר רחל, זה יותר בוער ויותר נצרך לה, ממש כאויר לנשימה, ואינה מצליחה לעמוד בנסיון, אם לא יתנו לה את הכלים המתאימים למלחמה הקשה הזו.

וככל שהמשיכה יותר חזקה, זה מורה שהנפש יותר מחפשת אור, וממילא, מה שהיא נופלת, זה בגלל שמרוב הצורך הנואש באור, אין לה שיקול דעת נכון האם זה כדאי, כאדם שמרגיש שהוא טובע, שנאחז במה שלא יהיה.

מה שאין כן אנשי לאה, יש להם יותר יכולת לבחון בזמן התאוה, אם כדאי או לא, ולהבין שהתאוה אינה רווחית ואינה כדאית.

ובזה יובן העליות והירידות החדות והחזקות, שיש לאנשי רחל, ואיך אותו אדם, נמשך יום אחד מאוד לעבודת ה', ויום אחר נופל מאוד בתאוות רח"ל, כי גם כשהוא נופל, הוא בעצם מחפש את אור ה'.

ולכן הם גם לוקחים את התאוות בעוצמה גדולה יותר, כי הם חיים מהאור, וממילא רוצים לינק ממנו ככל האפשר.

ועצם ידיעת דבר זה עצמו, היא 'כף זכות' שמעלה אותו מאוד, וביותר, שמתברר, שכל מה שהוא צריך, זה רק הדרכה נכונה, ובפרט איש לאה שתחת חינוכו נפש רחל, יאמץ את עצמו להתבונן בזה, ואז לא יכעס, ויותר יבין.

48. ואם כן, כל התאוות הם בעצם חיפוש אור אלקי, אלא שטעו לחפש במקום הלא נכון, וזהו שכתוב 'ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה', כי כולם מחפשים את השי"ת, וגם מי שטועה רח"ל ועובד ע"ז, מכל מקום באמת, בפנימיותו, הוא מחפש את האור האלקי.

פרק ג' - מה יעשו אנשי רחל בשאין להם אור לט

שקשה ולא מאיר לי, אני לא עוזב אותנו. ובוזה יתאזר במידת הנצח, לנצח בעזות דקדושה את היצר הרע.

(ב). גם יאיר לנפשו, את קבלת העול וכוח הניצוח, על ידי הידיעה, שבכוח העמידה עכשיו בנסיון, אוכל לקבל את המדרגה הבאה.

ועל ידי הבנה זו, יהיה לו אור גדול וסיפוק, כי על ידי הידיעה, שבהתגברות שלי עכשיו, אני מכין את המדרגה הבאה, ומתקדם לקראת האור, הוא מקבל אור וסיפוק כבר בזמן ההכנה. ויסביר לעצמו, שאם לא אעמוד בנסיון, אזי לא רק שלא אוכל לעלות, אלא שהנסיון יחזור שוב

והפתרון הוא, בדרך שהתבארה.

ראשית - להתרגל בקבלת עול, ולגדור גדרות והרחקות חזקות, ולהתאמץ לא ללכת אחרי כל אור, אלא להפעיל שיקול דעת שכלי.

ושנית - להאיר את המצב הנוכחי באור, לא לתת ליצר הרע לרמות כאילו עכשיו אין אור, שזה גורם להמשך אחרי אורות השקר, אלא יידע שגם עכשיו, במצב הנסיון והקושי, יש אור.

וזה בכמה גוונים;

(א). יגביר את אש הנאמנות להשי"ת, ויתבונן, הנה יש לי הודמנות להראות להשי"ת את אהבתי ונאמנותי, שאפי'

ובאמת, כמה שרואים שהאדם שקוע בתאוות, כך יוכל להשקיע בקדושה, אם יזכה, כי זה אותו כוח, הכוח לחיות כל דבר עד הסוף, רק השאלה מה עושים איתנו. וזה סוד ישראל כשהם יורדים, יורדים עד התהום, וכשעולים, עולים עד השמים'. ובאמת, נשמות של רחל שנפלו לתאוות, הנה מצד אחד הם שקועים בהם ביתר עוז, כי מחפשים לינוק אור, אבל מאידך ליבם ער, ובד"כ יש להם אמונת צדיקים, ובליבם מחפשים את השי"ת.

וצריך רק להאיר להם את סוד הייחוד, לגלות להם שהכל אלקות, ושאין שום אור אמיתי חוץ מהשי"ת, שרק הוא הכל, ושהוא חושק בם ואוהב אותם, ועל ידי זה כבר ידלק ליבם אליו ית'.

ושוב, ואם כן כדאי לי כבר לעמוד בו עכשיו, וזהו. **ועל** ידי זה יהיה לו אור מקיף, ולא יצטרך לחפש מים מרים.

ג. גם יאיר לנפשו על ידי שיחזק את השנאה לקליפות, ויתבונן לדעת שהם אויבי נפשי שרוצים ברעתי, ושהם שקר, והם מים מלוחים שלא מרוויים כלום. ואם 'יחיה' את זה, הם כבר לא יוכלו לרמותו בזמן הקושי.

ויתבונן כמה הקלי' רעים, וכמה הם מצערים כביכול את השי"ת, ויאיר לעצמו להיות נאמן להשי"ת בנסיון, ויאמר לעצמו אני מאוהבי ה', 'אוהבי ה' שנאו רע', וממילא יגעל מהם.

ד. ובעיקר - יחזק את עצמו, על ידי שיידע וירגיש, בהרגשה פנימית, שהשי"ת עימי ואצלי גם עכשיו, ואני כגמול עלי אימו. ואף שאני לא מרגיש את זה ברגשות הלב, בכלי ההרגשה, מכל מקום ברור שהשי"ת נמצא איתי, כי הלא הוא המחיה אותי ומהווה אותי בכל רגע.

ועל ידי שיצליח להאיר את זמן הנסיון, יוכל לעמוד בנסיון בכוח גדול, מתוך קבלת עול, כי כשאיש רחל זוכה לאור, זה מורגש אצלו בעוצמה, עד שהוא יכול ממש למסור נפש על זה, ולעמוד בנסיונות.

ואז ירגיש את השי"ת איתו, וזה יאיר את נפשו. ואף שעדיין אין לו הצלחה וכו', אבל נפשו לא תהיה רעבה, כי יש לה את אור השי"ת שתמיד נמצא עם האדם.

ועל ידי שיצליח להאיר את זמן הנסיון, יוכל לעמוד בנסיון בכוח גדול, מתוך קבלת עול, כי כשאיש רחל זוכה לאור, זה מורגש אצלו בעוצמה, עד שהוא יכול ממש למסור נפש על זה, ולעמוד בנסיונות.

ח. לקחת את ב' הצדדים יחד

מוכרח, להראות להם ולכוונם, איך למצוא את האור בכל מצב ובכל זמן ובכל כלי.

והיצר הרע מגסה תמיד, להפיל את האדם, באחד משני הדברים, ובפרט שבפשמות הם קצת סותרים, וצריך להזהר לא לטעות, לב' הצדדים.

מצד אחד להזהר, לא לעבוד רק עם אור בלי כלי לאה, כי לא יוכל להחזיק מעמד כאשר האור יסתלק. ומצד שני, לא לקחת כלי בלי אור, כי נפשו תתיבש. אלא - לעבוד גם עם האור וגם עם כלים, אבל לא כלים סתם, אלא כלים שיש להם איזה שהוא אור.

וצריך להתרגל בדרכי העבודה, לתפוס תמיד את שני הצדדים יחדיו, לא יפרדו⁴⁹.

זו היא הדרך לכו בה.

אנשי רחל צריכים תמיד להחזיק בב' הצדדים יחדיו, מצד אחד להתרגל להשתמש בכלי לאה, ובעיקר ב'קבלת עול'.

וצריכים: א. להתרגל לעבוד גם בלי אור מתוך קבלת עול. ב. ומאידך, תמיד להכניס אור בתוך הכלים, בתוך קבלת העול. כי בלי אור, אין אנשי רחל יכולים להחזיק בקבלת עול, לאורך זמן.

והמחנכים צריכים להחדיר זאת לנפשות הצעירים, שוב ושוב - מצד אחד מוכרחים להתגבר על חוסר החשק ועל העדר האור, ולפתח את כוח ההתבוננות השכלית, ואת קבלת העול. ומאידך, וזה

49. עוד צריך כל איש רחל לדעת, שאף שהעיקר הוא להרגיש את הפנימיות, ולא די בחיצוניות, מכל מקום סדר העבודה הוא, שהחיצוניות קודמת לפנימיות. ולכן כשלפעמים בתחילת העבודה אין חשק, כגון כשמתחיל להתפלל או ללמוד

ט. או הכל או כלום

עוד דבר אחד נדבר בענין הזה, יש מאנשי רחל שיהיו מוכנים במה שנמצא באנשי רחל, להחריב ענין גדול, רק בגלל שלא דבר פלא, והוא, שלפעמים יש להם הרגשה של 'או הכל או כלום'.

והישורש להרגשה עמוקה זו, **ובעוד** שאנשי לאה ישמחו היא הצורך לקבל לפחות במה שכן יש, אור, והצורך הזה גורם, שברגע

ועדיין לא נפתח לו האור, אזי צריך להמשיך את האור העליון לתוך הכלים, על ידי מסירות נפש, בדרך לאה.

דהיינו, שלא ימתין לאור, אלא יתחיל במעשה הלימוד והמצוות ביגיעה בפועל, בהתלהבות וזריזות, ולהרבות בהתבוננות בתורה הק' ובמילות התפילה, אף אם אינו מרגיש במוחש בליבו את אור ה'.

ובעז"ה, אחר המעשים נמשכים הלבבות, ועל ידי שיתבונן במוחו יזכה גם להשגת הלב, עד שליבו ירגיש ויבער.

כי צריך תחילה לעבוד בדרך לאה, פי שנים מרחל, וצריך מאד מאד לכבד את העבודות והיגיעות, ולעסוק בזה בתמידות, וכן בתפילות ובקשות, והתבוננות בשכל, והכל מתוך מטרה לזכות ליחד את עצמו תמיד להשי"ת, עד שיזכה לפנימיות שהיא תכלית העבודה, לזכות לאור היחוד והארת הרצון, דהיינו, להרגיש בליבו את השי"ת, ואת אור יחודו.

50. [ואת זה אמר המן, שהיה בקליפה כנגד מרדכי ואסתר שהיו מזרע רחל. ונדע שהקלי' עומדת בדיוק כנגד הקדושה, ואם כן בהשתלשלות, אולי שייך להביאו כראיה, שגם ברחל דקדושה יש ענין כזה.

ואם מותר להאמר, אולי ענין זה טמון בדברי אמנו רחל, 'ואם אין מתה אנכי', אם כי פשיטא שדברי אמנו הקדושה נאמרו במדרגה שאינה מושגת לנו, אבל כדמות דמיון לדבר מצאנו כאן.

פרק ג' - מה יעשו אנשי רחל בשאין להם אור מוג

שחושב שכבר לא יהיה לו אור כמו שחשב, אזי אינו שווה לו כלום, ואדרבה הוא חושב שיהיה לו אור, מזה שישבור הכל.

ו**צריך** למתק ולהאיר את המבע הזה, בכוח האמונה, בכוח הידיעה שהשי"ת עושה בוודאי זה טוב.

י. הקושי בשמתעלם האור אחרי חג וכדו'

ובדרך הזו, שמלמדת למצוא אור בכל דבר, ובפרט למצוא מרגישים חלל וחסרון. ולפעמים מרגישים כמעט דכאון.

כי נשמות ישראל, ובפרט נשמות רחל, כל כך מתענגים על אור ה' שמתגלה בחג, שכאשר הוא נעלם, זה מאוד קשה.

ובגזן, הקושי שמצוי אצל היהודים בכלל, ואצל אנשי רחל בפרט, שאחרי שעוברים ימים גדולים, כמו חגים, אז **והפתרון** הוא - להתרגל להבין ולהרגיש שהאור האמיתי הוא השי"ת עצמו, ולא

ונראה, שזו היתה מעלתו הגדולה של נקנור, שנעשו ניסים לדלתותיו. כי הנה, הוא מסר את עצמו שלא יטילו את הדלת השניה למים, ולכאורה הלא ממילא דלת אחת אינה שווה, ולמה מסר את עצמו? ובפרט שיש טענה עליו - ממה נפשך אם צריך למסור נפש על דלת, אזי גם על הראשונה היה צריך למסור נפש.

ונראה שזו היתה מעלתו, שלא נכנע ליצר שאמר לו 'בין כך אין זה מועיל', או 'בין כך אינך בסדר שלא מסרת נפש על הדלת הראשונה', אלא הוא התגבר ועשה מה שביכלתו כעת, וסמך על השי"ת שישלים הכל, ובזכות זה זכה. ולכך פרסמוהו - ללמד לבני יהודה קשת].

אורו, את הקשר האישי שלו עם השי"ת, הקשר שלא תלוי בשום דבר.

כי אף אמנם, שמוכרחים את הכלים, שהשי"ת קבע שבהם יתגלה האור, כמו החגים הק' והמצוות הקדושות. ובאמת הם כלים מאירים ונפלאים. אבל מכל מקום, צריך לזכור, שהם רק כלים לגלות את האור האלקי, דהיינו, החג מסייע לנו להכנס לאור, ומקרב אותנו אל האור. אבל האור עצמו אינו תלוי בו, והוא נשאר ונמצא אותו דבר גם אחר החג, כי השי"ת נשאר עימנו תמיד, ואני הוי"ה לא שניתי'.

כל העבודות שמסביב, והשי"ת תמיד נמצא עמנו.

כי כשחושבים ומרגישים שהעבודות או החגים וכדו', הם הנותנים את האור, או שרק בהם אפשר להתקרב אל השי"ת, ולהרגיש את אורו, אז ממילא כאשר זה נאבד, נשברים.

אבל אם יתרגל להתבונן ולהרגיש, שפנימיות האור היא רק השכינה הק', בלי קשר לשום דבר. אזי גם בעת החג לא יתפס בחיצוניות, אלא יחפש את האור האמיתי שלו, את אור השי"ת שמתגלה בעוצמה ובאופן המיוחד לזה החג. ואז, אחר החג יחזק בכוח

יא. איך לזכות לדבקות בשאין אור

ולדבקות, ולביטול. אבל אינו מצליח להרגיש אותם, כיון שהאור מכוסה, וליבו אטום, כגון בימי קטנות.

ובודאי אין לחשוב שבזמן כזה 'אין מה לעשות', כי הלא עיקר עבודת האדם בעולמו, היא, להשיג את מציאות השי"ת בעולם, ולחיות עימו ולהדבק בו,

והנה, כל דברינו עד עתה, היו, איך יוכלו אנשי רחל לפעול ולעשות, במקום שאין להם אור וחיות.

ועתה יש להשלים את הענין, ולבאר, מה יעשה איש רחל המבקש להכנס לרגשות בעבודת ה', לאהבה ליראה

פרק ג' - מה יעשו אנשי רחל בשאין להם אור מה

שהרגשת וזכית בה, אל תעזוב אותה אם היא נסגרת, אלא תשא, ותרגיש את האור של הציפייה, האור של ההשתוקקות, והאור של הנאמנות.⁵¹

וזזהו הכתוב 'להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות'. 'להגיד בבוקר חסדך' היינו כשמאיר לו והוא מרגיש את האור של מה שעוסק בו. ואילו 'אמונתך בלילות', היינו, כשלא מאיר, שזה בחינת לילה, שאז צריך להתחזק באמונה⁵², לדעת שהגם שאיני מרגיש, מכל מקום השי"ת איתי, אלא שהוא מסתתר. וממילא לא אשמע ליצר הרע שאומר לעזוב, אלא אחכה לו עד שיתגלה.

יְזַחֲכִיתִי להווי"ה המסתיר פניו מבית ישראל וקויתי לו'.

אלא צריך ללמוד את דרך העבודה הנכונה בזמן כזה.

והדרך היא, לקחת את כלי לאה הגבוהים יותר, שהם השתוקקות ותפילה, ולהכנס לאור בדרך השתוקקות אליו, כלומר להמשיך לעסוק בדבקות ובקרבה לאור ה', אך כיוון שאינו מרגישו כעת, אז יכנס למחשבות והרגשות, על כך שהוא רוצה את השי"ת ומשתוקק אליו, אף שאינו מרגיש כלום.

כִּי צריך להיות נאמן להשי"ת, ולא שברגע שלא מאיר לו, יעזוב, אלא ישאר על עמדו, בציפייה והשתוקקות ומחשבה ותפילה, עד שיחזור ויפתח לו האור.

וְזֶה יסוד גדול ועצום בכל דרכי נשמות רחל, כל מדרגה

51. עוד ענין נכבד מכלי לאה שצריך להשתמש בה, היא ההתבוננות. דהיינו להתבונן במדרגה ששואף אליה, אף אם אינו מרגיש אותה.

וכגון אם רוצה להכנס ל'דבקות', יתבונן בשכלו במציאות ה' ושמלוא כל הארץ כבודו, וממילא אני דבוק בו מעצם מהותי, וכו', ויתבונן עוד ועוד, אף שאינו מרגיש אור. ועל ידי ההתבוננות יזכה שיפתחו ההרגשות, וגם אם לא, יזכה בזה לדבקות עצם. וכדלקמן.

52. ובמצב הזה רחל נקראת אמונה, ואילו 'כשמאיר' היא נקראת יראה - ראייה.

יב. דבקות עצם

ממנו כעת מדרגת דבקות שאינו מורגש, דבקות עצם⁵³.

ולכן, כשאדם מנסה לעסוק בדבקות, ואינו מרגיש את האור העליון, והיצר רוצה להפילו, לאמר, כעת אינו זמן לדבקות, יידע שאינו כן, אלא הוא בסוד דבקות של לאה.

וצריך להחשיב זאת מאד, כי מזה נולד יהודה מלך המשיח, וכן שאר השבטים של לאה, שכל אחד מהם הוא דרך בהתגלות אור השי"ת.

כי גם כשאין האדם מרגיש את אור הקשר עם השי"ת, אין זה ח"ו כלום, אלא הוא בסוד לאה, וצריך שיידע שעל ידי שנדבק אף שאינו מרגיש, הוא מכין שיזכה להשיג בהמשך במורגש.

אמנם, לפעמים האור כל כך מכוסה, שאדם לא מצליח אפילו להשתוקק ולצפות. וצריך אז להכנס לדבקות של לאה, הנקראת דבקות שאינו מורגש.

שהוא קשר אמיתי, אבל בלי הרגשת האור, וליבו יודע את השי"ת ורוצה אותו, ונמצא עימו בדעתו, ואף שאינו מרגיש אותו בפועל בכלי ההרגשה, מכל מקום, הוא נדבק בהשי"ת במסירות נפש, בלי הרגשת תענוג, רק מתוך קשר אמיתי. וזה נקרא דבקות עצם.

כי אף שדרך רחל היא עבודת דבקות מורגשת, דהיינו להרגיש את הדבקות בתענוג רוחני בכלי ההרגשה, שבכל מדרגה וענין ירגיש את אור השי"ת. מכל מקום, כשאי אפשר, זה סימן שדורשים

53. ובאמת, מדרגה זו של דבקות המורגש, אפילו כאשר מחפש לרוות נפשו הצמאה לאלקות, נחשבת שלא לשמה, בערך המדרגה היותר עליונה, שהיא דבקות שאינו במורגש, שהיא דבקות עצם. ואכ"מ.

פרק ג' - מה יעשו אנשי רחל בשאין להם אור מז

וזזהו דרך הצדיקים, שאפילו בזמן מדבקות, אלא נכנסים לעבודה
חושך ושפלות אינם בטלים ודבקות בבחינת לאה.

פרק די' - איך אנשי לאה יקנו את האור

א. הסכנה של דרך לאה - לא לשכוח את הבורא

<p>המחשבה וההתבוננות. ב' - כוח קבלת עול והיגיעה.</p> <p>אמנם יש בדרך זו סכנות. ושורשם היא הסכנה הגדולה - שמרוב העסק בעבודת התחתון, ישכחו את הבורא ית', בבחינת 'אותי עזבו ותורתי שמרו'⁵⁴.</p>	<p>התבאר בס"ד, שענין לאה הוא יגיעת התחתון, לעשות את חלק הנברא בכריאה, שהאדם רוצה תמיד לעשות ולפעול בעבודת השי"ת, לעמול ולהתייגע להבין את התורה הק', ולעשות רצון השי"ת. וזהו 'לאה' לשון לואה ויגע.</p>
--	---

<p>ודבר זה מתבטא בין באופן כללי, כמה מחפשים את השי"ת,</p>	<p>זכוחם מורכב מב' ענינים עיקריים. א' - כוח השכל,</p>
--	--

54. אם מעט ואם הרבה, כי כל אחד לפי מדרגתו, יש לו סכנה זו, לפי ערכו. כי מי שהוא במדרגה נמוכה מאוד, אזי יש סכנה שישכח לגמרי ממציאות ה', ויחיה בחוץ לגמרי רח"ל.

ומי שכן עובד את ה', יש חשש שישכח מ'קרבת אלקים', ויעסוק בתורה ובמצוות, רק מתוך הבנה שזה מה שצריך לעשות, אבל בלי קשר של לב, עם השי"ת.

וזה טעות חמורה, כי תכלית הבריאה היא, 'בגין דישתמודעון ליה', דהיינו, שהשי"ת ברא את העולם ונתן לנו את התורה, כדי שיכירו הנבראים את הבורא, וירצו אותו ואת אורו ואת קרבתו.

וממילא אם עושה את עבודת התחתון, העבודה המעשית, לעיקר. ומזלזל בעבודת אנשי רחל, שמתאמצים להשיג ולהרגיש יותר ויותר את אור ה', ולגלותו עוד ועוד בתחתונים, בגילוי ממש. אזי, אפילו אם זוכה לעבוד רק כדי לעשות נחת

את אורו וקרבתו⁵⁵, ולחיות את הנקראים בלשון הארז"ל 'דיני מציאותו אתנו. וגם בכמה ענינים, לאה', שנפרט בעז"ה לקמן.

רוח לבורא, מכל מקום הוא הפסיד את העיקר והתכלית, שהוא קרבת ה'. וכמו שכתב הרמח"ל בתחילת 'מסילת ישרים'.

משל למה הדבר דומה, לאב שנתן מתנה לבנו, והבן אומר אני מצד עצמי, איני נהנה מהמתנה, ואני משתמש בה רק כדי לשמח את אבא.

הנה מצד אחד, יפה שחושב על אביו, אבל מאידך, מטרת אביו ושמחתו האמיתית היא שהבן יהנה, ולא שיעשה לו טובות...

והדרך הנכונה היא, שיהנה באמת, אבל יאמר: 'יותר יקר אצלי מה שאבא שמח בהנאתי, מאשר הנאתי מצד עצמה'.

והנמשל - יהודי שכל כך נכנס בחלק עבודת התחנות, עד שזה הכל אצלו ואינו מחפש, או לכל הפחות רוצה, להתענג על אור ה' ועל הקשר עימו, זהו פגם שעלול לצאת בדרך לאה. וצריך להזהר להאיר את העבודה מדרך רחל.

וגם אנשי לאה, שזכו לאור הפנימי שמגלה רחל, והם עובדי ה' אמיתיים, וחיים כל הזמן את מציאות ה', ולא רק עמלים בעניני עבודתו ית', אלא גם דבקים בו ומרגישים אותו, מכל מקום גם אצלם יש חשש.

והוא - שלא יגבילו בליבם את אפשרות ההשגה, לאמר, אי אפשר לאדם להשיג את ה' יותר מכך וכך, ועל ידי זה מאבדים את אור ה' שנמצא בכל דור. 'כי אני הוי"ה לא שניתני', ובכל דור יש צדיקים שמקבלים פני שכינה, להשיגה באמת, ומי שלא מאמין בהשגתם של עבדי ה' האמיתיים, הוא פוגם בעצם היכולת והמציאות שתהיה השראה של העליון בתחתונים.

ועבדי ה' שזכו גם לזה, ומאמינים בעבדיו בעלי ההשגה, גם הם צריכים להזהר, שלא יפלו בדבר דק, והוא, שלא יחשיבו בליבם את עבודת התחנות, יותר מאשר את השגת אור העליון וההתענגות בו.

כי צריך לזכור תמיד, שחלק העליון חשוב יותר מחלק התחנות.

55. וכל אחד לפי מדרגתו, וכמו שהתבאר לעיל, כי יש אנשים שכלל אינם מחפשים, והם בוודאי בבעיה גדולה, אבל יש אנשים שרוצים להרגיש את ה' וקרבתו, אלא שאינם יודעים מה ואיך, ואליהם עיקר דברנו.

אמנם הדברים שייכים בדקות, גם לעובדי ה' שכן זכו לאור בפנימיותם, אם על ידי התקרבות לצדיקים של רחל, או שהשי"ת האיר להם את זה בליבם בזכות רוב

ג. אנשי לאה צריכים להשלים את עצמם, על ידי קבלת אור רחל

והשמירה מזה, והתיקון של זה, היא על ידי דרך רחל. שהיא - להאיר את אור הפנימיות, דהיינו, את ההכרה וההרגשה במציאותו ית', כאן עימנו, ואיך שאורו נמצא בכל דבר, והוא מחייה ומהוה הכל, באופן שאין עוד מציאות אמיתית בלעדיו. זו ההשלמה המוכרחת לדרכי אנשי לאה⁵⁶.

ולכן עשה השי"ת, שכל איש לאה, יש לו בחייו כל מיני מפגשים עם אנשי רחל אמיתיים, וזה כדי לעוררו לחפש את האור, שיחשוב; 'מדוע לא יהיה לי אור כמו לרחל, מדוע לא אצליח להרגיש חיות ודבקות והשגה כמותם', ואז יעמול גם הוא לקנות את האור.

אנשי לאה, צריכים וחייבים, לקבל את האור שמגלה רחל, עקרת הבית.

כי אנשי לאה מוכרחים להשלים את עצמם, ולא לעסוק רק בעבודת התחתון, אף שהיא העיקר לפי שרשם, אלא להכנס גם לפנימיות, להתרגל גם בדרכי רחל, שהיא, לעבוד באופן שנדבק באור

עמלם, מכל מקום, גם להם יש להתקדם עוד ועוד, בכמות ואיכות ההכרה בזה, ובחשבה של זה. וכנ"ל.

56. שזה יוסף הצדיק גילה והאיר בעולם, את העבודה של ייחוד הבורא בכל זמן ועת, אך 'וישנאו אותו אחיו ויתנכרו אליו', כי אחיו חשבו שהעיקר היא העבודה למעשה, ולא השכילו והשיגו את כוונתו. וכל דבר ועניין שלא מבינים, יש נטיה לשנוא.

פנימיות, וכל שכן אם הוא מולזל או מכחיש את המציאות הפנימית, אזי הוא רחוק מהאמת מאוד.

כ רצון השי"ת הוא, שיתקרבו אליו. אלא שדרך לאה היא לפעול בעיקר בכלים, ועל ידי זה להכין את עצמו לקבל את האור. אבל צריך שלא ישכח את התכלית, מרוב שעוסק במעשה ובכלים.

כ אף אמנם שצריך להחשיב מאוד את העבודות החיצוניות, שהם בנין העולם, אבל זה רק באופן שהחיצוניות נכללת בפנימיות. באופן שכל העבודות של יגיעת הנפש והבשר, תכליתם הסופית היא לגלות את אור היחוד, אור ה', ולייחד את עצמו תמיד להשי"ת, ולזכור אותו תמיד, ולחיות עימו⁵⁷.

אב אם הכל מסתובב רק סביב החיצוניות, ואינו מחפש כלל

ג. ההתמודדות עם העולם הזה היא רק בדרך רחל

זוהי נכון שבעתים, לנשמות של לאה שנפלו לתאוות העולם הזה, באופן חזק, עד שבגלל זה

57. ובדיוק נגד זה עמלק והערב רב מתאמצים, לבלבל את העולם, להגדיל את החיצוניות, ולהקטין את הפנימיות ולהעלימה.

והם, עמלים להסתיר את השכינה הק', את מציאות השראת אור ה' עלינו, ומשתדלים לעשות לעיקר את העבודה המעשית היבשה, ולהדחיק את העסק בתכליתה.

וגם את לימוד התורה הם הופכים לדבר עצמי, ומתאמצים להשכיח שהתורה ניתנה לנו, כדי להשיג על ידה את השי"ת, באמת. (וכמו שכתבו רבותינו מכל שבטי ישראל, כגון רש"י ביומא ע"ב: הגר"א במשלי כ"ב י"ט).

והמלחמה בזה, היא בעיקר על ידי דרך רחל, להאיר את אור הפנימיות, וכדכתיב 'ובית יוסף להבה', 'ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו', ולכן בכל עניני המלחמה בעמלק, כמו כלל עניני קדושה, צדיקי רחל תקיפים יותר, ובענינים האלו צריך לשמוע דווקא להם.

נפלו לשכחת הבורא, בבחינה מסוימת.

שבוודאי גם הם צריכים להשלים את עצמם, על ידי האור שמגלה רחל, ולחפש את קרבת ה', ואת ההרגשה החיה שהוא נמצא אתנו, אבל מכל מקום, גם בלי אור זה יוכלו להחזיק מעמד, אלא שלא תהיה עבודתם כדבעי⁵⁸.

כי הם מוכרחים לקבל את האור של רחל, ובלי זה לא יוכלו לעבוד, ולא יוכלו לצאת ממאסר התאוות, ומאחזות הקליפות, שמשכיחות את מציאות השי"ת.

אבל נשמות לאה שנפלו, אינם יכולים לעבוד, בלי האור הזה⁵⁹.

כי בשלמא אנשי לאה שזכו, וחיים את עבודת ה', באופן שכל מעייניהם רק בעבודתו, והם יושבי בית המדרש כל ימיהם. הנה אף

והסיבה לזה היא, מכיוון שדרכי לאה, שהם היגיעה

58. וכל שכן מי שזכה גם לזה, וכבר מאיר לו האור, שעבודתו היא רק להחשיב את ההשגה כנ"ל, בוודאי שיוכל להחזיק מעמד, בלי לחפש עוד את אור רחל, אלא שיחסר לו בשלימותו, וכמו שהתבאר לעיל.

59. ושתים רעות עושה ההתנגדות לרחל. האחת - לנשמות רחל עצמם, אם הושפעו מההתנגדות. אבל הם, צרתם חצי צרה, כי אחרי הכל מאיר בתוכם האור, וחרף ההתנגדות ייצאו בסוף לאורה, ברחמי העליון.

אך הרעה השניה, שהיא הרחקת נשמות לאה מהאור שמגלה רחל, זו צרה גדולה מאוד, כי נשמות לאה אין להם מקרב מטבעם, לאור הזה, ואחר שהרחיקום איך יגלוהו, ואיך יתקנו את עצמם. ה"י.

ואם יאמר המתנגד, מה אעשה, הלא לפי ראות עיני יש בעיה בדרך אנשי רחל, ואין לדיין אלא מה שענינו רואות.

התשובה היא - שמשמים דורשים ממנו להבין, שיש עוד דרכים בעבודת ה', ואף שדרכו נפלאה, אף על פי כן, בוודאי ישנם עוד דרכים.

ולהבנה זו יגיע, על ידי שיתבונן בלב אמת, האם יש בדרך שלו מענה ופתרון לכל סוגי הנשמות ישראל, ואם יענה בלב אמת, יידע שלא! יש נשמות שהדרך שלו לא מצליחה להעלותם! ומאידך ברור שהשי"ת נותן לכל אחד אפשרות

בחלק התחתון וכוח השכל, אינם חייבים להגיע לאור האמונה, באופן יכולים לעמוד כנגד הקליפות החזקות שב'עולם הזה'. ולכן, כדי שאנשי לאה יצליחו לעמוד מול הקליפות האלו, ולעלות, הם שרהל מגלה אותו⁶⁰.
שהוא אור המורגש למעלה מהשכל וענינו ההכרה

להשלים את עצמו, וממילא מוכרח שישנה עוד דרך, וכיוון שכך, אינו יכול להתנגד לדרך האחרת, אף שאינו מבין אותה, כי אולי דרך זו היא הדרך שהשי"ת נתן. וא"ת - הלא יש דרכים רעות ומסוכנות, ואם לא יחלקו עליהם זו סכנה, ולדברינו אי אפשר לחלוק על אף אחד, ואם כן איך יזהירו מפני המינים.

התשובה היא - שיש בזה כללים ברורים, שרק אם רואה שהדרך האחרת סוטה מיראת ה' ומצוותיו, אזי סימן הוא שהיא אינה דרך אמת. אבל כשרואה שהם יראים וחרדים לדבר ה', לתורתו ומצוותיו, ולפי דעתם הכל כהלכה כפי 'פוסקים', אזי אף אם לפי דעתו יש איזה נקודות שאינם כמו שצריך להיות, בזה יזהר שלא לחלוק. ואם תאמר, הלא עדיין יש לחשוש, כי אף שאינם עוברים על התורה, אבל מי יודע איך זה יתפתח, וצריך לראות את הנולד.

התשובה היא - שהתפקיד לחלוק ולהזהיר מפני שיטות כאלו, שלא רואים בהם חסרון מוכרח, רק שלא יודעים בבירור מה יהיה בהמשך, התפקיד הזה שייך רק לשלמי הדעת, אותם צדיקים וגדולים שהשיגו את כל הדרכים המתאימים לכל ישראל, והם כוללים את כולם, הם יכולים לומר: יודעים אנו שדרך פלונית אינה נכונה.

אבל כל זמן שהאדם לא הגיע למדרגה זו, ולב יודע מרת נפשו, איה שלימותו בעבודת ה' ותיקון עצמו. ואפילו יהיה שהוא גדול ושלם בדרכו הוא, מכל מקום, כל זמן שלא נכלל עם דרכי נשמות כל ישראל, הוא אינו יכול להתנגד. והשי"ת כלל לא מבקש ממנו את זה, כי אם ירחיק אפילו נשמה אחת מדרכה לחיי נצח, איך ישא פניו לאביו שבשמים. אלא 'שב ואל תעשה עדיף'.

60. כי הקליפות ענינם להסתיר ולהשכיח לגמרי את מציאות הבורא ית', ואם השכל התלכלך, הוא אינו עומד נגד השקר הזה. כי מי שהתלכלך בקליפות, אזי שכלו מטמטם לפי ערך הלכלוך, ואינו יכול לתפוס את האמת האלקית, ואז נראה

ביחוד ה', שבאמת אין דבר חוץ התחתונים, ובפרט האדם, הם כלי ממנו, ושהוא מחיה ומהוה את הכל, לאור העליון. וכל אחד יכול לזכות והכל חי מכוחו בלבד. וכל מציאות להכרה וההרגשה הנפלאה הזאת⁶¹.

לו על פי שכל, כדברי הקליפות, רח"ל. וכן כוח קבלת העול, מופנה על ידי הקליפות, לענינים ארציים.

ויש בזה דרגות על דרגות, אבל הכלל הוא, שככל שנפל עמוק יותר והתכסה יותר, כך הוא פחות מאמין. ומי שנפל לגמרי אינו מאמין כלל, כי כלי השכל שלו אינם מקבלים את ההכרה בה'.

כי האדם כל כך קטן, ומבטו ושכלו כל כך מוגבלים, עד שלנסות להבין את הנהגת הבורא, זה בלתי אפשרי. ובהכרח יהיה לו הרבה שאלות, כי אי אפשר בשכל להבין את הנהגת השי"ת.

אלא, שמי שנקי מקליפות, מאיר בליבו אור האמונה, מכוח נשמתו שהיא חלק אלוה ממעל, ואז השכל הנקי מורה על אמיתת עצם האמונה, ומאידך האמונה מסלקת את פרטי השאלות, ששכל אנושי לא יכול להבין.

אבל מי שהתלכך, הפתרון הוא לעורר בו את אור האמונה, באופן שרחל מגלה אותו, שמגיע מהלב, אור האמונה המורגש, למעלה מהשכל, שזה חודר ועובר את טענות הקליפות. כי אור האמונה ביחוד השי"ת, לא מתמודד בכלל עם קטנות השכל של הקליפות, אלא האדם מרגיש את אורו ית' בכזו השפעה, שממילא הם מתבטלות.

אמנם, בתחילה צריכים להאיר לו את אור רחל, אור האמונה, במידה המתאימה לכליו, כלי השכל, והיא האמונה שהשי"ת מחיה ומהוה הכל. ורק כשכבר עלה, אפשר לגלות לו גם את סוד יחודא עילאה, ואכ"מ.

61. ועל ידי ההכרה הזאת מתבטלות התאוות. ראשית - כי מרגיש איך שנועם השי"ת הוא אור עצום כל כך, עד שאינו נצרך למים דלוחים.

ושנית - על ידי ההכרה שכל תענוג שיש בעולם, הוא מאורו ית', אלא שזה מלוכש, ממילא ירגיש שאין מה ללכת אל הקלי', כי הלא מה שיש אצלם זה ניצוץ קטן, וגם אותו לא יקבל באמת, ואילו בדרכך ה', יזכה לאור גדול ואמיתי, בקנין אמת.

וגם כל עניני הרשות, מתקדשים על ידי ידיעה זו.

ד. הכרה שיש אור גבוה יותר

ובאן נשאלת השאלה הגדולה, איך אנשי לאה שעובדים עם השכל, יוכלו לקנות את האור הפנימי שמגלה רחל, שענינו השגת והרגשת הלב.

ויש בזה כמה שלבים.

מרכבה וגילוי לאור העליון.

וצריך להחשיב את הצדיקים האמיתיים שזכו לזה, ולהתבטל אליהם, שזה ענין 'משתחוים לי' שאמר יוסף הצדיק, כי ההתבטלות לפנייהם, היא תוצאה מההכרה שיש מציאות כזאת.⁶²

א. תחילה צריך להכיר בכך שיש אור פנימי יותר, להאמין שישנה אפשרות של גילוי אורו ית' בתחתונים, להרגיש אותו, להדבק בו, ולראות אותו בכל דבר, ולזכות להשראת אור העליון על התחתון, שיהיה התחתון

ובשביל לזכות לזה, צריך להוריד ולהתנקות מהגאווה, והרגשת עצמו, כל אחד לפי ערכו, כי הגאווה אינה נותנת לאדם להבין, שישנה אפשרות לאדם להגיע לביטול גמור, להיות מרכבה לעליון, שזו דרך צדיקי רחל.⁶³

62. כי בהכרה וההסכמה, ישנם ב' מדרגות.

מדרגה א' – שאנשי לאה לוקחים לעצמם מעט מדרכי רחל.

אבל מדרגת השלימות היא – שאנשי לאה נכנעים בפני רחל, דהיינו לבטל את חלק התחתון לפני חלק העליון, ולהכיר שהעליון הוא העיקר, שזה מתבטא בכך שלאה כופפת עצמה בפני רחל, שענינה מרכבה לאור עליון, ועל ידי זה נכללת עימה. כי על ידי שמכיר בגדלות הצדיק של רחל, הוא נכלל עימו, וממילא מתחברת עבודתם, ורחל מקבלת את השמירה של לאה, ולאה מקבלת את אור היחוד. (ועיין בספר לשם שבו והחלמה, הקדו"ש שער ז' פרק ה' מאות ג' עד סוף הפרק, שהאריך מאד לבאר סוד רחל ולאה, ואיך מתאחדים אחר כך לאה ורחל להיות כאחד ממש וכו').

63. ולכן ככל שהאדם יותר פגום בשמירת הברית, כך הוא יותר מתנגד לצדיקים.

ויש יצר הרע מיוחד, שמסית לחלוק ולומר שהאור שמגלה רחל אינו נכון, או ש'אסור לומר אותו'⁶⁴. וכדוגמת האחים הק' שחלקו על יוסף הצדיק. ואז מפסידים את התיקון, כי נפגם הקשר והייחוד בין התחתון לעליון, ואז התחתון נעשה עיקר. אלא צריך להכיר בכך שגם כאן, למטה, העיקר זה השגת אור העליון.

ה. ההכנה לאור - השתוקקות והתבוננות

(ב) ואחר שמכיר במציאות אור, משתוקק אל האור ורוצה אותו. צריך שיכין את עצמו, לקבל וכתל שהאדם יותר רוצה אותו. וההכנה היא - על ידי שהוא ומשתוקק, כך הוא זוכה.

כי פגם הברית הוא הגורם להתרחקות מהבורא, ולהגדלת הגאווה, וממילא, הוא מתנגד לצדיקים, שענינם התבטלות מוחלטת. כי כל אחד מתנגד לדברים שהם הפוכים ממנו.

ובאמת כל התנגדות שבעולם מקורה בגאווה, כי אם היה שפל בעיני עצמו היה אומר 'מי אנכי שאתנגד עליו'.

(וזה גם בחלק מההתנגדויות בין צדיקים, לצדיקים שדרך נשמתם שונה. אלא שאצל צדיקים אין זה גאווה פסולה, אלא סוד גאווה דקדושה. דהיינו, שבאמת הוא לא מחזיק מעצמו כלום, אלא שבתור מרכבה לאור העליון ששורה עליו, שהוא מייצג אותו, הוא שומר על אור זה, ומתנגד לשני. אבל באנשים רגילים, הגאווה שלהם גורמת להם לחלוק).

64. וזה עיקר הפגם אצל אנשי לאה, אם אינם מוכנים להסכים לדרך רחל. וכמו שהיה בדקי דקות אצל האחים הק' שחלקו על יוסף בנה של רחל, וגם על בנימין צעקו 'אנב בן גנבת'. עד שסיבב השי"ת שהשתחו ליוסף. וכך הוא בכל דור בפרטות. אבל האופן המתוקן הוא - שאנשי לאה לא יחלקו על רחל, אלא יאמרו 'אלו ואלו דברי אלקים חיים'. ויסכימו לקבל את הנקודה שמגלה רחל. באופן שלאה יספגו מרחל אור, ורחל יתחזקו בכלים בכוח לאה. וישלימו זה את זה.

והרבה מיני מדרגות של אור
והרגשה⁶⁵.

ולזה צריך להתבונן הרבה
בגדלות ה', ולעסוק
בהבנת הסוגיא של יחוד ה'⁶⁶, וזה
יפעל גם על הרגשת הלב, להרגיש
את האור באופן מקיף. כי אף שאין
האור מאיר אצל אנשי לאה בתורת
השראה, מכל מקום, כן מאיר להם
מה שהשכל מבין, ומתוך מה
שירגיש, יוכל להקיש ולהבין שיש
יותר, ולהרגישו בכלליות.

וההתבוננות, גם פותחת יותר,
את ההשתוקקות והתפילות.

גם יכנס לעסוק הרבה בתפילות
ובקשות, שהם דרכי לאה,
בסוד 'ועיני לאה רכות'. והם
הפותחים את הדרך לפנימיות
שמגלה רחל. כי התפילות, הם
ביטוי מעשי להשתוקקות שלו, וגם
הם הפותחות שערי שמים לכל
ענין, ובוודאי שסופו לבוא לזה.

וההכנה השניה היא -
התבוננות. כי הנה
שורש האור הוא, להשיג גילוי
אלקות בבהירות גמורה, לראות
אמונה בתוך כל דבר, ולהרגיש את
מציאות ה' עימנו ואת יחודו. ומתוך
זה זוכה להרגיש דבקות ואהבה,

65. כל אחד לפי מדרגתו. כי יש בענין האור והרגשת מציאותו ית', מדרגות רבות
ושונות. יש מי שצריך לעלות להרגיש דבקות ואהבה ויראה, כי מרגיש שליבו אינו
מרגיש את הרגשות הראויות, ויש שרוצה להרגיש את אור ה' שבלימוד התורה
הק' והמצוות.

ויש מדרגה שהיא - להרגיש אלקות בכל דבר, דהיינו, להרגיש שכל תנועה וכל
ענין שקורה נעשה על ידי השי"ת לבדו. ויש להרגיש ביטול, ויש הרגשת השראת
השכינה, להרגיש את אור הרגשת מציאות ה', עד שיבער בשרו כלפיד אש.

66. ובתחילה, בצורה שתתקבל בכלי השכל והעבודה המעשית, והיא - להבין
שהאור האלקי מחיה את הכל. ואחר כך יתעלה למדרגה יותר עמוקה, להבין
שהעולם אינו כלל דבר קיים לעצמו, אלא הוא כלי לגלות את אורו ית'. ובעצם אין
כלום חוץ מהבורא, כי הוא ית' הוא הכל, אלא שזה מכוסה.

ו. להרגיש את האור במקיף

ג). והנה אחר שמכיר שיש כזה אור, ומשתוקק אליו, ומתבונן בו, הנה הטבע הוא שירצה להשיגו בפועל, והנה הרבה פעמים האדם מנסה, ואינו מצליח להרגישו, והסיבה היא, כי אנשי לאה צריכים לקחת את אור רחל, בצורה המתאימה לכלי לאה.

אלא צריך שיספוג את אור רחל, ויקבלהו לפי מבנה נפשו.

דהיינו, שאפילו שאנשי רחל לוקחים את החלק הזה, של האור, לחיות איתו ממש למעשה, אצל אנשי לאה זה צריך להיות בדרך של 'מקיף'⁶⁷.

דהיינו שבכל ענין, אף שאצלו, המעשה הוא העיקר,

כי, אף שאנשי לאה צריכים לקבל מהאור שמגלה רחל, מכל מקום, אין הכוונה שיקחו את האור כמות שהוא אצל רחל, בגילוי, ובהרגשה גמורה שאין כלום חוץ מהבורא. כי כיוון שעבודת אנשי לאה היא בחלק

67. כבר התבאר לעיל, ש'אור מקיף' הוא אור שהאדם מבין שהוא קיים, מכיר ורואה שיש כזה דבר, אבל עדיין לא נקלט ונרגש בפנימיותו, וזה כמו נמצא סביבו, והוא חש אותו בכלליות, ולא בתוכו ממש באופן מורגש בכלי ההרגשה, אלא חוצה לו בהכרה כללית.

אור המקיף, נותן לאדם מושג שיש כזה דבר, ואף שהוא עדיין מעל האדם, מכל מקום כיוון שהוא חש אותו בכלליות, הוא משיג שהוא קיים, והוא שואף אליו. ואף שעדיין אינו נכנס בו, לחיות אותו ממש, מכל מקום הוא מתחיל להיות שייך אליו. ולמשל, כשרואה צדיק אמיתי, והוא מרגיש וחש בכלליות בגודל מעלתו, אזי אף שעדיין לא משיג את הפרטים, מכל מקום זה מוליד אצלו רצון ושאיפה להיות כמוהו.

דהיינו, שהעסק בכלי ימשיך, אבל ירגיש באופן כללי שיש כאן אור ה'. ואז העסק בכלי יהיה עם יותר פנימיות, עם הכרה כללית שטמון פה אור ה', שהוא העיקר, וכל מעשי הם חשובים רק כי הם כלי לאור ה' ששורה פה.

והעיקר שיאמין בהשראה הזאת - יאמין שאור השי"ת נמצא בכל דבר, ושורה בכל מצוה, אף שאינו מרגיש את זה ממש, אלא רק בכלליות⁶⁹.

כי אף שעבודת לאה היא יגיעה ועמל, בתוה"ק ובעבודת ה', צריך שלא ישקע במעשי הנברא,

מכל מקום, כאשר יכין את עצמו כנ"ל, וישתוקק להשיג את אור ה' שטמון בדבר - יזכה שיורגש האור בליבו בהרגשה כללית. הרגשת 'אור מקיף'.

כי על ידי ההשתוקקות הוא מקבל הרגשה בזה הענין, וליבו יודע ורוצה את זה, אף אם לא מרגיש בפועל ממש את ההשראה בכלי ההרגשה.

כי הדרך של לאה בקבלת האור הוא, לא שיתבטל על ידו חשיבות הכלי, כמו שקורה אצל רחל⁶⁸, אלא שהאור יאיר מבחוץ על הכלי ויזכך אותו.

68. שאצל רחל הכלי כמעט מתבטל, דהיינו שכמעט אינם מרגישים חשיבות למעשה עצמו, אלא רק מתרכזים באור, ולכן הם צריכים להזהר לשמור על הכלי.

69. ולדוגמא: כשבא להדליק נרות חנוכה, הנה אם כל עסקו הוא רק איפה בדיוק להדליק ומתי ואיך, זה נקרא שהוא נשאר בחיצוניות.

אלא, צריך להתבונן וללמוד גם את פנימיות המצוה, את כוונת הבורא במצוותו, מה הוא רוצה ללמדנו ולהאיר לנו. וישתוקק לזכות לזה. ואז, כשעושה את המצוה בפועל, אף שהוא שקוע בעשייתה שיהיה על הצד היותר טוב, מבחינת ההלכה. מכל מקום, יהיה מונח לו בכלליות, בדעתו והרגשתו, גם הטעם הפנימי.

כי על ידי שלמד והכין את נפשו, ועורר לעצמו השתוקקות, אזי, בשעת מעשה הוא יחוש את חשיבות הענין באופן כללי, ובזה יזכה לטעום מהאור העליון, ולחוש את מתיקות המצווה.

אלא יקשר את כל עמל התורה והעבודה, לשכינה הק'.

ולמשי, כשלומד תורה, יזכור שאור השי"ת נמצא

בתוך התורה, וישתוקק להרגישו, ובה בעת שמתייגע בלימודו, יחשוב מהשי"ת, ועל ידי זה יזכה לאט לאט להרגישו, כך שאף שימשיך את לימודו ביגיעה ועמל, ירגיש בכלליות את אור ה' שעימו.

והנה, מלבד ההשגה שבכל דבר זמון אור השי"ת, יש בזה פן נוסף, והוא שצריך לזכור ולהרגיש תוך כדי העמל העשיה, שבאמת העושה הוא השי"ת, כי האדם אין לו כוח עצמי.

ועל ידי שמשתוקק להרגישו, יזכה לחיות עם זה, לא באופן שלא

יעשה כלום כי הכל זה השי"ת, אלא שיזדככו מעשיו, ויזכה בכלליות להרגשה שהשי"ת הוא העושה האמיתי.

וכמו שכתב ה'נפש החיים'⁷⁰ וז"ל 'מעת שעולה על רעיון האדם לעשות מצוה הוא ממשיך על עצמו אור מקיף, ועל ידי זה הוא דבוק כביכול בו ית' גם בחייו, וכאשר ישים אליו ליבו בעת עשיית המצוה, יבין וירגיש בנפשו שהוא מסובב בעת בקדושה. עכ"ל⁷¹.

אלא שצריך להזהר, שלא יתן להרגשת גאווה למלא אותו, לחשוב 'הנה אני הצלחתי להבין או לעשות'. כי מחשבות הגאווה האלו, גורמות להוציא את האור העליון

אבל אדם שאינו מתיחס לאור, ועוסק רק בכלים, אזי האור לא ירצה לבוא אצלו, ואז אין לו להתפלא מדוע אינו מרגיש כלום, ומדוע הוא קר ויבש בעבודת השי"ת.
70. ש"א פ"ו בהגהה ד"ה 'וזה שתקנו'. הבאנו את לשונו בדילוגים נצרכים כדי לקצר.

71. צריך לשים לב, בזמן העבודה והלימוד והתפילה, להרגיש, במקיף, דהיינו גם אם לא מרגיש בהרגשה ממשית בכלי הרגש, מכל מקום, מתוך ההשתוקקות, המחשבה הלואי אזכה להרגיש, ומתוך האמונה שיש מה להרגיש, אזי ירגיש בהרגשת מקיף, באוירה ותחושה כללית, מכוח השכל.

פרק ד' – איך אנשי לאה יקנו את האור סא

שנכנס, אלא מיד יזכור, שהשי"ת הוא הנותן כוח לעשות חיל, והוא זה שעשה באמת. ואומר, שזו ההרגשה היא רק הרגשת סיפוק עצמי. אלא יבין שזהו אור העליון, אור הקדושה, אור היחוד והארת הרצון, שמתגלה בכלי ההרגשה, אחרי הרע, שמקטין אותו,⁷² שהתחתון עשה את שלו.

וצריך להחשיב את ההרגשה הזו מאוד, ולהבין שהאור נמצא בעצם הציפייה אליו, אלא שהוא נעלם בתוכו, ובעצם זה שאני מחכה לו, אני כבר קשור עימו. גם ישים לב להזהר, שאם יגיע אליו תענוג פנימי מהאור, תחושת עונג שמתפשטת בסוף המעשה, הטעם הטוב שבא אחר העמל, ואחר שנעשה הלימוד ברור, אזי יתבונן היטב שזו ההרגשה, היא מעט מאור העליון, שנכנס לכלי ההרגשה, בדרך רחל, וירגיש את זה, ויחשיב את זה, וככל שיחשיב את זה, כך זה ילך ויתרבה, בעז"ה.

72. נ.ב. לפעמים האדם מאבד אור מרוב שמחזיק בשפלות, דהיינו שבאה לפניו הזדמנות להשיג משהו, אבל הוא אומר לעצמו איני ראוי וכדו', ובוודאי אין זה אמיתי, ומאבד את ההזדמנות.

וזו מצוי במיוחד אצל עובדי ה' מאנשי לאה, שתמיד מתבוננים בקטנות הנברא, כי עיקר עסקם בעבודה מצד התחתון.

וצריך להאיר את אור רחל, להבין שבוודאי השי"ת רוצה להאיר בנו, ולהשרות שכירתו עלינו, ושישיגו בני ישראל מעלות רמות, כמו שכתוב 'מי יתן והיו כל עם ה' נביאים כי יתן ה' מרוחו עליהם'.

ועומק הענין הוא, להבין, שבאמת אין הבדל בין השגה קטנה לגדולה, כי הנברא לבד, לא יכול להשיג כלום, אלא הכל מחסדי השי"ת, ואם כן אז כבר אין לו שום נפ"מ איזה השגה וענין מדובר, ובאיזה מצב הוא נמצא.

כי השי"ת חפץ להשפיע תמיד, ואנו צריכים רק לרצות בזה מצד אחד, ולנקות את עצמנו ולהתאמץ ככל יכלתנו, מאידך, ואז הוא משפיע ואינו מסתכל על מדרגתנו, אלא בחסדו.

ז. בסופו של דבר האור נכנס פנימה

והנה, בסופו של דבר, לאחר זמן של עבודה, גם איש לאה מקבל את האור בפנימיותו, וזוכה להרגיש דבקות והרגשת מציאות השי"ת. ואם זיכך את עצמו יכול להרגיש ממש השראה. אלא שהדרך להשיגו היא שונה.

כי דרך לאה היא - על ידי

ההשקעה בהשתוקקות, ועל ידי קבלתו כמקיף. ובוה, לאט לאט, המקיף נכנס פנימה. ואילו דרך רחל היא - לקבלו בתור אור פנימי⁷³, ולעמול ישירות על ההרגשה, ולחזקה.

אמנם, לאט לאט, האור המקיף נכנס בתוך האדם, ונעשה בו אור פנימי מורגש, והאדם מתעלה ומאיר בפנימיותו יותר ויותר. אך תמיד, בחיצוניות יראו אצלו יותר את העסק עם הכלים, ובפנימיותו מאיר האור יותר ויותר, והוא לבדו יודע את זה.

והטעם לזה הוא - כי ההתיחסות של

ח. להנצל מהגאווה

ועתה נפרט בעז"ה, את הסכנות, 'דיני לאה', ואיך הם לתקנם על ידי הנקראות בלשון האריז"ל

73. אף שבוודאי גם אנשי רחל צריכים להתחיל באור מקיף, כי תמיד בתחילה משיגים במקיף ורק אח"כ בפנימי, מכל מקום, אצל אנשי לאה עיקר העבודה ואריכות הזמן היא במקיף, ואצל רחל בפנימי.

שכל כוחו ומעשיו הם רק
מהבורא ית'.

ובפרט שעל ידי ההבנה הזאת,
האדם זוכה להרגיש איך
שהשי"ת כאן עימו ממש, כי הלא
הוא חיות הכל, והוא מהוה את
הכל. ועל ידי זה, יוכל לנצח את
הגאווה, כי יתבונן, הלא השי"ת
נמצא כאן, ומי אנכי לידו? ואז לא
יתגאה, כי ליד הענק, כל הננסים
הם כלום.

וכמו שכתב הרמ"א (או"ח ס"א)
'שויתי הוי"ה לנגדי תמיד
הוא ממעלות הצדיקים', וכתב שם
הגר"א 'וזה כל מעלת הצדיקים'.
ומשמע מדבריו, שזו המעלה
היחידה שאפשר בכוחה להיות
צדיק, ולעבוד ולעמד בנסיון.

הסכנה המצויה ביותר היא
הרגשת ישות. דהיינו -
שהאדם מרגיש את עצמו כבעל
חשיבות, וכאילו הוא העושה
והפועל.

כי כאדם עוסק ועמל הרבה, יש
סכנה שישכח, במידה מסוימת
את הבורא ח"ו, ויפול לתחושה
שהוא הפועל.

וצריך להמתיק את זה, על ידי
האמונה בדרך רחל -
לראות גילוי אלקות בבהירות
גמורה, ולהבין ולראות בעיני רוחו
שבעצם אין כלום חוץ מהבורא,
ואז יזכור שכל כוחו לפעול, הוא
על ידי החיות שהשי"ת נותן בו,
והנברא הוא רק כיד ארוכה של
הבורא. וממילא, יזכור תמיד,

ט. קבלת עול בצורה מאירה

עול יבשה, שעושים כי כך השי"ת
אמר, אבל בלא תענוג ומעם
בעבודה, ואם כך קורה אזי כבר
אין חיבור להשי"ת על ידי
מצוותיו ותורתו.

בעיה נוספת היא, שמכיוון
שאנשי לאה אחיותם
בכל ענין מתחיל בשכל, אזי עלול
להיות שיפלו הלילה ליובש
בעבודה, בבחינת 'מלומדה', קבלת

שהשי"ת חפץ בו, ונהנה ממעשיו, והמצוות שזכה לעשות, מקשרות אותנו ביתר שאת, אליו ית'.

כ"ל של דבר, צריך להכניס רגשות באופן כללי בעבודה. ולא להצטמצם רק בחלק המעשי שלנו, אלא להרחיב את המבט ולראות, איך כביכול השי"ת משתתף איתנו וליבו עמנו, והוא שמח בנו.

[**ובכ"ל** זה, לזכור ש'אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו', וממילא יאהב את העבודה, ולא ירגיש בה עול קשה, אלא עול נועם, מאיר באור אהבת ה'.

וזו בעיה שישנה לפעמים אצל עובדי ה' צעירים, שנכנסים בכל כוחם לעבודה, לעשיית מעשי העבודה, ואומרים לו, והוא גם מרגיש כך, שזה תפקידו ותכליתו, ואז הוא נכנס לרצון לעשותו בשלימות.

ולפעמים מרוב רצון לשלימות, הוא נכנס לחששות

וצריך להאיר ולהאחיב את העבודה, בכוח האור שמגלה רחל. שענינו הוא - ההכרה שאין עוד מלבדו, והכל זה רק אור השי"ת, והוא מחיה ומהווה את כל הבריאה כולה.

וממילא מורגש איך שהשי"ת נמצא כאן עימנו, ומשגיח עלינו בכל ענין. ואז מציאות השי"ת לא נתפסת אצל האדם, כעליון הרחוק מעמנו, אלא כאבא רחמן האוהב אותנו, ורוצה לשרות בינינו. ובוה האדם חי עם הרגשה, שהשי"ת עימנו בקשר רגשי, בבחינת 'הנה הוי"ה ניצב עליו'.

ודרך לאה בזה היא - להרגיש בכלליות איך שבכל רגע השי"ת עימנו, ומסתכל עלינו ושמח בנו. ואז לא יעבד רק כדי לצאת ידי חובה, שזה מביא את היובש, אלא כי רוצה לשמח את השי"ת, ולפתח קשר חי עימו.

וזה מכנים חיות בכל העבודה והלימוד - כשאדם שיודע

במקיף, שהכל השי"ת עושה, וממילא לסמוך עליו. כי אף שהאדם צריך לעשות ככל יכלתו, ואת זה, את הרצון והעשיה צריך לעשות בשלימות. מכל מקום, אין הכוונה לשלימות התוצאה, כי בה אין שלימות, אלא יזכור שהשי"ת הוא יגמור בעדו.

ואז יעבוד בשמחה, בלי דאגות אם מצליח בעבודתו או לא, שזה מבלבל את הדבקות. אלא ידע שאם עשה ברצינות ובקבלת עול, אזי עשה את מה שנדרש ממנו. ומה שיצא בפועל, זה רצון ה', והוא שמח בכך.

ובלבולים, אם כן עשיתי טוב או לא? הצלחתי או שהיה איזה דבר שעייב ולא עשיתי כהוגן? ומזה הוא נהיה עצוב ומבולבל⁷⁴.

ישורש הבעיה הזאת היא – שהוא שכח שבאמת הכל השי"ת עושה, והאדם אינו אלא כלי בידיו ית'. וכיון ששקע בחיוב עבודתו, אז רוצה לעשותה בשלימות, וזה אי אפשר, כי האדם אין לו שלימות, ואז נופל לעצבנות או עצבות.

והפתרון הוא – להאיר את אור רחל. דהיינו, ליזכור

74. וזה גורם לו, הרגשת קושי ועול גדול, היפך הנועם שיש לעבודה האמיתית, וזה דבר המסוכן לנפש, כי ריבוי העול, בצורה של קושי ללא נועם, עלול למוטט אותו ח"ו, כי נפשו נכבית, ואין לו חיות ושמחה מעבודתו, וחיות ושמחה זה דבר מוכרח כדי להצליח.

ובנוסף אין לו פנאי וכוח לפנות לעיקר העבודה, כי הוא עסוק רק בכלים, ולדוגמא – התפילה הקדושה, במקום שהיא תהיה עבודה מתוקה בלב, היא נהיית לו עבודה קשה בפה, עד שמגיע מצב שרוצה לגמור מהר וזהו.

וכל זה כי לא הבין נכונה את עבודת ה', ולקח לעיקר את עבודת התחתון. וצריך לשנות תפיסה, ולהבין שהעיקר בעבודה, היא לפתח רגש אל השי"ת. והרגש הראשון, הוא, רגש של קבלת עול, להכיר במלכותו ולעבדו. אבל לא מתוך רצון לעשות דברים בשלימות, כי זה ה' לא מצפה, והאדם לא יכול. אלא, לבטא במעשיו רגש הכרה במלכות ה', לגלות במעשים שאני מכיר ורוצה במלכותו.

ומשם ימשיך לרגשות גבוהות יותר של אהבה יראה ודבקות וביטול.

עוד ענין קרוב לזה הוא; שהיצר מכנים בלב האדם תחושות אשמה, על מה שעשה בעבר וכו', ו'מוכיח' לאדם שהוא לא בסדר. וכיוון שיהודי כל חיותו היא מעבודתו ועשייתו, אזי ברגע שחושב שהוא לא בסדר, ועבודתו אינה תמה, או אינה שווה, זה שובר אותו, כי הוא חושב שכבר אין תועלת בו.

עדיין יכול לתפוס את העיקר - 'קרבת אלקים'.
וכמו כן, בכל מקרה שהשכל משתכנע שאין בשביל מה לעבוד, מכל סיבה שהיא, והיצר מייאש את האדם. צריך להאיר בלב - שהשי"ת איתך עם קשר ריגשי, וממילא, כל דבר שאתה עושה חשוב ויקר בעיניו⁷⁵].

הכלל. הפתרון לכל הכעיות, הוא ההכרה באור ה' המחיה את הכל, ואין עוד מלבדו. וממילא, לחיות עימו בקשר ריגשי חי, כי השי"ת כאן עימנו ממש, והוא עושה הכל.

וצריך להאירו באור האמונה הפנימית, ולזכור שאף שצריך לעבוד בכל הכוח, אבל העיקר בחיים, ותכלית העבודה, היא, קרבת אלקים, והדבקות בו, וממילא, גם אם נניח, שבאמת מעשיו אינם כראוי, מכל מקום הוא

י. חקירות

עוד דבר אחד נאמר בזה הענין. האמונה. כי כיוון שלאח ענינה שכל, אז אם שכלו פגום, בגלל שהתלכלך בקליפות, אזי מרוב שנכנס לכל ענין מצד התחתון, הוא עלול ליפול לחקירות באמונה.

הנה, הקליפה העומדת כנגד לאח, היא קליפת ה"מ", שענינו פגם בדעות - בהשקפת

75. ואדרבה, ככל שהבן יותר חלש, האב יותר שמח על כל דבר קטן שהוא עושה, ועל כל צעד שהוא מתקדם.

לסמוך על אבותינו ורבותינו
תקיפי הדעת.

כי כיוון שדרך לאה היא דרך
השכל, המחשבה וההתבוננות,
אזי ממילא הם יותר צריך לשמור
את עצמם, מלחשוב מחשבות של
ספיקות. אלא להזהר, שלא לחשוב
שמה שאינו מבין בשכל אינו קיים,
אלא יידע את קטנותו ומיעוט דעתו,
ויאמין בכל דברי התורה הק', ודברי
הצדיקים, גם מה שאינו מבין, מתוך
אמונה ברורה ומזוככת.

כי יש דברים שאינם מובנים בשכל
אנושי, אלא ישנם בישראל
בכוח האמונה הטהורה, וכיוון
שפגם, והוא איש שכל, ירצה
לבדוק כל דבר בשכלו הקטן
והמוגבל, וזו סכנה גדולה.

והפתרון לזה הוא להתרחק
מחקירות. ולקחת
מדרכי רחל, ולהכנס לאמונה
פשוטה ותמימה שלמעלה
מהשכל. ולומר לעצמו - הלא
השי"ת כל כך גדול, ומי אני הקטן
שאנסה להבין את עניניו, טוב לי

נספח א' - דרכי עבודת ה', רחל ולאה

הנה, אחר שנודעו לאדם שורשי הענין, כבר יבין מעצמו, בעז"ה, איך צריך לנהוג בכל ענין. כי השינויים בין רחל ללאה נוגעים בכל ענין, ואי אפשר לפרטם. ובי' הדרכים הם ברורות ונכונות, ונביא כעת מעט ענינים נוספים.

ואף על פי כן צריך כל אחד ללכת בדרכי נשמתו, ואם ילך בדרכי אחרת לא יגיע. והמחנכים צריכים לשים לב לדבר.

א. העסק בעניני גשמיות

דרך עובדי ה' מאנשי לאה, לקליפות, כדי שישאר התחתון נקי לסגור את עיניהם ממציאות העולם, ולדבק עצמם בחזקה בעבודת השי"ת. ודרכם במיעוט אכילה ומיעוט שינה ושיחה. ויש מהם שעוסקים בסיגופים. והמכנה המשותף לכל זה הוא - הרצון לצאת מהמציאות הגשמיות, המלוכלכת בכיסוי

הקליפות, כדי שישאר התחתון נקי לעבוד את השי"ת⁷⁶.

ואילו דרך רחל היא - להכניס את אור ה' בתוך העולם, ולגלות את אור ה' שנמצא בכל דבר. ובכל אכילה להתרכז ולהרגיש את הניצוץ האלקי שבאוכל, שהוא הוא הטעם⁷⁷.

76. כי כיוון שענין לאה הוא, תיקון הבריאה מצד התחתון, אזי בדברים שאי אפשר לתקן בכוח התחתון, כמו תאוות העוה"ז, אזי הם עושים את המיטב שאפשר, והוא לפרוש ככל האפשר.

אבל דרך רחל היא, לתקן את הבריאה, על ידי גילוי האור העליון שמוסתר בה, אזי אינם פורשים אלא מגלים את האור בתוך הגשמיות.

77. וכבר כתבנו שהארכנו בכ"ז, במאמר על עבודת האכילה, בספר 'ביום דרכך - דרכי עבודה למעשה'.

כ"ט של דבר - דרכם לקדש את התחתון, על ידי שמגלים את אור העליון שמסתתר בו.

והנה, שלמות עבודת ה' לאמיתה, היא בב' הדרכים. כי עבודת אנשי לאה היא דרך העבודה של ימות החול, ודרך העבודה של רחל היא של שבת. כי ימות החול הם בחינת ימי העבודה של התחתון, ושבת קודש היא יום הגילוי של אור העליון.

ולכן, אנשי לאה, אף שעיקר דרכם הוא בדרך הפרישה, צריך שילמדו גם את דרך רחל - לקדש את הגשמיות. ובאמת יש כמה מצוות, שבדרך

לאה אי אפשר לקיימם, כמו מצוות עונג שבת⁷⁸.

וכמו כן, אנשי רחל צריכים ללמוד מדרך לאה, ולפרוש מתענוגי העולם הזה בימות החול. כי צריך להזהר מאחיזת הקליפות באכילה, שלא ייפול להרגיש את הגשמיות, ולכן צריך לפרוש מהאכילה בחול, כפי כוחות נפשו. ומאידך, בשבת קודש, וכן בכל מה שכן נצרך להנות מגשמיות, אזי יתנהג בדרך רחל, להרגיש את האור האלקי⁷⁹.

ג. ב. בכללות, כיוון שעיקר עבודת רחל, היא גילוי והשראת אור העליון בבריאה, אזי אף שבוודאי גם הם צריכים למעט באכילה,

78. ולא זו בלבד, אלא גם באכילת חול, כמה שימעטו באכילתם, תמיד ישאר משהו הנאה לגוף הגשמי, ועם זה אי אפשר להתמודד בדרך לאה, אפילו מי שעושה כל מה שיכול לפי מדרגתו.

והטעם בזה, לעוררם לקחת גם מדרכי רחל, ולדעת גם את הדרך של - לקדש את החומר. ולא לומר שזו רמאות עצמית, או דמיון, אלא להבין שיש כזו דרך, כי באמת יש אור אלקי בכל מאכל, שהוא הוא הטעם והחיות.

ויתבונן, שהרי ממילא האדם מרגיש את הטעם ואת החיות, אזי לפחות כאשר מרגישו, יידע לחשוב ולהרגיש שזה אור ה', ולא יתן לקליפות להטעותו שזה משהו גשמי.

79. כי מתי שצריך, יש סיעתא דשמיא להצליח לאכול מתוך התקשרות לאור

וכבר נודע שריבוי אכילה הוא מזיק
 עצום לגוף ולנפש, מכל מקום, דרך
 רחל פחות קיצונית בזה מלאה. כי
 הסיגופים הורסים את המוחין של
 רחל, ולכן רק מעט מזה טוב להם,
 כדי לזכך את הגוף הנגוף⁸⁰.

ב. השתוקקות

דרך לאה היא בענווה, ובהכרה
 שאין לתחתון כלום, ואנשי
 לאה המתוקנים תמיד נמצאים
 בהשתוקקות לדברים הגבוהים מאוד
 מהם, ובהרגשה שעדיין לא השיגו
 כמעט כלום. ויש להם חיות מזה.
 אור. כי עבודתם היא לגלות
 ולהוריד את אור ה' בעולם, וחיותם
 מכך שהם כן מרגישים.
 והנה, אנשי רחל צריכים לקחת
 מלאה את כוח הענווה
 וההשתוקקות, כדי שלא יפלו
 לתחושה שכבר השיגו הכל, וכאילו
 כבר יש להם את כל האור.
 אבל אנשי רחל, מבעם
 שמרגישים שיש להם

האלקי שבאוכל, ולא ליפול לחשוב רק בחיצוניות של האוכל, אבל מתי שצריך
 לפרוש, אין סיעתא דשמיא, וממילא מסוכן הדבר, כי לא יועיל לו לחשוב מחשבות
 קדושות. וכמו שהארננו בס"ד במאמר הנ"ל.

80. וכמו כן בענין מיעוט שינה, שהוא אחד מקניני התורה, וריבוי שינה מפיל את
 האדם מאוד.

אמנם, אף על פי שכולם צריכים מיעוט שינה, מכל מקום, יש הבדל בין אנשי
 רחל לאנשי לאה, כמה מיעוט צריך.

כי אנשי לאה שענינם הוא היגיעה, אזי חלק מהיגיעה היא להתגבר על העייפות
 בכל מיני דרכים, ולעמול בתורה ועבודה. אמנם גם זה במידה שלא תזיק לגופם ח"ו.
 אבל אנשי רחל שחיותם היא מהאור, וטבע המוחין שאינם מאירים בזמן
 עייפות, נמצא מאבד הכל על ידי עייפותו. כי כשאינו מרוכז, לא יוכל להשיג כלום.
 ואם כן אנשי רחל שייכים בעבודה זו, של מיעוט שינה.

אמנם, גם הם צריכים להזהר מאוד שלא להרבות בשינה, וכן לשבור מעט מרצון
 הגוף, מכל מקום, אין להם למעט יותר מידי, כי זה גורם להם הפרעה גדולה בעבודה.

שובע גמור ממה שכבר יש לו. אבל להשתוקק רק לדבר שאפשר להשיג אותו. דהיינו, לדברים הקרובים יותר למדרגתו.

אבל שובע בלי השתוקקות הוא סכנה, כי אדם שמתהלך בתחושה שכבר השיג, וכבר יש לו את כל האור, הוא בסכנה עצומה גם של גאווה וגם של טעות.

לכן, אדם, בכל מדרגה, אף שצריך שיאמין במה שזכה, וישמח בזה, ויהיה מרכבה לזה. עם זה, צריך הוא להשתוקק תמיד למדרגה הבאה, ולדעת שליד השי"ת אני כלום, ומי הוא שיאמר זכיתי. וירבה תמיד בתפילה והשתוקקות וכיסופין. ועל ידי יוכה לאור אמת, ולשמירה על האור.

אמנם, הם אינם יכולים לקחת את ההשתוקקות בדיוק כמו אנשי לאה. כי לאה נהנים מההשתוקקות דווקא כשזה מעליהם וללא קשר אליהם, כי דרכם בדרך ענווה שתמיד מרגישים את חסרון התחתון, ונהנים מזה.

אבל אנשי רחל אינם יכולים לסבול את זה, ראשית - כי טבעם הוא שהם כן מרגישים שובע ואור. ועוד, כי טבעם הוא שהם צריכים להרגיש כל דבר, וממילא אינם יכולים להשתוקק לדבר רחוק ולא מורגש.

ולכן הם צריכים לקחת את הכלי הזה, אבל דווקא בדרך שמתאימה לאנשי רחל.

והיא - להשתוקק תמיד להשגה יותר גבוהה, ולא להרגיש

ואם איש רחל רואה את אנשי לאה שבקושי ישנים, ומתאמצים ללמוד בעייפות, ומנסה לחקות אותם, רק יפסיד, כי אין זה מתאים לו.

ג. שמירת ההלכה

אנשי לאה העובדים את ה' בכל ליבם, נוטים לרקדקד בהלכה, ולהחמיר חומרות. מתוך רצון שעשיית התחנות תהיה על הצד היותר טוב.

הלב'. ובוה הוא מסית את האדם לעבור על פרטי ההלכה הפסוקה, מתוך מחשבה שזה לא נורא. ואדרבה, כאילו שווה, ח"ו, לעבור על ההלכה, בשביל לקבל כביכול יותר אור פנימי.

ואילו נפשות אנשי רחל, נטות אחר חיפוש פנימיות כל מצוה. ובדבר זה צריך להזהר, ממוקש ערמומי שהיצר מכנים.

וזו טעות חמורה מאוד, ומי שלא יעמוד להשיב מלחמה שעה, מוכפח לו שלא יצליח להגיע לתכלית, ואדרבה עלול ליפול לשאול ממש⁸¹.

והוא, שהיצר אומר לאדם שכיוון שהעיקר זה הכוונה הפנימית, אם כן מה לך לרקדקד בדקדוקי ההלכה, הרי 'העיקר

כי אף שפרטי ההלכות שייכים יותר לבחינת לאה. מכל

81. ולכן כל כך הרעיש הלקו"מ על קיום ההלכה בדקדוק, והזהיר שלא לזוז אפי' סעיף אחד מהשו"ע, ואמר שחוב גמור על כל אחד ללמוד הלכה בכל יום. וזה, כי דוקא נשמות רחל, צריכות אזהרה שלא ליפול בפח היצר הזה, שמזלזל בהלכה, ואומר שהיא רק חיצונית התורה.

כי האמת היא - שאף שהיא חיצונית, מכל מקום, היא חיצונית רצון השי"ת! וממילא ערכה עצום! ובפרט שהיא היא השמירה על האור הפנימי.

ורואים בחוש, שכל מי שלא שמר על גדרי ההלכה והלך אחר האור לבדו, בסופו של דבר הוא הפסיד גם את האור. ומי שהתאמץ לשמור על גדרי ההלכה, אפילו במקום שהיה נראה שהוא מפסיד מזה אור, בסופו של דבר זכה לאור אמיתי, כי עשה את רצון השי"ת בתמימות, ומעשיית רצון השי"ת, אפילו חיצונית רצונו, רק מרויחים.

ומי שח"ו לא מדקדק בהלכה, הוא כאילו אומר, שאי אפשר שיהיה אור אלקי בתוך הגשמיים, וכאילו צריך לצאת מהכלים, מהעולם, בשביל השגת אלקות. וזה בדיוק הפך הכוונה, כי כל ענין השכינה, רחל, הוא להכניס את האור בתוך התחתונים.

ולכן, מוכרחים לשמור על ההלכה בכל מחיר, כי זה גופא התכלית, כי שלימות האור הוא דווקא כשהוא מתגלה בתוך הצמצומים⁸².

מקום, צריך להחדיר לעצמו, שההלכות הם הכלים לאור, ואם השי"ת נתן לנו את פרטי ההלכות, את חיצוניות התורה, אז זה חלק בלתי נפרד מרצונו ית', ולא יתכן להשיג אור פנימי של קרבת ה', על ידי הפרת רצונו שמסר לנו בסיני.

ופנימיות הענין היא - שעל ידי שמירת חיצוניות התורה, מגלים את מלכותו בתחתונים, איך שהוא מסתתר כאן ממש, ומתגלה בתוך צמצומים ודברים מוגדרים, וכך נכנסים לחיות אותו בתוך פרטי החיים הגשמיים⁸².

82. ומצינו שמאוד החמירו הפוסקים על המדבר בעת התפילה. וזה המקום היחיד, שנפסק בשו"ע ש'גוערים בו'. וכן הוזה"ק מרעיש בזה מאוד. ויש אנשים שחושבים בליבם מה הרעש הגדול?

אבל הענין הוא, שנקודת ענין השכינה, היא להרגיש איך השי"ת נמצא כאן עימנו, דהיינו, לא די לאהוב את השי"ת ולהדבק בו מלמטה למעלה, אלא צריך להרגיש את השכינה שנמצאת כאן, ושהנבראים אינם דבר נפרד ממנו.

ואם ח"ו אדם מדבר בתפילה, הוא מכריז בזה שהוא לא מרגיש שהשכינה נמצאת עימו, כי אם היה מאמין שהשכינה נמצאת כאן ומסתכלת עליו, הרי היה מתבייש ומפחד לדבר.

ואם כן, 'וי ליה דלית מהימנותא', יכול להיות שיש לו דביקות, אבל אמונה אין לו, אמונה שהשי"ת כאן עימנו, ושהשי"ת רוצה לשכון עימנו ב'דירה בתחתונים'. ודבר אינו חוצץ בעדו.

83. עוד עומק מונח בזה, והוא, שצריך להזהר להיות בענווה, ולא לקחת את האורות בגסות, אלא בביטול והכנעה. דהיינו, לכוון להיות מרכבה לאור האלקי.

ולכן אף שצריכים לחתור ולחפש את המכוון הפנימי של רצונו ית"ש, ושיבער בלבו לקיים פנימיות רצונו ית' האמיתי, ולמסור נפשו על זה, אבל, כל זה רק מתוך שמירה על כלי לאה, שהם -

לדקדק בכל פרטי ההלכות החיצוניים, כולל כל הגדרים והמנהגים שנהגו ישראל. ועל ידי כך יזכה לכוון אל האמת לאמיתה, שהיא רצונו ית' הפנימי, כפי הכוונה העליונה⁸⁴.

ולא לחשוב שהאור הוא שלי, אלא להבין שאין אני יכול לעשות כלום, והכל זה רק אור השי"ת.

והמבחן לזה, הוא בשמירת ההלכה, כי אם עובר על דברי ה', מראה בזה שהוא חושב שהוא משיג בעצמו, ואינו צריך את 'הוראות היצרן', ומוכיח שהוא לא מבין שהכל זה השראה מהעליון.

והשי"ת בודק את האדם כל הזמן, האם הוא נאמן אליו באמת, או שהוא מחפש אורות לעצמו בשביל הרגשת הישות שלו.

ולבעלי מדרגה גבוהה, יש בזה נסיון, כאשר הוא מבין על פי שכלו שרצון ה' הפנימי, שלא לעשות לפי ההלכה החיצונית, אזי הוא צריך לבטל את שכלו, ולהכנע להוראת השי"ת בשו"ע. וזה גם ענין ענווה, לדעת שהבנתי מוגבלת, ואף שבדרך כלל אני צריך להתנהג לפי הבנתי, אבל ברגע שזה סותר את דברי השי"ת, אז דעתי והבנתי אינם כלום.

וזהו מה שאמר הנביא ישעיהו לחזקיהו המלך, בגמ' בברכות, שכששאל אותו מדוע לא עסקת בפריה ורביה, ענהו שראה ברוח הקודש שיצאו ממנו בנים רשעים, וישעיהו הנביא דחה את דבריו, ואמר לו 'בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת עביד'.

דהיינו, חזקיהו אמר, שכיוון שפנימיות מצוות פריה ורביה היא, להעמיד חיילים לעבודת ה', ממילא במקום שיהיו רשעים, יש לעבור על ההלכה. ועל זה א"ל ישעיהו שנגזר עליו עונש חמור, כי 'מאי דמפקדת עביד', יהודי צריך לעשות מה שכתוב בהלכה, ושום חשבון לא עומד כנגד זה. ובאמת חזקיהו חזר בו ונשא אשה.

84. ולצערנו שמענו אנשים מזלזלים ואומרים, 'אני עובד את ה' ולא את השעון' וכדו', עפ"ל, אבל לא ידעו ולא יבינו, שזה בא להם מהיצר שמרמה אותם, וכשהוא

ד. חומרות והידורים

אמנם, אף שהתבאר שאנשי רחל ואילו פוסקי רחל נטו יותר להקל, צריכים לקחת את כלי במקום שראו שהחמרה תבוא על חשבון האור הפנימי. וכל מקום שהבינו שהחומרות יבואו על חשבון הדבקות והפנימיות הם הקילו, כמובן, רק על פי גדריו וכללי ההלכה⁸⁵. אמנם, במקום שאין זה מבלבל אותן, אזי אדרבה ירבה בחומרות בשלימות ככל האפשר.

רואה שהם זכו למעט פנימיות, הוא מפיל אותם מהצד השני, ומנסה לגרום להם לעזוב לגמרי את החיצוניות.

אבל מבקשי ה' באמת, מחפשים את רצונו האמיתי, ולא רק להרגיש אורות, ויודעים שלא לזוז אפי' סעיף אחד מההלכה.

ואף שמצאנו צדיקי אמת, שהיו מאחרים את זמן התפילה, כבר ביאר מו"ר, שזה אצלם במדרגתם בגדר של אונס גמור, וגם זה היה על פי איזה שיטות בשעת הדחק. ועכ"פ זה בגדר של הוראת שעה, אבל מי שלא במדרגת צדיק אמת שהורוהו כך מן השמים, יזהר וישמר לשמור על ההלכה, ועל זמניה, כי כמו שאי אפשר ליטול לולב בחשוון, כך אי אפשר לקרוא קריאת שמע לאחר זמנה.

ולא היינו צריכים להכנס בדברים פשוטים כאלו, אלא שלצערנו ראינו שזה נסיון קיים, אזי הוצרכנו לבאר בכתב, ולהזהיר את מבקשי האמת, ממוקשי מות אלו. כי היצר אורב לאדם תמיד, רח"ל.

85. עוד חילוק מצאנו, שפוסקי רחל נטו לסמוך על הבנת ליבם, ופסקו על פי הנקודה הפנימית. ואילו לאה שמסתכלים על הכלים, נקטו יותר בדרך שלא בשמים היא', ולא הכריעו אלא על פי ראיות. וכמובן שגם פוסקי רחל השתמשו בראיות, כי הלא לא בשמים היא, אבל נטיית ליבם הייתה שיקול חזק אצלם.

או אור, יעדיף את הכלי, כי סוף סוף זו עבודת התחתון כאן, ואילו האור זה חלק העליון.

ומאידך, אי אפשר אף פעם לתחתון לעשות דברים וכלים בשלימות, אלא שכאן נחלקו הדרכים, אנשי לאה שתפקידם הוא בניית חלק התחתון, צריכים לעשות את תפקידם בצורה הכי טובה שהם יכולים, ואף שאי אפשר לעשות בשלימות, צריך להראות להשי"ת שעושים כל מה שיכולים.

ואילו לגבי האור, הם אינם עוסקים בו כל כך, אלא רק מכינים את הכלים בכל יכלתנו, ומשתוקקים לאור, משאירים כביכול להשי"ת, שהוא יתן לפי רצונו.

אבל אצל אנשי רחל, במקום שעשה כלי כראוי לפי ההלכה, לא הלכו להחמיר במקום

והידורים, והם שמירה לאורות.⁸⁶

כי זו הדרך המתאימה לנפשות רחל, שלא להחמיר, ולא להכנס לריבוי עסק עם פרטי החיצוניות, במקום שזה מסיח את הדעת מהאור והדבקות, אלא לסמוך בעת הצורך על המקילים, על פי גדרי ההלכה וכללי הפסק. ולא יבלבל את דעתו בזה.

ובבב"ל זה שלא להכנס לעצבים וחששות יתרות, אלא לעשות בשמחה ככל יכלתו, ובשעושה מה שיכול לפי ענינו, יסמוך על השי"ת שיקבלהו ברצון.

כי שמירת ההלכה, שהיא הכלי לאור, היא חשובה ונצרכת. ובמידה מסוימת הכלי יותר נצרך מהאור, כי אף על פי שהכלי אינו חשוב יותר מכל מקום הוא נצרך יותר, כי אי אפשר לתחתון לעבוד בלא כלי. ולכן, במקום שיש או כלי

86. במקום שהחומרות סותרות את האור, אזי אם ילך להחמיר בכלי, הוא מראה בזה שהעיקר אצלו היא החיצוניות.

אבל במקום שאין החומרא סותרת את האור, אז הצורך בחומרות הוא כמו הצורך בהלכה, שהוא להכנע ולעשות את רצון ה' בתמימות, ולהראות לו שאנו עושים רצונו, ומכינים מצדנו כלי הכי ראוי וטוב, לקבל בו את אור השי"ת.

שמויק לאור⁸⁷, כי סו"ם המטרה הפנימית היא - להוריד את האור אלינו, ולגלותו בתחתונים. עניני קדושה וצניעות, והטעם בזה, כיוון שענין רחל לגלות את השכינה, לכן הם החמירו מאוד בענינים אלו, שהם הדברים שמרחיקים את השכינה, וכמו שכתוב 'ושב מאחריך'.

ה. דבקות - לאה בהתבוננות רחל באור

עבודת האדם בעולמו היא - וכ"ל התוה"ק והמצוות הם דרך להשיג את מציאות השי"ת בעולם ולחיות עימו. ולעסוק בתורה ותפילה ומצוות בדבקות לאל חי, לייחד שמו ית' ולגלותו בעולם. להדבק באלקות, להשיג ולבטוח בו, כמו שכתב הגר"א במשלי⁸⁸, וכלשון הזוה"ק שהמצוות הם 'תרי"ג עיטין

87. והכלל בזה הוא, שכל מה שאתה יכול לעשות ולא עשית, זה זלזול, ואילו כל מה שאינך יכול לעשות, אין עליך טענה כלל, 'וכאילו עשאה'.

והיצר הרע מנסה להטעות את האדם לב' הצדדים, או שמכניס אותו לישות של החיצוניות, כאילו הכל תלוי בכלי שהוא עושה, ואז אם לא הצליח הוא שובר את רוחו, או שמכניס אותו לישות שבפנימיות, כאילו הוא משיג את האורות בכוחו, וממילא חושב שאינו צריך כלים.

ושניהם לא נכונים. אלא צריך לאחוז בענוה, ולעשות כל שביכלתו בכלים, לפי הענין, מתוך ידיעה שבעצם אין שלימות וחשיבות למעשי התחתון, והעיקר זה אור העליון, ואז לעסוק בעיקר לטהר את ליבו להדבק בבורא, ובחיפוש והשגת אורו, אמנם יזכור שהאור הוא של השי"ת, ולא נלקח בכוח על ידי האדם.

כי האור ניתן במתנה מהשי"ת, והוא נותנו רק לעושי רצונו מתוך שפלות, ולא לעוברי רצונו שאינם שומרים על הכלים, וגם לא לאלו שחושבים שעל ידי הכלים שלהם הכל נעשה.

88. משלי כ"ב י"ט וז"ל 'ועיקר נתינת התורה לישראל כדי שישומו בטחונם בה', שעיקר הכל הוא בטחון השלם, והוא כלל כל המצוות. עכ"ל בדילוג. והבן מאוד.

כי הרי גם לאנשי לאה יש כלי הרגשה, אלא שאצלם המניע של הכל הוא השכל, והשכל עוצר את הלב מלהרגיש דברים שאינו מבין. וממילא כמה שיותר יתבונן במציאות השי"ת, ויצליח להבין ולהרגיש בשכל את מציאותו ית', ואת המצאו בכל מקום, כי 'מלא הארץ כבודו', כך יפתח השכל את הדרך להרגשת הלב.

וכמו כן יכנס למחשבות והרגשות, על כך שהוא רוצה אותו ית', ומשתוקק אליו, ויתבונן שהוא נמצא איתו ית' בעצם מציאותו, שהרי השי"ת מהוה הכל.

שזה נקרא דבקות שאינו מורגש, שהוא קשר אמיתי אבל בלי הרגשת האור העליון, וליבו יודע את ה', ורוצה אותו, ונמצא עימו בדעתו, אף שאינו מרגיש בפועל.

דאורייתא', דהיינו עצות⁸⁹ ודרכים איך להגיע אל הבורא ית'.

והנה, ה'דבקות', שהיא בעצם גם שם כולל לכלל עניני ההרגשה בבורא, היא דבר שנשמות לאה לפעמים קצת מתקשות להשיגו. כי בעוד שאנשי רחל טבעם מסייע להם, אצל אנשי לאה טבעם עוצר אותם, מלהכנס לדברים שאינם מושגים בכלי השכל.

אמנם, מצוות הדבקות ניתנה לכל ישראל, ובפרט שהיא תכלית הכל, ובוודאי גם נשמות לאה יכולים וצריכים להשיג דבקות.

והדרך היא, והארכנו בזה לעיל בפרק ג', שלעומת רחל שנכנסת לדבקות באור פנימי רגשי, לאה צריכה להכנס לזה בכוח ההתבוננות וההשתוקקות.

89. וכמובן אין הכוונה שהם עצה טובה בעלמא, רשות, כי בוודאי הם חיוב גמור. אלא הכוונה היא, שהם נותנים לאדם הדרכה והוראה איך להגיע. אבל בוודאי אין השי"ת מסכים שבניו ייפלו, ולכן, מי שלא מבין בעצמו כמה זה טוב, השי"ת מחייב אותו שיעשה בעל כורחו, כמו שמכריחים ילד קטן לעשות דבר שיודעים שזה מה שטוב לו.

אמיתי, אבל בלי הרגשת אור, והגם שהוא קשר אמיתי מכל מקום אינו מרגיש את אור העליון בזה.

כי לעולם צריך לחיות בדבקות, אלא שאנשי לאה צריכים להכנס לדבקות בדרך ענוה, ומתבונן עוד ועוד אף שאינו מרגיש אורות, אלא בהתבוננות והשתוקקות, והכרה שאני דבוק בעצם מציאותי. וזו הדרך שצריכים גם אנשי רחל ללכת בה, בזמן קטנות וחוסר הרגשה.

ולא יניח את העבודה אפילו רגע אחד, אלא יכנס להשתוקקות ובקשה בכל הענין, כי צריך לכבד ולהחשיב כל עבודה וכל השתוקקות, בכל עת, שעל ידי זה יזכה בהמשך בעז"ה.

והוא נדבק בהשי"ת במסירות נפש, בלי הרגשת תענוג, רק קשר אמיתי. ובכחינה מסוימת דבקות זו יותר גבוהה מדבקות מורגשת.

זהו סוד הדבקות של לאה, וצריך להחשיב זאת מאד מאד, כי מזה נולד יהודה מלך המשיח, וכן שאר השבטים של לאה, שכל אחד מהם הוא דרך התגלות אור השי"ת, כי גם אם שאין האדם מרגיש את אור הקשר עם השי"ת, אין זה ח"ו כלום, אלא הוא בסוד לאה.

ובאמת, מדרגת דבקות המורגש, אפילו כאשר מחפש לרוות נפשו הצמאה לאלקות, נחשבת שלא לשמה בערך המדרגה היותר עליונה, שהיא דבקות שאינו במורגש שהיא דבקות שהוא קשר

1. השתדלות ובטחון וביטול

ובגשמיות, ויותר גודרים גדרות, ומקבלים קבלות, ומתקנים דרכים ושיטות פעולה, וכו'⁹⁰.

אנשי לאה, כל אחד לפי מדרגתו, נוטים יותר אחר השתדלות ברוחניות

90. וכמו כן יותר משקיעים להתפלל ולהתחנן על כל דבר, שזה ההשתדלות הכי מועילה, וכמו שמצינו אצל לאה אמנו - 'ועיני לאה רכות'.

ואיין זה מצד חסרון באמונה, נובע מתוך האמונה והביטול, אלא כי ממבע נפשם הם ההכרה שבאמת הכל זה השי"ת⁹². מרגישים שזה תפקידם, להשלים את הענין מצד הנברא⁹¹. וכמו כן, הם עוסקים יותר בקנין מידת הבטחון, שהוא עונה על צורך נפשם בהשתדלות.

ואילו אנשי רחל, מרגישים פחות חשש, ויותר סמיכה על השי"ת, שישלים את הענינים, וזה נובע מתוך האמונה והביטול, ההכרה שבאמת הכל זה השי"ת⁹². **ובהשתדלות**, זה מתבטא אפילו בנשמות נמוכות. שנשמות רחל, אפילו אם אינם במדרגת הביטול, הם מרגישות רוגע פנימי, של 'סמוך יהיה בסדר', ואילו נשמות לאה יותר חוששות ונערכות לכל תרחיש.

ז. ענווה

אחד החילוקים הנובעים מכך בעבודת הנברא, ואילו רחל רוצים שלאה מתעסקים בעיקר להשיג ולגלות את אור הבורא, הוא

91. וזהו שמצינו ברבי שמעון בן נתנאל, כשאמר לו רבו צא ובדוק איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, מצא ואמר 'הרואה את הנולד', דהיינו שחושב כל הזמן על תוצאות מעשי התחתון. וכמו כן באיזו היא דרך שירחק ממנה האדם, מצא ואמר 'הלווה ואינו משלם'.

ונודע, שזה היה ענין הדודאים של לאה, שהיה השתדלות, כי הוא צמח המסוגל לגרום ללדת.

ולאה הייתה צריכה לקחתו, ואילו מה שרחל ביקשה אותם, כתבו הספרים שהיה בזה פגם וטענה על רחל, לפי רום מעלתה, כי דרך צדיקי רחל בביטול גמור למעשי ה', כנודע מענין יוסף הצדיק, שעשה השתדלות וביקש משר המשקים שיזכרוהו, וכתבו הספרים שלפי רום מעלתו היה בזה פגם.

92. צדיקי רחל עסקו פחות בעבודה על בטחון, אלא בעיקר בעבודה על ביטול. ובדברים מעשיים המוכרחים למעשה, נקטו בדרך השתדלות הרגילה. ועיקר דברינו כאן היא, על הרגשת הבטחון וההשתדלות, ביחס לדאגה על העתיד, ואכמ"ל.

מספיק, ובוודאי שלא מגיע לו שכר על מעשיו, וכמו שאדם הפורע את חובו לא מגיע לו על כך שום שכר.

כי באמת בהתבוננות בחלק מעשי התחתון עצמו, אין שלימות במעשיו, וכל מה שיעשה, לא יספיק כדי ש'יגיע' לו משהו, וזו היא דרך הענווה והשפלות.

אמנם הנשמות של רחל סוברות, שדרך העבודה היא - להכיר בגודל רוממות השי"ת וברוב חסדיו עלינו, ולדעת שאנחנו המרכבה לגילוי אורו בעולם.

- שהנשמות של לאה סוברות, שדרך העבודה היא, דרך הענווה. דהיינו, שהנברא צריך להכיר את שפלותו, ולחשוב שכל אשר הוא עושה אינו מספיק, ביחס לחובתו לבוראו.

וזהו מה שמצינו כמסכת אבות (פ"ב), את דברי התנא הק' רבי שמעון בן נתנאל, שכל דבריו הם דרכי לאה, כשאמר לו רבו 'צא ובדוק איזו היא דרך שירחק ממנה האדם?', מצא ואמר, 'הלווה ואינו משלם, אחד הלוה מן האדם כלווה מן המקום'. דהיינו, שהאדם צריך להרגיש את עצמו תמיד כפורע חובו, וכל מה שיעשה אינו

ה. תשובה

אל השי"ת, ולהוסיף ולחפש עוד דבקות וקרבה אל ה' אלקיו, בכדי להיות לו ית' דירה בתחתונים.

וב' דרכי התשובה הללו, אין תכליתם שיהיו סותרים זה את זה, אלא צריך לעסוק בתשובה גם במעשים טובים בפועל, וגם בפנימיות הלב. כי עבודת בני ישראל היא, לשלב ולאחד את ב'

יש בתשובה ב' דרכים. **אצל** אנשי לאה, עבודת התשובה ענינה - לשפוט את עצמו על מעשיו, ולהרבות בעמל ויגיעה, ולתקן כל מעשיו מתוך פחד ויראה.

אמנם אצל אנשי רחל, עבודת התשובה היא - לחפש ולחתור אל עמקי הלב, ולבדוק עד כמה מעיינותיו ותשוקותיו הם רק

הדרכים, אלא שכל אחד צריך להתחיל בענין מנקודתו, וגם להשקיע בה יותר. הדרכה וללכת לפי דרכי נפשו. כן יגיע בזה לתכלית. כי כל אחד צריך לקבל

כי אם איש רחל יכנס לעבודת התשובה בדרך לאה, יהיה לו מאוד קשה, ולא יגיע לתכלית. **איש** רחל צריך ללכת בדרכי רחל, ולקחת מדרכי לאה בתור תוספת. וכן להפך.

מ. צניעות ומלכות

כתוצאה מכך, שעיקר העסק של נשמות רחל הוא בהשגת וגילוי האור האלקי בתחתונים, יש להם הנהגה הנקראת 'יש דקדושה', ככתוב 'ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה'. עצמו מבוטל⁹³ לגמרי להשי"ת, וכאינו קיים, וכל ענין מציאותו היא רק כדי לגלות את מלכות ה'.

כי הצדיק הוא המרכבה לשכינה בעולם, ככתוב 'וישב שלמה על כסא ה'', וכיוון שהוא המרכבה לשכינה, נאה לשכינה שיתנהג בדרך מלכות ויופי, וה'יש' שרואים אצלו, החשיבות והכבוד והיופי, הם של השכינה ולא שלו⁹⁴.

ומזה נבע אצל הצדיקים ששורשם מרחל, שהתנהגו בהנהגת מלכות, כי המלכות והיופי המתגלה אצל הצדיק אינם לעצמו כלל, אלא הוא

93. הביטול הוא אחד מדרכי רחל היסודיים ביותר, וענינו הוא - הרגשה כל כך חזקה וברורה במציאות הבורא וגלותו, עד שאין האדם מרגיש את עצמו כלל, והוא כמו נמש בתוך האור הגדול, וזה עבודה השייכת בעיקר בדרכי רחל, שעוסקים להרגיש ולהשיג את האור העליון, והארכנו בזה בס"ד בספר 'נים דרכך - דרכי עבודה למעשה'.

94. דהיינו, שהצדיק הוא כמו בן המלך, שמתלבש בכבוד, כי הוא מייצג את המלך, כי הוא בנו, וממילא כל הכבוד שניתן לו, הוא יודע שלא לו הוא ניתן אלא למלך.

מכל מקום, בהשתלשלות, זה מתבטא גם באנשים רגילים ובענינים ארציים, שאנשי לאה הולכים יותר בדרך צניעות ושפלות, ואנשי רחל ביופי ומלכות, כל אחד לפי ענינו. כי דרך נפש רחל היא בבחינת 'יש' ויופי, ואילו דרך לאה היא בענווה ואין וצניעות⁹⁵.

אמנם, אנשי רחל צריכים מאוד להתזהר בענין הזה, שלא יפלו לחיצוניות, ולעסק בענייני גשמיים ח"ו.

אבל אנשי לאה, רואים כעיקר את הרגשת שפלות הנברא, והולכים במהלך של ענווה ושפלות בגלוי. וצדיקי לאה תמיד הרגישו את עצמם כאינם מתוקנים כראוי, שזה בחינת 'ועיני לאה רכות', שהיא ענין תחנונים מתוך הכרה בשפלות הנברא. ולכן הנהגת רחל נראית להם לפעמים כגאוה, בבחינת 'המלוך תמלוך עלינו'.

והנה, אף שמדרגה זו של 'יש' דקדושה' של רחל, היא רק בצדיקים בעלי מדרגה גבוהה.

י. עזות דקדושה

בהאי עלמא כעמוד ברזל, גיבור חיל בעוז ותעצומות ללא פחד, אלא עם שמחה ובטחון בהשי"ת.

עיקר העוז והכוח בעבודה בפועל, הוא אצל אנשי לאה. וזו בחינה אחרת של 'יש' דקדושה', להיות חזק ותקיף

ואילו צדיקי לאה הלכו במהלך של עבד, שלובש בגדים פשוטים, כדאמרו בגמ' בשבת על רבא, שהיה מתפלל בלבוש פשוט בזמן צער, אמר 'כעבד לפני רבו'. ופשוט, שענין זה של לבושי כבוד, הוא סכנה לאדם רגיל, כי ייפול מזה לגאוה, כמו שכתב המסילת ישרים, ורק צדיקים, שהם נקיים לגמרי מגאוה, יכולים להתנהג כך, ואכ"מ.

95. ואנשי רחל צריכים להזהר, שלא ללכת בדרכי לאה של השפלה עצמית. ואף שהיו צדיקי לאה שעסקו בכאלה דרכים, אין זה שייך לנשמות רחל.

ביום דרכך - רחל ולאיה

פד

ואנשי רחל, על ידי התקשרותם לזכות לזה, כי מאוד נצרכת להם
לאנשי לאה, יכולים ג"כ מידה זו, כדי להתגבר על היצר.

וגם המחנכים צריכים להזהר בזה, כי נשמות רחל יותר רגישות על כבודם, ופגיעה בנפש רחל היא עמוקה וקשה פי כמה מנפש לאה, וכמו שכל אחד מבין שילד חלש ורך די לתת לו מכה קלה, וזה יכאב לו כמו מכה חזקה לילד שמן וחזק, כך הוא בנפשות.

נספח ב' – דרכי הלימוד של רחל ושל לאה

א. להכנים סיפוק ודבקות בלימוד

נשמות רחל צריכות לימוד עם **והנה** הגדרת המושג 'אור',
אור, עם חשק, ועם משתנה לפי מדרגת
ולכן כדי שיצליחו, צריך האדם. כי בתחילת הדרך - האור
להם בלימודם הוא אור של סיפוק של
כך ההתקדמות⁹⁶. ורק באופן 'מקיף',
יותר יחזיק ויתעלה. יש גם את אור קדושת התורה.

96. ובפרט צריכים לשים לב לזה, המחנכים המופקדים על צעירי הצאן.

ונביא דוגמא קטנה מהנסיון.

נער צעיר, שהיה קשה לו להקשיב בשיעורים, ולא היה לו חשק לזה, וזה גרר כמה בעיות. והנה הרמ"ם ניסו לפתור את הענין ולא הצליחו, עד שבא ר"מ אחד, שירד למבנה הנפש שלו, ואמר לו, שיכין בסדר הכנה שאלות העולות בסוגיא, ויגישם לו קודם השיעור. ובזה קלע למטרה הפנימית, והתהפכה כל הרגשתו. כי הרגיש סיפוק וחיבור, ושהשיעור אינו כפיה עליו, אלא תשובות לשאלותיו הוא.

זו היא דוגמא לצורך ב'אור', אמנם אור נמוך יחסית, אבל כל אחד לפי ערכו חייב אור.

[א.ה. לא אמנע מלכתוב, שאם יש מצבים קשים, שאין לצעיר שום אור רח"ל, שאז אם אי אפשר בשום אופן לייצר לו אור מהתורה, אפילו לא אור חיצוני, כמו שיתנו לו כסף על לימודו וכדו', אזי צריך לייצר אור אפילו מעניני רשות, כדי שירגיש איזה סיפוק ועשייה ותהיה לו חיות. ובעז"ה, על ידי שתהיה לו חיות, כבר יהיה לו חשק גם לעבודת ה'.

וזה מרומז בדברי חז"ל 'פה תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עוון', כי לאדם יש צורך ב'אור', והנה, אם זוכה האור הוא אור תורה, אבל אם לא, אזי

והנה, יש הרבה סוגי אור של סיפוק והרגשת התקדמות, אם על ידי הספק⁹⁷, אם על ידי סיכומים, או על ידי כתיבת חידושים, ולכל הפחות על ידי קביעות זמן רצופה וקבועה.

לימודו, וכן מידי פעם באמצע, יתבונן להרגיש את אור ה' אשר נמצא בתוך אותיות התורה הק', בכחינת 'אנא נפשי כתיבת יהיבת', שהשי"ת הכנים כביכול את עצמו ואת קדושתו, בתוך התוה"ק שכתב.

כי העיקר שלא יהיה הלימוד רק מצד החיוב בעלמא, שזה קשה מאוד לאנשי רחל, אלא לימוד אם אור נפשי - על ידי שרואים תוצאות והצלחות בשמח בפועל.

אמנם, אשרי מי שזוכה להכנס להרגיש את אור השי"ת שבלמוד⁹⁸. והיינו, שבתחילת

ויתקשר בהרגשת דבקות לנותן התורה, דרך אותיות התורה, ויכוון שהלימוד יפתח לו מדרגה עמוקה יותר של גילוי אלקות, של הרגשה של חיים עם השי"ת, וזה הוא האור האמיתי של התורה הנקרא לימוד לשמה, ואפשר להכנס לזה בכל לימוד⁹⁹ ובכל זמן¹⁰⁰.

צריך שיקח גם אור 'רשות', של עסק באיזה ענין, באיזה יצירה ועשייה, וזה יציל אותו מלחפש אור בקלי' רח"ל - 'משכחת עוון'.

ו'ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם'. כי הכל לפי הענין].

97. ובפרט - הספק קבוע בבקיות. ויקבע לעצמו הספק קבוע יום יום, שגמ' ומשנה ועוד לפי ענינו, ויחזיק בזה, ללמוד את הקביעות. ובימים שאינו מצליח להתרכז כל כך, ילמד אפילו בשטחיות, העיקר להחזיק בסדרים שלו.

אמנם, צריך לזהר לקחת על עצמו בקבלה גמורה, רק כמות הספק, שיוכל בוודאי לעמוד בה תמיד, ואם ירצה תמיד יוכל להוסיף עוד, אבל מצד הקבלה על עצמו, יקח כמות שגם בזמני קושי יוכל להתאמץ ולהצליח לעמוד בה.

98. וכמו שכתב הגר"א (יהל אור על הזוה"ק) ש'ללמוד על מנת לעשות', היינו על מנת ליחד יחודים.

99. אמנם יש סוגי לימוד שיותר קל להכנס בהם לדבקות, כגון לימוד ספר הזוהר,

ובזה יהיה לו סיפוק מלימודו, שבלמודו הוא נדבק בהשי"ת, בכל מצב, כי יודע ומקבל את אורו הנפלא.

ב. להזהר מגאווה בלימוד

מצד אחד מוכרחים, להתיגע ישות וגאווה, ושכחת העליון, בלימוד, בעמל והתבוננות מרוב העסק בעבודת התחתון, והשגת השכל, אמנם, מצד שני, בבחינת 'אותי עזבו ותורתי צריך להזהר מנפילה לתחושת שמרו'¹⁰¹.

לכה"פ בחלק הנגלה שבו, (שבמהדורת 'מתוק מדבש' סימנם בכך שפירשם באותיות רגילות ולא בכתב רש"י, וכמו כן הוציאו כמה ספרי ליקוט, שליקטו מנגלות הזוהר, להקל על מי שאין הספרים מצויים תח"י).

וכמו שאמר החזו"א שאין ספר מוסר טוב מזה, והיינו שהוא מעורר את נקודת האור הפנימית. וכבר נודע שהח"ח היה מורה אפי' לבחורים לעסוק בנגלות הזוהר, כי יש בלשון קדשו כוח משיכה עצומה להשי"ת, שהוא הוא האור של רחל שבתורה. ובזה יובן מדוע במקומות מסוימים, התרחקו מעט מהעסק בזוה"ק, וזה כיוון שאצלם האיר מאוד אור לאה, אבל באמת נשמות ישראל, ובפרט נשמות רחל, מוכרחות את הלימוד הזה. טעמו וראו. (רק יקפיד להיות טהור).

100. נ.ב. הרבה נשמות רחל מנסים להכנס לח"ן, כי מבינים ששם ימצאו טעם פנימי בעבודת ה', כאשר חשקה נפשם, וזה דבר טוב מאוד.

אמנם חשוב לדעת, שלימוד הנסתר, גם הוא מורכב מחיצוניות ופנימיות, ובתחילה מוכרחים לעמול בחיצוניות הדברים, (כגון ללמוד היטב ספר אוצרות חיים), לדעת היטב את סדר ההשתלשלות, ואת הפרטיים המרכזיים, ורק אחר כך יוכל להכנס לפנימיות הקבלה, ולהבין את הנשמה הפנימית שבה, כפי שהתבארה בספרים הק'.

ויש הרבה, שנשברים מקושי ומרירות לימוד חיצוניות הדברים. אבל צריך לדעת, שתמיד, כפי גודל הקטנות והקושי שבתחילה, כך ערך האור שאחר כך, ושווה להתאמץ. ויאיר לעצמו את זמני המרירות והקושי, על ידי הידיעה, שבעז"ה, המאמץ הזה הוא יסוד לאור שיבוא.

101. וכן עלול ליפול ללימוד ביובש, ללא חיות, בחי' 'מלומדה'.

ובשיזכה להשלים את לימודו, ויאיר לו הלימוד, יתבונן שבתוך האור הזה ממון אור הקדושה, אור השי"ת, ואין זה רק הרגשת סיפוק של הצלחה חיצונית, אלא תענוג אלקי, וכמו שהתבאר לעיל.

וצריך לזכור, ששום ענין רוחני לא מתגלה לאדם, אלא על ידי יגיעות, ולכן כל אדם¹⁰⁴, מחויב ללמד את נפשו, איך להתרגל בעמל ההתבוננות במציאות השי"ת, בשעת לימוד התורה, ועל ידי ההתבוננות, יפתח ליבו לאט לאט, בעז"ה, ויאיר בו האור האלקי¹⁰⁵.

והדרך להמתיק ולתקן, היא להכניס את אור רחל לתוך הלימוד, ללמוד עם אור הדביקות בנותן התורה, ובהרגשת קדושתה¹⁰² וקדושת הבורא, שטמן את אורו בתוכה¹⁰³.

אמנם, לאנשי לאה יותר קשה להרגיש דבקות באופן מופשט. ולכן הדרך להרגיש היא, שבתחילה קודם הלימוד יחשוב בשכלו ויאמר בפיו, שהולך ללמוד כדי להתחבר ולהדבק בהשי"ת, ואף שאין זה בהרגשה, מכל מקום זו הכנה והשתוקקות לזה, ואז יעמול בלימודו.

102. וצריך לשים לב שהלימוד יהיה בקדושה, שזה מפתח יסוד לזכות לקנין תורה אמיתי, ולהקפיד לכה"פ על טבילת עזרא, וכמו שהאריך הגר"ק ב'ארחות יושר'.

103. וכן אם מרגיש יובש בלימוד, יכנס לדבקות של רחל, הדבקות באור האלקי שבאותיות, שזה נקרא תורה לשמה.

104. בין רחל ובין לאה, אלא שלרחל מאיר בתחילה בלי יגיעה, אבל אחר כך מסתלק וצריכים לעמול לעמוד בנסיונות הקטנות, ואז זוכים לקנותו באמת. ואילו אנשי לאה מתחילה אין זה מאיר להם עד שיתבוננו ויעמלו ואז מאיר לפי טבעם.

105. והארכנו בפרטי כל הענין הגדול הזה, בספר 'ביום דרכך - דרכי עבודה למעשה', וכאן רק 'נגענו' בזה.

ג. ללמוד עם קבלת עול ולא רק כשיש חשק

וגם האור של ההספק, וזה יותר קל להם, אם כי גם בזה צריך מאמץ.

וגם בזה יש הרבה מדרגות, כמה האדם לומד בשטחיות, כי ככל שהלימוד יותר בשטחיות ובחיצוניות, כך האור הוא חיצוני וחלש, ולא מחזיק מעמד, ואז אחרי זמן הלומד נשבר, כי נופל ליובש ללא אור.

ולכן הדרך הנכונה היא - להכנס ולהתאמץ ללמוד בקבלת עול, וכמו שהתבאר לעיל גודל חשיבות הקבלת עול, והדרכים להאירה¹⁰⁶. ועל ידי זה יוכל להגיע לאור אמיתי, ולא אור שטחי שבסוף מתאכזבים ממנו.

וילמד סדר בעיון, וסדר בבקיאות. וגם הבקיאות תהיה בצורה שיבין היטב

אנשי רחל משרשם, נוטים לעיון, כי הוא השגת הענין עד שורשו בהרגשה שלמה לאמיתתו, להתענג על אורו.

אלא, שיש טבע באנשי רחל, שקשה להם לקבל עול, ואילו כדי להגיע לתענוג של העיון, צריך לעמול הרבה עד שנפתח האור, וצריך הרבה מתינות עד שזוכים להשיג את העמקות והבהירות ודקות ההרגשה וההשגה.

וממילא, ב'דרך' לאור, מאוד קשה לאנשי רחל, ולכן יש שמתקשים להשקיע ונופלים, ועוזבים את העיון.

אמנם, כיוון שהם רוצים אור, רק שרוצים אותו בלי מאמץ, לכן הם פונים ללימוד הבקיאות, שיש בה את אור קדושת התורה,

106. כי צריך גם קבלת עול, שלא יהיה לימודו תלוי באורות, וגם להשתדל תמיד להכניס אור, שרק על ידי שניהם יחד, יכולים נשמות רחל להצליח, וכמו שכתבנו לעיל בס"ד.

מה הוא לומד, עם סיכום הדברים, ולא ילמד בשטחיות.
 ולהשחיר את עצמו על דברי תורה, בין בעצם הלימוד, ובין בעיון, ובין בסיכום. ואחר כך יבוא, בעז"ה, הטעם הטוב בלימוד, שבא אחר העמל שנעשה ברור¹⁰⁷.

כי מוכרחים להתאמץ בתחילת הלימוד, בקבלת עול,

ד. דרכי העיון והבקיאות של רחל ושל לאה

הנה, בשורש הדברים, כיון שלאה היא בחיצוניות, אזי היא שייכת יותר ללימוד הבקיאות, שענינה ידיעת כללות הענין. ואילו רחל שהיא פנימיות, היא שייכת יותר ללימוד העיון, להשיג את שורש ופנימיות הענין.

אמנם למעשה, צריך להבין, שכל דבר שייך לכל אחד, כי כולם מגיעים לכל מקום, אלא שהדרך והגישה שונים. כך שמוכרח שיהיה לשניהם גם עיון וגם בקיאות, אלא שהגישה לדברים שונה. [ולכן לא שמים לב כל כך, לכל ההבדלים העצומים שיש

בנשמות, כי בפועל הכל נראה כמעט אותו דבר].

דרך העיון של רחל, ענינו - להגיע לנקודה הפנימית של הענין, לדקות ההבנה בהרגשה (השגת הלב הנקראת 'אובנתא דליבא'), ולהשיגו ולהרגישו בבהירות גמורה, כי אז הוא יאיר לנשמה.

וגם הבקיאות של רחל, מטרתו לתת אור וסיפוק לנשמה הק', וזה על ידי ריבוי הלימוד בכמות, או על ידי ריבוי הידיעה, וגם זה ענין פנימיות ואור, אלא שזה אור חיצוני יותר, של בקיאות. (ולכן הוא בגדר של לאה שברחל).

107. ומאידך, כאשר רואה שאי אפשר לו ללמוד כראוי, אזי צריך הוא ללמוד אפי' בגירסא בעלמא, ללא הבנה, וידבק באור התורה שבאותיות שהוא העיקר, והוא נמצא בכל לימוד, ועל ידי זה יאיר לו ויוכל להתחיל לעלות.

ולעומתם, דרך לימוד הבקאות של לאה מטרתו לדעת (שכל), ידיעת הענין, וידיעת ההלכה מה לעשות בפועל. [או לימוד בקיאות פשטני מתוך קבלת עול, לשבת וללמוד כי כך הוא רצון השי"ת].

הפנימיות שהיא המטרה והתכלית, אלא רצונם לדעת את המכוון החיצוני המדויק¹⁰⁸, להבין מה בדיוק ההגדרה של הנאמר¹⁰⁹.

ולמעשה, צריך כל אחד לקבל, גם את הקדושה של

גם לאנשי לאה דרך בעיון, והיא בחינת רחל שבלאה, והיא העמל להשיג את פנימיות כוונת התורה, אבל לא את לאה, לדעת את כל התורה כולה, בכמות ובאיכות. ומצד שני, לקבל גם את בחינת רחל, שהיא דקות העיון בתכלית העמקות, עד

108. ונביא סנסן שיש בו קצת להבין את דרך הפנימיות של לאה ורחל.

המשנה אומרת 'אם אין יראה אין חכמה'. ויש לשאול, ומה אם אנו רואים אדם בלי יראה אבל רואים שלומד ויודע היטב? ושמענו מב' תלמידי חכמים תשובה לכך.

תשובת איש לאה: כתוב כאן שהחכמה שלו היא לא חכמה, ואף שלעיניי נראה שהוא חכם, המשנה מגלה לנו שזה לא חכמה.

תשובת איש רחל: עיקר לימוד התורה, הוא הדבקות בנותן התורה, וממילא אף שיודע הרבה אין זה נקרא תורה אין זה נקרא חכמה. כי חכמה היא לא רק ידיעות, אלא פנימיותם, שהיא הדבקות בנותן התורה, היראה.

109. וזה ביאור היסוד הנודע מבית בריסק, "לא שואלים למה אלא מה", כי 'למה' זה שייך לרחל, זה כבר הטעם הפנימי, ולא שואלים למה אלא מה, כי 'למה' זה שייך, אבל הם כן רוצים עיון, כן רוצים פנימיות, להבין מה בדיוק נאמר, ולא לדעת רק בשטחיות.

כך שעיון של לאה, ענינו שלא די לדעת שיש כזה הלכה, בבחינת 'חמור נושא ספרים', אלא להבין מה נאמר כאן עד שורשו, ולא שיידיע רק את החיצוניות דחיצוניות של הדברים.

אמנם, תכלית השלימות של לאה, הוא לקנות גם את דרכי רחל, ואף שעיקר

דקות ההרגשה וההשגה, בכל עניני התורה, בכמות ובאיכות. את העיון הפנימי, אלא להכנס בפרטות, בעיון דק והתבוננות הלב, להשיג את כל דקות סודות ופנימיות וכוונת התורה.

כך שמצד אחד צריך לחפש לדעת את כל התורה כולה, וללמוד

ה. מעלת החזרה

והנה, ב'חזרה' על הלימוד, יש חיבור לאה ורחל, כי יש בה גם שכל חדש ועמוק יותר, וגם אור חדש ועמוק יותר, וכידוע שבחזרה מתחדדים ומתחדשים דברים.

בתורה, מוצאים בה דברים חדשים ועמוק חדש.

וגם לאנשי רחל קשה לחזור, כי נראה להם שאין בחזרה 'אור', כי אין בה אור חיצוני של הספק והתחדשות.

אמנם, האור של החזרה מוסתר לב' הצדדים. ולשניהם קשה להתחיל לחזור על הלימוד.

אמנם, באמת אין זה כך, ואדרבה, אם זוכה להגיע לפנימיות החזרה, אחר שהתייגע, זוכה לאור המיוחד, של ההעמקה והתחדשות הפנימית, שיש בחזרה.

כי לאנשי לאה נראה, במבט שטחי, שאין בחזרה משהו חדש, כי רק אם מתבוננים היטב, זוכים לתפוס, כי 'הפוך בה והפוך בה', וכל פעם שממשמשים

נמצא שבין אנשי לאה ובין אנשי רחל רק מי שזוכה להאמין לחז"ל, ומתייגע לחזור, עד

תפקידם הוא בעשיית חלק התחנות על הצד היותר טוב, מכל מקום צריכים גם להכנס להבין את פנימיות הענינים, את החלק הפנימי והנסתר של התורה - את הכוונה והמטרה של נותן התורה, בכל דבר ודבר.

נספח ב' — דרכי הלימוד של רחל ושל לאה צג

ששובר את הקליפה החיצונית, האמיתי של החזרה. והוא כבר לא
הוא זוכה לטעום את המעם יפסיק לחזור.

נספח ג' - ביאורי סוגיות

בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות, ומפתחות החיצונות לא מסרו לו, בהי עייל'. עוד איתא שם 'מכריז רבי ינאי, חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד'.

והנה, לדברי רבה בר רב הונא, התורה היא הפנימיות, והיראה היא המפתחות החיצוניות. דהיינו, העיקר היא התורה, אלא שיש תנאי שיהיה יראה.

ואילן בדברי רבי ינאי אנו רואים להפך, שהוא אומר, שהתורה היא הדלת, והיראה היא החצר. ומשמעות הדבר היא - שהיראה היא העיקר.

אמנם, לפי היסודות הנ"ל, יש לומר, שרבי ינאי היה מצדיקי רחל, שנוקטים לעיקר את היראה, שהיא השגת האלקות. ורב הונא היה מצדיקי לאה, סבר שהעיקר היא התורה, שהיא הכלי המעשי הגבוה ביותר שניתן לנבוא.

ועתה נבוא בקצרה, לפתוח פתח קטן לאולם גדול, ומי שיתבונן על פי דרך זו, יראה נפלאות בכל מקום.

הנה, התבאר בארוכה החילוקים בין אנשי רחל לאנשי לאה, ובוה יש מפתח עצום, להבין הרכה מחלוקות בין חכמי ישראל, בש"ס ובכל הדורות, ולראות איך אלו ואלו דברי אלקים חיים. גם יש בזה מפתח, לתרץ ולבאר, בדברי חז"ל, באופן שהוא ממש פלאי פלאות למתבונן.

ונביא בעז"ה מעט דוגמאות, אף שיש הרכה מאוד להרחיב בזה.

א. בנמ' בשבת מבואר, שצריך גם תורה וגם יראה. ויש שם ב' אמוראים שאומרים את הענין הזה. אלא שבהתבוננות רואים שדרכם ממש הפוכה.

וז"ל (שבת דף לא. לא.); 'אמר רבה בר רב הונא, כל אדם שיש

(ב). ובוה מתבאר גם המשך הגמ' שם, וז"ל 'רבי סימון ורבי אלעזר הוו יתבי, חליף ואזיל רבי יעקב בר אחא, א"ל חד לחבריה ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא, א"ל אידך ניקו מקמיה דגבר בר אוריין הוא, א"ל אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין הוא'.

דעולא, מיום שחרב בית המקדש, אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד'. ואילו בגמ' בשבת (שם) 'דא"ר יוחנן משום ר' אלעזר אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד'.

והביאור הוא כנ"ל, שר"א הולך בדרך רחל, ועולא בדרך לאה.

ויש להבין את מחלוקתם, וגם להבין מדוע רבי סימון שאמר בר אוריין עיקר, לא ענה כלום.

(ד). עוד מצאנו ראינו מחלוקת בדרכי העבודה האם חביבין יסורין.

בגמ' בב"מ, אמר רבי 'חביבין יסורים', וכן דעת ר"א בר"ש שם, ואילו בגמ' ברכות אמרו רבי יוחנן ור"א 'לא הן ולא שכרן'.

והביאור - שרבי אלעזר היה מצדיקי רחל, שסברו שהעיקר היא היראה, ורבי סימון מצדיקי לאה שסברו שהעיקר הוא תורה, כנ"ל. אמנם הוא לא ענה לו כלום, כי גם אנשי לאה מסכימים, בפנימיות הענין, עם אנשי רחל, ורק בדרכי העבודה למעשה הם פועלים אחרת, ולכן הוא שיבח בענין התורה, אבל בהעלמה, הוא נכנע לרחל, ומסכים ששבח היראה גדול יותר.

ומבואר הדבר שר"א בר"ש ורבי היו מצדיקי לאה, שהולכים בדרך של סיגופים. ואילו רבי יוחנן היה מצדיקי רחל, וכמו שאמר על עצמו אנא מזרעא דיוסף קאתינא, וכמו כן רבי אלעזר (וכמו שהתבאר לעיל באותיות ב' וג').

(ג). בגמ' בברכות (דף ח. ת.) אמרו 'אמר ר' חייא בר אמי משמיה

(ה). אמרו חז"ל בברכות 'הרוצה להנות יהנה כאלישע והרוצה

ז). בגמ' ברכות דף ז. וז"ל 'ויאמר לא תוכל לראות את פני, תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה, כך א"ל הקב"ה למשה, כשרציתי לא רצית, עכשיו שאתה רוצה איני רוצה. ופליגא דר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן, דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן, בשכר שלש זכה לשלש בשכר 'ויסתר משה פניו' זכה לקלסתר פנים.

מבואר להדיא ב' דרכים, האם היה צריך להסתכל, שזה דרך רחל. או דרך הענווה של לאה, שלא היה צריך להסתכל.

ח). איתא בירושלמי, שרבי אבהו, לפני פטירתו, הראוהו מן השמים את שכרו, ואמר 'אני אמרתי לריק יגעתיו'. דהיינו שבחיו לא הרגיש שמצליח כ"כ בעבודתו, וזה דרך לאה - לעמול אף בלי הרגשת הצלחה, אלא בקבלת עול.

ט). בעירובין דף טו ע"ב וז"ל 'איתמר פרוץ כעומד - רב פפא אמר מותר רב הונא בריה דרב יהושע אמר אסור. רב פפא אמר מותר, הכי אגמריה רחמנא למשה,

שלא להנות אל יהנה וכשמואל הרמתי'.

והם ב' דרכי עבודה, כי דרך רחל להנות ולקדש הגשמיות לגלות מלכות ה', ודרך לאה לפרוש ולא להנות.

ושמואל הלך בדרכי לאה, כחנה אימו שהלכה בדרך תחנונים ובכיה, והיה נזיר ומופרש לה' מינקותו.

ו) בגמ' סנהדרין קיא. כביאור הפסוק 'פערה פיה לבלי חוק', נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש. דלריש לקיש אם קיים כל התורה כולה חוץ מדבר אחד יקבל גהינם, ורבי יוחנן אומר להיפך - שאפילו לא קיים כל התורה אלא רק מצוה אחת לא ילך לגהינם.

וזה מתבאר היטב, שרבי יוחנן שהיה מצדיקי רחל, נקט שע"י מצוה אחת כבר ינצל מגיהנם, וזה במבט של 'בן'. ואילו ר"ל, שהיה מצדיקי לאה, הסתכל על הענין במבט של 'עבד', ועבד שלא עשה הכל, לא השלים עבודתו.

העיקר, ונקודת המחלוקת מתגלית
במחצה בדיוק.

י. בגמ' בכרכות דף כה. זו"ל
'אתמר, צואה על בשרו או ידו
מונחת בבית הכסא, רב הונא אמר
מותר לקרות ק"ש, רב חסדא אמר
אסור לקרות ק"ש. אמר רבא מ"ט
דרב הונא דכתיב כל הנשמה תהלל
יה ורב חסדא אמר אסור לקרות
ק"ש מ"ט דרב חסדא דכתיב כל
עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך'.

חזינן שר"ה הסתכל על חלק
הההשגה האלקית -
'הנשמה', ואילו ר"ח על חלק
עבודת הנברא ופעולת התחתון -
'עצמותי'.

לא תפרוץ רובה. רב הונא בריה
דרב יהושע אמר אסור, הכי
אגמריה רחמנא למשה, גרור רובה.

רואים להדיא, שרב פפא שהיה
מצדיקי רחל, הלך
במהלך הנוטה לכך שהכל השי"ת
עושה, וכביכול האדם צריך רק לא
לקלקל - 'לא תפרוץ רובה'.

ואילו רב הונא בריה דרב יהושע,
שהיה מצדיקי לאה, הלך
במהלך שהאדם צריך לפעול
ולעשות - 'גרור רובה'.

כך שאף שלפי כולם - אם אין
צריך לעשות, ואם יש לא
צריך. מ"מ, יש ביניהם מחלוקת מה

